

RIJKSINSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE

HET PROCES BLOKZIJL

Veen, uitgevers - Utrecht/Antwerpen

Eerder verschenen: Amsterdam 1946

Omslagontwerp: Nico Richter

Copyright © 1989 Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 90 204 1906 4

D/1989/0108/340

CIP

INHOUD

Ten geleide	7
Bijzonder Gerechtshof te 's-Gravenhage	
Terechzitting van 11 september 1945	17
Terechzitting van 25 september 1945	69
Bijzondere Raad van Cassatie te 's-Gravenhage	
Terechzitting van 14 november 1945	79
Terechzitting van 5 december 1945	119
Bijlagen	
Reacties in de pers:	
1. Triest en onwaardig einde. Demasqué der persoonlijkheid (<i>De Nieuwe Dag</i> , 12 september 1945)	135
2. Max Blokzijl aan de finish. Het potverteren is afgelopen... (<i>De Waarheid</i> , 12 september 1945, door 'Figaro')	139
3. De laatste uren van Max Blokzijl. Een verschil (<i>Veluwe en IJsselbode</i> , 23 maart 1946, door L.F.)	142
Afscheidsbrief van Max Blokzijl aan zijn advocaat mr. A. V. de Lauwere, 14 maart 1946	144

TEN GELEIDE

Max Blokzijl. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verguisd en bewonderd als 'de Nederlandse Joseph Goebbels'. Ongetwijfeld de bekwaamste propagandist van het nazidom die Nederland gekend heeft.

Blokzijl was zijn kleurrijke carrière in 1903 begonnen als verslaggever bij het *Algemeen Handelsblad*. Van 1907 tot kort voor het begin van de Eerste Wereldoorlog trok hij met een collega bij de krant, de later zeer bekend geworden chansonnier Jean-Louis Pisuise, de halve wereld door. Na van 1914 tot 1917 in militaire dienst te zijn geweest (hij bracht het tot luitenant bij de Generale Staf), werd hij door het *Algemeen Handelsblad* aangesteld als oorlogscorrespondent bij de zogenaamde Centrale Mogendheden met als standplaats Berlijn. Na het eind van de oorlog bleef hij daar als correspondent van zijn krant woonachtig.

Al spoedig na 1933 raakte hij onder invloed van het nationaal-socialisme. Sedert 1935 verstreekte hij donaties aan de NSB en werd als 'geheim lid' ingeschreven. In juni 1941 werd hij gewoon lid van Musserts Beweging.

De bezetters en de NSB hadden hem nodig in hun streven het Nederlandse volk voor het nationaal-socialisme te winnen. Eind 1940 wisten zij hem over te halen zijn Berlijnse post op te geven en naar Nederland te komen. Kort daarna werd hij benoemd tot hoofd van de Afdeling Perswezen van het op instigatie van de bezetter opgerichte Departement van Volksvoorlichting en Kunsten. In 1942 werd hij tevens aangesteld als leider van het Persgilde, een van de sectoren van de Nederlandse Kultuurkamer, waarbij alle journalisten zich dienden aan te sluiten, wilden zij de uitoefening van hun vak kunnen voortzetten.

Het waren evenwel niet deze functies die Max Blokzijl tot een van de bekendste Nederlandse nationaal-socialisten maakten. Die rol kwam voort uit zijn besluit, al spoedig na zijn aankomst in Nederland genomen, zich via de radio tot het Nederlandse volk te richten teneinde dat te doordringen van de zegeningen van het na-

tionaal-socialisme en het te overtuigen van de onontkoombaarheid van de Duitse zegepraal in de oorlog en van de zinloosheid van het verzet.

Hij begon, op instigatie van de toenmalige directeur van de AVRO, Willem Vogt, met een aantal wekelijkse lezingen onder de titel *Ik was er zelf bij*, in hoofdzaak gewijd aan de zegeningen die het Hitlerdom sedert 1933 Duitsland gebracht had. Na afloop daarvan was hij jarenlang tweemaal per week via de radio te beluisteren met een *Politiek Weekpraatje* en een causerie onder de titel *Brandende Kwesties*. In de laatste maanden van de bezetting richtte hij zich zelfs dagelijks tot het radiopubliek.

Hij toonde zich alras een begenadigd spreker en vervulde zijn zichzelf opgelegde taak voor de radio op uiterst bekwame wijze: rustig, vriendelijk, gemoedelijk en beschaafd richtte hij zich tot zijn luisteraars, nooit met het gebral en de botte bijl van het fanatisme die andere nazi-propagandisten eigen waren. Blokzijl poogde op voorzichtige, vriendelijke wijze, soms met humor, soms met sarcasme zijn publiek aan het denken of aan het twijfelen te brengen en het te overtuigen van de redelijkheid van wat hij het voorhield.

Hij moet, getuige de tienduizenden schriftelijke reacties die hij ontving, een zeer groot luisterpubliek hebben gehad waarvan een niet gering deel zich met allerlei opmerkingen, vragen en problemen tot deze vertrouwenwekkende stem wendde. Ook harde kritiek en scheldbrieven behoorden evenwel tot zijn wekelijkse oogst.

Dat publiek moet overigens in de loop van 1943 in niet onaanzienlijke mate verminderd zijn als gevolg van de inleveringsplicht van de radio's, een maatregel die in de eerste plaats bedoeld was om de, in Duitse ogen zo verderfelijke, invloed van de Engelse radiozenders uit te schakelen. Behalve de aangeslotenen op de draadomroep, die alleen Nederlandse zenders liet horen, konden in hoofdzaak nog slechts NSB'ers (die hun radio's niet hoefden in te leveren) Max Blokzijl beluisteren en deze laatste groep omvatte nu juist niet het publiek waar hij zich op richtte.

Op 6 mei 1945 werd zijn laatste causerie uitgezonden. Nadat hij een dag tevoren zijn praatje had beëindigd met de woorden: 'De oorlog gaat verder, de vijand heet Moskou,' sloot hij nu af met de kreet: 'Wij komen terug, luisteraars!' Drie dagen later werd hij in Den Haag, in het gebouw waar zich de Duitse zendinstallatie be-

vond die zijn laatste radiopraatje had uitgezonden, gearresteerd.

Zijn detentie en de daarop volgende berechting vielen onder de bepalingen van de Bijzondere Rechtspleging, door de regering in Londen al geruime tijd voor het eind van de oorlog voorbereid met als doel na de bevrijding te komen tot een snelle, strenge en rechtvaardige afrekening met hen die oorlogsmisdaden hadden gepleegd of op andere wijze de vijand hulp hadden verleend. Speciale rechterlijke organen waren voorzien: Tribunalen voor de minder ernstige gevallen, Bijzondere Gerechtshoven (met een beroepsmogelijkheid bij een Bijzondere Raad van Cassatie) voor de zwaardere. Tevens werd de doodstraf die – behalve in het militair strafrecht – in 1870 was afgeschaft weer ingevoerd.

Snel, streng en rechtvaardig. Zo vatte ik de doelstellingen van de regering in Londen samen. De snelheid zou in de eerste plaats ook betrekking moeten hebben op de arrestatie en internering van alle, onder de bepalingen van het bijzonder strafrecht vallende, verdachten onmiddellijk na de bevrijding, teneinde zowel vlucht als individuele wraaknemingen te voorkomen. Het eerste element, ontvluchting, werd door het oorlogsverloop ten dele achterhaald: sedert Dolle Dinsdag hadden zij die zich aan berechting wilden onttrekken veelal ruime mogelijkheden naar Duitsland en vandaar eventueel verder uit te wijken. In de tweede doelstelling slaagde men wonderwel. In tegenstelling tot andere bevrijde gebieden (Frankrijk gaf in dit opzicht een zeer slecht voorbeeld) bleef het aantal ernstige uitspattingen van deze aard in Nederland zeer beperkt. De volkswroede in de roes van de bevrijding uitte zich in hoofdzak in het massaal kaalknippen en uitjouwen van ‘moffenmeiden’, hoe veroordelenswaard ook, een betrekkelijk onschuldige bezigheid, die weliswaar door de slachtoffers als uiterst bedreigend en vernederend werd ervaren maar slechts zeer tijdelijke gevolgen had. De arrestatie van verdachten, veelal door plaatselijke groepen van de Binnenlandse Strijdkrachten, vond meestal ordelijk doch uiteraard weinig vriendelijk en niet zelden tamelijk hardhandig plaats.

De schattingen van het aantal gearresteerden in het hele land bewegen zich rond de 150.000, vrouwen en niet zelden ook jonge kinderen inbegrepen. Mishandeling was in de interneringskampen

en ook in regulaire strafinrichtingen met name in de eerste maanden na de bevrijding geen uitzondering. Zelfs doodslag kwam in een aantal gevallen voor.

Organisatorische problemen, het grote aantal verdachten en een daarmee corresponderend ernstig tekort aan vakbekwame functionarissen voor het verrichten van vooronderzoeken en het aanleggen en completeren van de dossiers leidden ertoe dat de berechting traag op gang kwam. In de periode van september 1944 tot mei 1945 was men er in het bevrijde zuiden van het land niet in geslaagd ook maar één tribunaal te installeren. Vele duizenden, voor het merendeel lichte en zeer lichte gevallen en zelfs geheel onschuldigen, hadden toen al een half jaar of langer in gevangenschap doorgebracht.

Vanaf mei 1945 kwam de berechting op gang, zij het nog altijd in een zodanig tempo dat het snel duidelijk werd dat – wanneer niet snel werd ingegrepen – een groot aantal van de zogenaamde ‘lichte gevallen’ langer geïnterneerd zou blijven dan de tegen hen te verwachten rechterlijke uitspraken zouden luiden. De vaak schrijnende toestanden in de interneringskampen en de groeiende bezorgdheid omtrent de invloed van de naderende winter op de omstandigheden in die kampen leidden ertoe dat – na uitvoerige debatten tussen zowel verantwoordelijke ambtsdragers als in het openbaar – in de maanden augustus tot oktober rond 50.000 van de 150.000 geïnterneerden voorwaardelijk of onvoorwaardelijk werden vrijgelaten. Dit aantal zou daarna nog aangroeien tot omstreeks 90.000.

Naast een duidelijke bijdrage aan de snelheid kan men hier, op een afstand van meer dan veertig jaar, ook een zekere bijdrage aan de rechtvaardigheid in de behandeling van ‘de’ politieke delinquenten signaleren. De beoogde snelheid van de ‘afrekening’ is verder bij lange na niet gerealiseerd: de tribunalen verdwenen eerst in 1948, de bijzondere gerechtshoven in 1950; hun taken werden respectievelijk overgenomen door de kantongerechten en de daartoe bij de gerechtshoven ingestelde Bijzondere Strafkamers. Deze laatste zetten hun werkzaamheden ook na 1950 nog voort.

De publieke belangstelling voor de bijzondere rechtspleging, en met name voor de uitgesproken vonnissen, was groot, zeker in de eerste paar jaren na de bevrijding, doch werd vaak beperkt tot de

plaats of de regio waar de verdachte had gewoond of zijn activiteiten tijdens de bezetting had ontplooid. Dat zou eerst veranderen toen NSB'ers en Duitsers, wier namen en activiteiten tijdens de bezetting van algemene bekendheid waren geworden en een sinistere klank hadden gekregen, voor de rechter verschenen.

Van de paar top-NSB'ers naar wie de belangstelling speciaal uitging, was J.H. Feldmeijer, voorman van de Nederlandse SS en nauw betrokken bij de beruchte *Silbertanne*-moordpartijen, enkele maanden voor de bevrijding om het leven gekomen bij een Britse luchtaanval; mr. M.M. Rost van Tonningen, onder meer hoofdredacteur van het NSB-orgaan *Het Nationale Dagblad*, tweede plaatsvervangend leider van de NSB, president van de Nederlandsche Bank en fervent aanhanger van de *Reichsführer SS*, Heinrich Himmler, had zich in juni 1945 aan berechting onttrokken door zelfmoord te plegen in de strafgevangenis in Scheveningen; C. van Geelkerken, mede-oprichter en eerste plaatsvervangend leider van de NSB, leider van de NSB-jeugdorganisatie Nationale Jeugdstorm en inspecteur-generaal van de vooral in de laatste periode van de oorlog beruchte terreurorganisatie Nederlandse Landwacht, zou pas in 1950 berecht worden; ook andere NSB'ers van nationale bekendheid werden pas in een latere fase berecht. Slechts enkelen van hen kwamen al in 1945 voor de rechter.

Max Blokzijl was de eerste. Op 11 september stond hij terecht voor het Bijzonder Gerechtshof in Den Haag. Men had kunnen verwachten dat er een vrij langdurig proces zou plaatsvinden, na een breed opgezet onderzoek met een uitvoerig exposé van het openbaar ministerie over de activiteiten van de verdachte in de diverse functies die hij in de oorlog had bekleed en van de invloed, de gevolgen en de resultaten van zijn activiteiten; met verhoren van verscheidene getuigen; met een grondig verhoor van de verdachte door de leden van het Hof en een eveneens uitvoerige verdediging van de advocaat en van de verdachte zelf.

Wie zo dachten onder het zeer talrijke publiek dat ter zitting aanwezig was, werden ongetwijfeld teleurgesteld. De dagvaarding, voorgelezen door de procureur-fiscaal mr. J. Zaaier, bevatte slechts één punt: het veelvuldig voeren van propaganda, grotendeels per radio, 'gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand en ontrouw worden van dat volk

aan zijn regering en de geallieerde zaak...' Als bewijsmiddelen daarvoor werden in totaal dertien korte passages weergegeven uit de in boekvorm gepubliceerde teksten van radiopraatjes van Blokzijl.

Vervolgens vond een korte discussie plaats tussen de president van het Hof en de verdachte over de authenticiteit van de betreffende teksten, ten aanzien waarvan de verdachte slechts wilde aannemen dat deze zakelijk juist waren doch de woordelijke inhoud in twijfel trok. Daarbij kwam ook de enig opgeroepen getuige zeer kort aan het woord, die driemaal een vraag van de president met 'ja' beantwoordde en tweemaal informatie verstreekte over de tijdsduur van de door hem afgenomen verhoren en de mate van vermoeidheid van de verdachte daarbij. De president las vervolgens nog enkele gedeelten uit radiopraatjes en artikelen van de verdachte voor en stelde hem een aantal vragen. Nadat ook een van de beide raadsheren nog enkele vragen had gesteld, kwam de procureur-fiscaal weer aan het woord: hij eiste de doodstraf en verklaarde tevens dat de zaak naar zijn opvatting zo eenvoudig was dat hij niet geschikt was voor cassatie.

De (toegevoegde) verdediger van Blokzijl verontschuldigde zich als het ware voor de functie die hij moest vervullen '...wij leven nu eenmaal in een rechtsstaat; zelfs de grootste misdadiger heeft recht op verdediging...' aldus blijkt gevend van zijn geringe enthousiasme voor zijn taak. Hij beperkte zich (overigens in overeenstemming met de afspraken die hij met Blokzijl had gemaakt) tot de juridische aspecten van de zaak en kwam daarbij, in een relatief vrij uitvoerig pleidooi, tot de conclusie dat de dagvaarding niet voldeed aan de daaraan te stellen eisen. Wanneer het toch tot een veroordeling mocht komen vroeg hij in ieder geval de mogelijkheid van het instellen van beroep in cassatie open te laten.

Tenslotte kwam Blokzijl zelf uitvoerig aan het woord met een zeker interessant te noemen tekst, die hij uiteraard beëindigde met een verzoek om vrijspraak. De zitting had nauwelijks een halve dag geduurd.

Twee weken later was de uitspraak. Geconcludeerd werd dat Blokzijl met zijn activiteiten 'onoemelijk veel kwaad' had gedaan en 'velen op de verkeerde weg gebracht en in het ongeluk gestort' had. Concrete bewijsmiddelen werden voor die stelling niet aangedragen. Hij werd ter dood veroordeeld, evenwel met het verlot tot beroep in cassatie.

De zitting van de Bijzondere Raad van Cassatie vond plaats op 14 november. Nadat zowel de advocaat-fiscaal als de president en een van de raadsheren in discussie met de verdachte waren geweest, kwam wederom de raadsman langdurig aan het woord. Enkele malen onderbroken door de president en de advocaat-fiscaal keerde hij zich in een principieel-juridisch betoog zowel tegen de bewijsmiddelen als tegen de strafmaat. De advocaat-fiscaal, ten slotte, concludeerde aan het slot van een eveneens uitvoerige rede, tot verwerping van het ingestelde beroep.

Op 5 december volgde de slotzitting met de voorlezing van het arrest. Het beroep van Blokzijl werd verworpen. Nadat de koningin het door hem ingediende gratieverzoek had afgewezen werd het doodvonnis op 16 maart 1946 op de Waalsdorpervlakte voltrokken.

In dezelfde periode waarin het proces tegen Blokzijl plaatsvond, stonden voor het Bijzonder Gerechtshof in Den Haag nog twee andere top-NSB'ers terecht. In oktober was mr. Robert van Genechten aan de beurt. Hij was geboren in Antwerpen, in de Eerste Wereldoorlog naar Nederland uitgeweken en in 1930 tot Nederlander genaturaliseerd. Hij was een overtuigd nationaal-socialist geworden, in de oorlog leider van het Opvoedersgilde en vormingsleider van de NSB, maar vooral berucht om zijn activiteiten als procureur-generaal bij het Gerechtshof in Den Haag en bij het in 1941 op instigatie van de NSB (vermoedelijk van Van Genechten zelf) ingestelde en al snel beruchte zogenaamde Vrederechtshof. Tevens trad hij op als fungerend directeur van politie. Ook hij werd ter dood veroordeeld met verloop tot beroep in cassatie. Van Genechten maakte daarvan evenwel geen gebruik: in december beroofde hij zich in zijn Scheveningse cel van het leven. In een brief aan de griffier van het Bijzonder Gerechtshof, geschreven enkele dagen voor zijn dood, stelde hij dat hij zich zijn 'schuld hoe langer hoe meer bewust geworden' was.

De leider van de NSB, ir. Anton Adriaan Mussert, stond eind november terecht, evenals zijn twee voorgangers voor het Bijzonder Gerechtshof in Den Haag. Het proces duurde twee dagen en trok eveneens grote belangstelling, ook van de buitenlandse pers. Het doodvonnis tegen hem werd in maart 1946 door de Bijzondere Raad van Cassatie bevestigd en op 7 mei voltrokken.

Blokzijl, Van Genechten en Mussert waren de enige drie uit de bovenste gelederen van de Nederlandse nazi's die ter dood veroordeeld werden. Hun doodvonnissen werden door de overgrote meerderheid van het Nederlandse volk als vanzelfsprekend en met instemming ervaren. Aan de eisen van strengheid en rechtvaardigheid was, zo voelde men het, ten volle voldaan. Wanneer men evenwel meende dat met deze vonnissen een norm was gezet en het eerste gedeelte van een vaste lijn was getrokken, kwam men bedrogen uit. Het duurde slechts enkele jaren voor men zich realiseerde dat er wellicht in deze gevallen van individuele juridische rechtvaardigheid kon worden gesproken, doch dat deze rechtvaardigheid niet als algemene lijn werd doorgetrokken en dat er met de gestrengheid alras gesold werd.

Immers, anderen die tijdens de bezetting, wat de ernst van hun misdragingen betreft, vergelijkbare rollen hadden gespeeld kwamen er, vermoedelijk uitsluitend omdat zij pas in een later stadium berecht werden, aanzienlijk beter af: Zondervan, de commandant van de Weer-Afdeling van de NSB; Woudenberg, de leider van het Nederlands Arbeidsfront; Van Maasdijk, voorzitter van de Nederlands-Duitse Kultuurgemeenschap; Snijder, president van de Nederlandse Kultuurraad, zij allen werden tot twintig jaar gevangenisstraf veroordeeld; Huygen, de secretaris-generaal van de NSB tot achttien jaar; Goedewaagen, secretaris-generaal van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten en als zodanig de baas van Blokzijl, kreeg twaalf jaar; Voorhoeve, propagandaleider van de NSB en hoofd van de afdeling Propaganda van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten elf jaar.

In hun berechting werd aan de begane misdaden, inclusief de directe of indirecte hulpverlening aan de vijand, kennelijk minder zwaar getild dan in de winter van 1945-1946 het geval was geweest. Er was zeer duidelijk sprake van een toenemende mildheid naar mate de oorlog verder weg kwam te liggen. Een zogenoemde 'barmhartigheidspolitiek' en maatschappelijke reïntegratie werden al snel de uitgangspunten van het beleid.

Vanaf 1947 gold met betrekking tot gratiëring van doodvonnissen de politieke lijn, dat doodstraffen slechts een exemplarisch karakter dienden te dragen; enkele tientallen executies werden daarvoor voldoende geacht.

De plaatsvervangend leider van de NSB, Van Geelkerken, tevens opperhoofd van de Nationale Jeugdstorm en inspecteur-generaal van de terreur-organisatie van de NSB, de Nederlandse Landwacht, bofte in nog aanzienlijker mate. Hij zou, ware hij ook reeds in 1945-1946 berecht, zonder twijfel eveneens ter dood veroordeeld zijn. Hij kwam evenwel pas in 1950 voor de rechter en werd in twee instanties 'slechts' tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld. In 1959 werd hij, als laatste van dit groepje, in vrijheid gesteld.

Uiterst schrill ook steken het doodvonnis, de afwijzing van het gratieverzoek en de executie van Blokzijl af bij de gratiëring en omzetting van de doodvonnissen in levenslange gevangenisstraf van de 'vier van Breda'. Kenmerkend voor het falen van de Bijzondere Rechtspleging als normatief instrument is wel dat, waar het aantal dergenen die op humanitaire gronden pleiten voor spoedige vrijlating van de twee overgeblevenen van dit viertal in de laatste jaren groeiende was, voor- en tegenstanders daarvan het praktisch unaniem met elkaar eens waren op één punt: alle vier hadden na hun rechtszaak geëxecuteerd moeten worden om het rechtsgevoel te bevredigen.

Voor het geïnteresseerde lezerspubliek en, meer in het bijzonder, voor bibliografen, dient nog het volgende curieuze detail te worden vermeld. Voor het proces-Blokzijl werden door het toenmalige Directorium van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie afspraken gemaakt met het hoofd van de stenografische dienst van de Tweede Kamer dat hij het gesprokene stenografisch zou opnemen en de uitwerking van het stenogram aan het Instituut zou overhandigen teneinde daarvan een boekuitgave te laten vervaardigen.

Enige tijd nadat het proces had plaatsgevonden bleek het Instituut dat de uitgeverij Buyten en Schipperheyn te Amsterdam een boek op de markt bracht met de betreffende tekst. Spoedig bleek tevens dat de betreffende stenograaf zijn tekst aan de uitgeverij had aangeboden zonder melding te maken van de afspraken met het Instituut.

Teneinde de uitgeverij niet verder te benadelen werd in onderling overleg afgesproken dat de eerste twee pagina's (het zogenaamde 'voorwerk') uit alle nog beschikbare exemplaren zouden worden verwijderd en door drie andere pagina's vervangen. Dit

geschiedde op primitieve wijze door het uitsnijden van de twee 'oude' pagina's en het inplakken van de drie 'nieuwe'. De titel, *Max Blokzijl* bleef ongewijzigd, de naam van de stenograaf werd niet meer opgenomen, en behalve de vermelding van de uitgever werd op de eerste pagina vermeld: 'Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie – Serie: Bronnenpublicaties No. 1', terwijl op de tweede pagina behalve de vermelding van het Instituut en de uitgeverij werd vermeld: 'Processen – No. 1 – Max Blokzijl'. De derde ingeplakte pagina bevatte een voorwoord van het Directorium, alsmede een mededeling over het gebruikte papier en de bladspiegel waarover het Instituut kennelijk weinig tevreden was. Een vermelding van het jaar van uitgave (1946) bleef, evenals in de aanvankelijke uitgave, achterwege.

De beide uitgaven zijn sedert lange tijd uitverkocht. Inmiddels is het de medewerker van het Instituut, René Kok, tijdens zijn onderzoek ten behoeve van zijn in 1988 verschenen publikatie *Max Blokzijl, stem van het nationaal-socialisme* en gesecondeerd door zijn collega Erik Somers, bij vergelijking van de in 1946 gepubliceerde tekst met die van destijds ten behoeve van de radio vervaardigde geluidsbanden van de zitting van het Bijzonder Gerechtshof, gebleken dat de in 1946 gepubliceerde tekst een groot aantal onnauwkeurigheden bevat, terwijl tevens de tekst van de sententie van het Bijzonder Gerechtshof weliswaar in het strafdossier aanwezig bleek, doch niet in het boek was opgenomen. Van de zitting van de Bijzondere Raad van Cassatie bleek geen geluidsband te zijn vervaardigd.

Op basis van deze constatering was het thans mogelijk de volledige en gecorrigeerde tekst in deze heruitgave op te nemen. De uitgever heeft tevens de tekst in de moderne spelling overgezet.

Aan het slot is een drietal karakteristieke kranteberichten over de rechtszaak en de executie opgenomen, alsmede de afscheidsbrief die Blokzijl twee dagen voor zijn executie schreef aan zijn advocaat.

Drs. A.H. Paape
Directeur van het
Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

BIJZONDER GERECHTSHOF
TE 'S-GRAVENHAGE

TERECHTZITTING VAN 11 SEPTEMBER 1945
IN HET PALEIS KNEUTERDIJK

President:

Mr. A.L.M. van Berckel

Rechtsgeleerde Raadsheren:

Prof. mr. J.C. van Oven

Mr. H. Burgersdijk

Militaire Raadsheren:

Lt.-Gen. P.W. Best

Gen.-Maj. H.Ch.G. baron van Lawick

Griffier:

Mr. C.G. Iordens

Procureur-Fiscaal:

Mr. J. Zaaijer

De zitting wordt om 10 uur geopend.

STRAFZAAK

tegen

MARIUS HUGH LOUIS WILHELMUS BLOKZIJL

geboren te Leeuwarden, 20 december 1884,
van beroep journalist, wonende te Wassenaar.
(Op het ogenblik gedetineerd in de Strafgevangenis,
Cellenbarak, te Scheveningen.)

Getuige:

M. Kamstra te 's-Gravenhage

Raadsman:

Mr. Aug. V. de Lauwere te 's-Gravenhage

De Procureur-Fiscaal: Mijnheer de President.

Verdachte wordt ten laste gelegd, dat hij tussen mei 1940 en mei 1945 opzettelijk, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland, in het door de vijand bezette Nederlandse gebied in het openbaar, voor een zeer groot gedeelte per radio veelvuldig propaganda heeft gevoerd, gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand en ontrouw worden van dat volk aan zijn regering en de gemeenschappelijke geallieerde zaak, als blijkende onder meer uit de passages, luidende als volgt of ongeveer als volgt uit verschillende van zijn radioredevoeringen:

'1. Ik ben er langzamerhand achter gekomen, dat deze stemming van haat, lichtgelovigheid en lijdelijk verzet kunstmatig wordt gekweekt door nog altijd machtige groepen van mensen, die om de een of andere, meestal erg kleine en egoïstische reden van het grote wat er om ons heen gebeurt niets moeten hebben en nu alles doen wat zij kunnen om het gezond verstand

en het nuchtere inzicht van de massa te benevelen. Het is wel aan te nemen, dat het Nederlandse publiek niet van vandaag op morgen evenzo tot de ontdekking zal komen, dat het op misdadige wijze om de tuin is geleid, maar dat inzicht zal toch sneller komen dan men denkt en dan zal men ontdekken, dat het aantal ziekelijke dromers of bewuste misleiders en ophitsers veel kleiner is dan men op het ogenblik nog als een axioma, als een vaststaand feit aanneemt.

ii. Ja, de goede, de echte Nederlander is ergens tegen. De hele dag is hij er tegen. Men wil hem nieuwe ideeën, nieuwe overtuigingen brengen die elders in de wereld onder grote volkeren nieuwe levensmoed hebben gebracht, maar hij is er tegen.

iii. Nee, zij zijn geen meerderheid, al trachten zij ons dat op gezag van hen, die in het buitenland stoken, ook wijs te maken, zij zijn een kleine minderheid. Hun aanhang brokkelt af met elke nieuwe dag. Daarentegen wordt het dagelijks duidelijker, dat het Nederlandse volk in al zijn lagen zich de ogen uitwrijft en de ware verhoudingen gaat zien. Het aantal Nederlanders uit alle klassen onzer bevolking, dat tot de overtuiging komt, dat zeer veel in het nationaal-socialisme voor ons allen wel degelijk aanvaardbaar is, wordt met de dag groter.

iv. Ik ben er even zeker van, dat miljoenen Nederlanders zich gelukkiger zouden voelen, als zij maar de moed en het inzicht hadden ongelijk te bekennen en medestrijders te worden van een nieuwe gemeenschap, die niet zonder fouten mag zijn, maar die gedragen wordt door een kameradschap, welke men beleefd moet hebben om te begrijpen, wat men buiten deze gemeenschap ontbeert.

v. Mijn waarde anti-mannetje, kom tot je zelf, overwin je valse schaamte, wacht niet af totdat je een deel van een steeds slinkende minderheid bent geworden, maar zie in, dat elk verder uur van afwachten en lijdelijk-verzetje-spelen een uur verlies voor de toekomst van je volk en je vaderland is.

vi. Intussen is het niet zo, dat men in Nederland wat de grote meerderheid van ons volk aangaat hoopt op een zgn. overwinning van Engeland en Amerika. Daarop hoopt alleen nog maar een kleine groep onruststokers, die door misdadige ophitsers wordt aangevoerd wier leden de laatste tijd door evacuatie naar huizen met ijzeren gordijnen en waar nodig door een afscheid voor de eeuwigheid aardig aan het dunnen zijn.

vii. De nieuwe orde komt ondanks alle tegenstand. Tegen te houden is zij niet, ten hoogste wat te vertragen, maar zij komt. De vraag kan alleen gesteld worden wat het voor nut heeft het onvermijdelijke te willen ophouden.

viii. Het nationaal-socialisme zit in de lucht. Deze leer is gekomen op het ogenblik, waarop de menselijke samenleving er overrijp voor was. Het

is de leer van de eerbied voor de arbeid, van het volksgemeenschapsbewustzijn (volgt opsomming van nog een aantal punten). Daartegen heeft de reactie het volgende diepzinnige argument in te brengen: nieuwe orde, lege borden en dan vragen wij ons af: wat willen de heren en dames, die aan de remmen zitten, die de aarde naar de andere kant willen laten draaien of de aardas willen verzetten, nu eigenlijk?

ix. Een fatale vergissing begaat wie hoopt, dat de ontwikkeling toch een andere zal zijn dan die van de nieuwe orde in Europa. Meer dan ooit te voren is de negende november nu de plechtige dag der herdenking van de eerste bloedoffers, waarbij het voor ons nationaal-socialisten geen rol speelt, of het Duitse bloedoffers waren, want Duits bloed is Nederlands bloed en Nederlands bloed is Duits bloed, gelijk alle Germaans bloed in Europa ons eigen bloed is. Wij willen het Germaanse rijk, dat zonder de vrijwillige toetreding van zijn randvolken een torso zou blijken, uit deze oorlog zien opstaan.

x. Er is nog slechts mede te werken aan de opbouw, in loyale samenwerking met de staten, die Europa's cultuur en onafhankelijkheid met de wapenen verdedigen tegen bolsjewisme en amerikanisme, of berusten in het onvermijdelijke en zich houden aan het internationale recht. Wie zich tot het eerste niet bereid verklaart of aan inblazingen van ophitsende particulieren het oor leent en op het zgn. teken van overzee wacht, moge zich inbeelden een patriot te zijn, maar is juist het tegendeel.

xi. Zeker, onze landgenoten, die vooral bij de strijd ter zee en in de lucht als soldaten of als bemanning onzer koopvaardijsschepen aan de andere zijde het leven lieten, hebben niet minder moed getoond en ook in de eerlijke overtuiging daarmee een offer op het altaar des vaderlands te brengen. Maar het is mij niet mogelijk deze opofferingen in dienst van het internationale kapitalisme en de rijke joden zonder vaderland in één adem te noemen met het zelfverloochenende idealisme onzer mannen aan het oostfront.

xii. De Nederlanders buiten het bezette gebied moeten betalen om een volkomen nutteloze regering in Londen en een ophitsende en dwaasheden voorschrijvende propagandacentrale van weggelopen mensen met kwade gewetens in staat te stellen hun ondermijnend werk nog een tijdje voort te zetten. En er zijn bij ons allen altijd nog dwazen, die blijven geloven, dat van daarginds via de ethergolven de alleen-zaligmakende waarheid komt. Hoe lang nog? Ik geloof niet lang meer, want het daghet in het Oosten.

xiii. Men vraagt zich af, waar de schuldigen zitten, en dan spreekt het vanzelf, dat men weer even aandacht moet vragen voor het emigrantencomit e aan de overzijde van de Noordzee, voor al die ex-ministers van Nederland en andere bezette westelijke landen en voor hen, die in die gebieden zelf het zich tot een naar hun opvatting nationale plicht rekenen de

aanwijzingen van deze emigrantencomités blindelings op te volgen en voor het verdere zorg te dragen. Men behoeft slechts kennis te nemen van de geheime blaadjes, welke deze ophitsende elementen trachten onder ons volk te verspreiden, om volkomen te kunnen overzien, hoe onverantwoordelijk dit gedoe is, waarvan ten slotte ons volk als geheel en niet de aanstichters de gevolgen heeft te dragen.'

De President: Geeft u toe hetgeen u ten laste is gelegd? Bekent u de feiten?

Verdachte: Mijnheer de President! Ik zou daarover graag een opmerking willen maken, met uw toestemming.

Ik heb bij het laatste proces-verbaal, dat van mij afgenomen is, na urenlange verhoren, waardoor ik zeer vermoeid was, een paar vragen voorgelegd gekregen die met de vraag, of ik bekende dit te hebben gezegd, samenhangen. Ik heb op het eerste ogenblik, toen mij vragen gesteld werden voor wat betreft een van de beide boekjes, die mij werden voorgelegd, gezegd: Nee, dat is niet door mij geschreven. En ik heb ook de naam van de schrijver er bij genoemd. In het geval van een ander boekje heb ik gezegd: Ja, ik neem aan, dat dat ongeveer de woordelijke inhoud is, gelijk mij gevraagd werd, van gesprekken die ik voor de microfoon heb gehouden. Ik heb er over nagedacht, hoe deze verschillende boekjes zijn tot stand gekomen en hoe de berichten, die ik oorspronkelijk voor de microfoon bedoeld had, in de pers zijn verschenen. Het is mij bij nadenken gebleken, dat ik de verantwoordelijkheid noch voor de berichten, die in de pers zijn verschenen, noch die in die boekjes zijn gedrukt, volledig op mij kan nemen. Ik kan alleen de verantwoordelijkheid dragen voor de teksten, zoals ik die voor de microfoon van de Hilversumse radio heb voorgelezen.

De President: Is dit boekje *Brandende Kwesties* door u uitgegeven?

Verdachte: Dat boekje is niet door mij gemaakt.

De President: Hoe is het tot stand gekomen?

Verdachte: Doordat ik op zijn verzoek de betrokken uitgever materiaal van wat ik gesproken had, ter beschikking heb gesteld, ten einde daaruit een kleine bloemlezing samen te stellen.

De President: Dat bestond uit grammofoonplaten van uw redevoeringen?

Verdachte: Het materiaal bestond oorspronkelijk uit de concep-

ten, die ik geschreven had en die ik bedoeld had later voor de microfoon voor te lezen.

De President: Uw concepten hebt u ter hand gesteld aan de uitgever.

Verdachte: Niet zelf ter hand gesteld. De uitgever heeft uit de concepten, die naar de bladen waren gezonden, een bloemlezing samengesteld.

De President: Hoe kwamen de bladen aan de concepten?

Verdachte: Die concepten werden door het Departement van Voorlichting verstuurd en op verzoek aan de verschillende bladen gezonden, met de bedoeling uit de gegevens daarvan enkele hoofd-artikelen te maken.

De President: Het ging dus zo, dat wanneer u een concept had gemaakt en dit op de grammfoonplaat was opgenomen, deze plaat voor de microfoon werd afgedraaid en de tekst door het Departement van Volksvoorlichting aan diverse bladen werd gezonden?

Verdachte: Ja, dat geschiedde op hun verzoek.

De President: Heeft de samensteller van het boekje de tekst ontvangen van het Departement van Volksvoorlichting of van de bladen?

Verdachte: Meestal van de bladen, omdat die boekjes gemaakt zijn door redacteuren van bladen die de teksten bij zich hadden liggen.

De President: Door wie is dit boekje samengesteld?

Verdachte: Door mr. Vink, die oorspronkelijk redacteur van De Telegraaf was en later naar het Nationaal Dagblad is overgegaan.

De President: Heeft u het onder ogen gehad?

Verdachte: Ik heb het gedrukt gezien.

De President: Hebt u in enig opzicht kunnen constateren, dat de tekst niet gelijkloidend was?

Verdachte: Ik heb het doorgezien om te kijken, welke onderwerpen er in behandeld werden. Ik heb noch de tijd, noch de lust gehad om het boekje van het begin tot het einde weer te gaan doorlezen. [Hilariteit van het publiek. De President slaat met de hamer en roept: 'Stilte in de zaal!']

De President: U hebt het in elk geval in handen gehad. U hebt ook gezien, dat de heer mr. Backer, Commissaris der provincie Noord-Holland, een voorbericht heeft geschreven, waarin hij uitdrukke-

lijk heeft verklaard, dat het uw werk is. Hij zegt daarin:

‘Het is daarom van zeer veel belang de voorlichting van het Nederlandse volk in zodanige vorm te gieten, dat zij met de Nederlandse mentaliteit rekening houdt en tot het publiek spreekt; dat zij vervat is in een taal, die de Nederlander vertrouwd in de oren klinkt en vooral, dat zij zich meer op de feiten dan op abstracte theorieën baseert.

Aan de eisen, die ik hier stelde, beantwoorden naar mijn mening de radiopraatjes, welke de heer Max Blokzijl voor de Nederlandse Omroep heeft gehouden, ten volle. Het kan niet anders, of bij degenen, die tot dusverre bij de hier te lande vrijwel algemeen heersende opvattingen hebben gezworen, moet bij het aanhoren van de beschouwingen van de heer Max Blokzijl twijfel zijn opgekomen aan de juistheid van deze opvattingen – en hiermede zijn dan de eerste kiemen voor beter inzicht gelegd.’

Dit is van de hand van mr. Backer. Hij beschouwt het ook als de tekst van uw radiopraatjes.

Is er enige reden om er aan te twifelen, dat dit de zakelijke inhoud is?

Verdachte: Zakelijk neem ik aan dat het juist is, alleen niet woordelijk. En het is mogelijk dat hierin radiogesprekken vervat zijn, overgenomen zijn, die ik niet gehouden heb, omdat ik op het laatste ogenblik om actuele redenen dikwijls een tekst heb laten vervallen, en een volkomen nieuwe tekst heb gemaakt.

De President: Het is onwaarschijnlijk dat u een boekje liet verschijnen waarin een artikel is vervat, dat de censuur niet mocht passeren.

Verdachte: Voor de pers bestond geen voorcensuur; voor de radio wel.

De President: Wanneer het de censuur niet mocht passeren als radiopraatje, mocht het dan wel in boekvorm verschijnen?

Verdachte: Omdat zij nu niet meer bedoeld waren als een radiopraatje, maar bedoeld waren als een bloemlezing uit datgene wat ik gesproken heb.

De President: Een bloemlezing van wat niet gesproken is, is iets anders dan wat wel is gesproken. Als deze artikelen een bloemlezing van radiopraatjes zijn, is het een bloemlezing van gesproken radiopraatjes.

Verdachte: Of die bedoeld zijn om gesproken te worden.

De President: Dan is het geen bloemlezing van radiopraatjes.

Verhoor van getuige M. Kamstra

De President: U bent M. Kamstra; uw leeftijd is 47 jaar. U bent opsporingsambtenaar van de Opsporingsdienst. [Eed wordt afgelegd.]

De President: U heeft verdachte een verhoor afgenomen, u heeft het boekje er bij getoond?

Getuige: Ja.

De President: Verdachte heeft er o.a. bij verklaard, dat het boekje woordelijk weergeeft hetgeen hij in zijn radioredevoeringen heeft gezegd?

Getuige: Ja.

De President: Dan doe ik mededeling van uw proces-verbaal d.d. 22 augustus 1945, voor zover u dit daarin relateert. Verdachte beroept er zich op het ogenblik op, dat het zo'n vermoeiend verhoor was. Hoe lang heeft het geduurd?

Getuige: Wij hebben hem verhoord van 9 tot 12; daarna hebben wij een pauze van ongeveer een uur gehad en toen hebben wij hem weer van 1 uur of half 2 tot ongeveer 5 uur verhoord.

De President: Kreeg u de indruk, dat hij op het laatst zijn geest niet bij elkaar had?

Getuige: Ik heb die indruk niet gekregen.

De President: U heeft ook gesproken over het stuk, dat verschenen was in Het Ochtendblad van 7 mei 1943?

Getuige: Ja.

De President: Ik heb verder geen vragen voor de getuige. Gaat u maar zitten.

De President: Verdachte, u heeft gedurende de oorlog, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland, van mei 1940 tot ongeveer mei 1945, elke dag voor de capitulatie voortdurend propaganda gemaakt, nietwaar?

Verdachte: Ja.

De President: U heeft dat ook gedaan in redevoeringen, die u op vergaderingen uitsprak, ongeveer 150 tot 200, en u heeft wel 800 keer voor de microfoon gesproken. De propaganda, die u voerde, had ten doel het Nederlandse volk er toe te brengen om samen te gaan met het Duitse volk, nietwaar?

Verdachte: Nee.

De President: Om de geestelijke weerstand te breken?

Verdachte: Nee. Ik weet niet, of ik het op dit ogenblik uitvoerig moet en mag beantwoorden of kan dat straks met uw toestemming?

De President: Ja, dat is beter. U ontkent, dat uw propaganda er op gericht was het Nederlandse volk in een stemming te brengen dat ze met Duitsland zou meegaan, te brengen tot samenwerking met Duitsland?

Verdachte: Ja, mijnheer de President, ik ontken dat, omdat ik... [Enig hoongelach van de tribune. De President: (bits) 'Stilte!'] ...omdat ik een verschil maak tussen het gevoel van samenwerking, dat wij nationaal-socialisten hadden met de kameraden in Duitsland en de leden van de NSDAP en het Duitse rijk. Wij hebben op het standpunt gestaan, dat wij in mei 1940 in een gemeenschappelijke politiek moesten samenwerken met de kameraden in Duitsland, niet met het Duitse rijk.

De President: Maar het Duitse rijk werd toch door de nationaal-socialistische kameraden geregeerd?

Verdachte: Het bestond volgens een ruwe schatting maar voor 10% uit leden van de NSDAP. Van het overige deel was het buitengewoon moeilijk te schatten, hoe daar de stemming was, al was dat (deel) wel achter de regering getreden bij stemmingen, maar wat nog niet betekende dat zij zelf nationaal-socialisten waren, integendeel.

De President: Maar hoe kunt u scheiding maken tussen het Duitse rijk, dat onder regie en bestuur van de nationaal-socialisten stond en het nationaal-socialisme als zodanig?

Verdachte: Toen de nationaal-socialisten in Duitsland aan de macht kwamen bestond er hier ook een nationaal-socialistische beweging, die kameraadschappelijk met de partij in Duitsland heeft samengewerkt.

De President: Toen was er geen oorlog maar toen er oorlog was, was het Duitse volk onder leiding van de nationaal-socialisten in oorlog met Nederland en hoe u dan het Duitse volk scheiden kunt van het nationaal-socialisme is mij niet duidelijk.

Verdachte: Naar ons gevoel is na de vijf meidagen van 1940 de oorlog afgelopen.

De President: U geeft in elk geval toe dat u het Nederlandse volk

trachtte op te voeden in nationaal-socialistische zin en trachtte het allerlei nationaal-socialistische begrippen bij te brengen?

Verdachte: Ja, omdat ik er van overtuigd was dat het nationaal-socialisme van alle volkeren in Europa op den duur als overgangsmaatregel de beste oplossing zou zijn.

De President: Was u het eens met het geestelijk verzet, dat hier in Nederland bestond? Hadden uw radiopraatjes en toespraken niet ten doel het geestelijk verzet zoveel mogelijk weg te nemen?

Verdachte: Ik heb een homogeen geestelijk verzet in Nederland niet menen te kunnen ontdekken, wel van verschillende groepen in het Nederlandse volk. Als ik dit nader bekeek, kwam ik tot de ontdekking – ook bij het lezen van de illegale pers, die langzamerhand ook duidelijk die verschillende groepen in ons volk, die uit de oude partijen meestal bestonden, weerspiegelde – dat het geestelijke verzet kwam uit verschillende groepen van ons volk, voortkomende uit de oude politieke partijen. Zo kwam ik tot de ontdekking, dat het verzet niet voortkwam uit een homogeen gemeenschappelijk verzet, maar onder elkaar weer verdeeld was in groepen, die met de verschillende partijen overeenkwamen. Ik kon dit soort van verzet daarom alleen al niet goedkeuren, omdat ik principieel op het standpunt stond, dat het beter was wanneer uit deze revolutionaire oorlogstijd een nieuw Nederland te voorschijn kwam, zonder die verdeeldheid in verschillende partijen en groepen.

De President: Dus u geeft toch toe, dat uw propaganda er op gericht was het geestelijk verzet te breken?

Verdachte: Nee. Wanneer ik geestelijk verzet ontdekt had, zou ik niet de bedoeling gehad hebben dat verzet te breken, want als Nederlander heb ik het gevoel gehad, dat, wanneer een volk onder druk staat en zich geestelijk een grote meerderheid daartegen verzet, dat een gezond verschijnsel is en niet een verkeerd.

De President: Zou u het toegejuicht hebben wanneer, volgens uw mening, het gehele Nederlandse volk zich verzet had? Omdat het maar een kleine groep was, volgens u, was u het er niet mee eens?

Verdachte: Ik zeg niet, dat het een kleine groep was. Het was een samenvatting van verschillende groepen, grote en kleinere.

De President: In uw radiopraatjes hebt u het doen voorkomen, dat het een kleine groep was.

Verdachte: Daarmee bedoelde ik de activisten in dat verzet. Dat heb ik ook in alle vergaderingen op dezelfde wijze gezegd.

De President: Geeft u toe dat u geageerd heeft en propaganda gemaakt heeft tegen hetgeen de regering in Londen hier bekend maakte?

Verdachte: Ja, dat geef ik toe. Omdat niet alleen ik, maar al mijn kameraden van de NSB en vele andere Nederlanders op het standpunt stonden, dat op het oogenblik, waarop die regering, het kabinet van Jhr. de Geer, naar Londen vertrok, het breken van een reeks artikelen van de grondwet had plaats gehad, zodat, toen deze regering in Londen was aangekomen en haar zetel naar het buitenland had verplaatst, zij volgens de grondwet dus niet meer als onze regering kon gelden. Zij was dus voor mij op dat oogenblik niet meer een Nederlands kabinet, maar een samenstelling, een comité, een commissie van oud-ministers, die in het buitenland voortgegaan zijn met een bepaalde politieke propaganda.

De President: Geeft u toe, dat uw propaganda gericht was tegen de geallieerde zaak?

Verdachte: De propaganda, die ik gevoerd heb, is nooit tegen bepaalde landen of staten gericht geweest, maar altijd tegen de geestelijke stromingen, die ik typisch voor die bepaalde staten vond.

De President: Dus tegen de geestelijke stromingen, die in de geallieerde landen heersten. Geeft u dat toe?

Verdachte: Die in de geallieerde landen zeer veel voorkomen.

De President: Ik zal uw mededelingen, die in de dagbladen hebben gestaan en uw mededelingen in dit boekje, even voorlezen. Ik zal de tekst enigszins in het verband weergeven. Ik heb hier uw eerste radiopraatje, dat in de samenstelling van het boekje getiteld is: 'De "Echte" Vaderlanders'. Daarin zegt u:

'Ik zie de dingen zo, dat het niet waar is, dat de grote meerderheid van mijn landgenoten, om 't maar eens kras te zeggen, door haat verblind is en niet meer in staat gezond te denken. Ik ben er langzamerhand achter gekomen, dat deze stemming van haat, lichtgelovigheid en lijdelijk verzet kunstmatig wordt gekweekt door nog altijd machtige groepen van mensen, die om de een of andere, meestal erg kleine en egoïstische reden van het grote, wat er om ons heen gebeurt, niets moeten hebben en nu alles doen, wat zij kunnen om het gezond verstand en het nuchter inzicht der massa te benevelen.

Het is wel aan te nemen, dat het Nederlandse publiek niet van vandaag op morgen evenzo tot de ontdekking zal komen, dat het op misdadige wijze om de tuin is geleid. Maar dat inzicht zal sneller komen dan men denkt. En dan zal men ontdekken, dat het aantal ziekelijke dromers of bewuste misleiders en ophitsers veel kleiner is dan men op 't ogenblik nog als een axioma, als een vaststaand feit aanneemt.'

Uit hetzelfde radiopraatje:

'Ja, de goede, de echte Nederlander is ergens tegen. De hele dag is hij er tegen. Men wil hem nieuwe ideeën, nieuwe overtuigingen brengen, die elders in de wereld onder grote volkeren nieuwe levensmoed hebben gebracht, maar hij is er tegen.'

Uit: 'IJdele hoop', dit stukje heeft tot strekking defaitisme te kweken, de gedachte ingang te doen vinden, dat de Engelsen nooit zullen landen en de geallieerden de overwinning nooit zullen behalen:

'Aan de telkens weer in kringen van de Nieuwe Ordenaars verneembare bewering, dat het niet met hen sympathiserende deel van ons volk uit min of meer verdwaaide domkoppen en hardhoofdigen bestaat, met wie eenvoudig niet te praten zou zijn, doe ik niet mee. Natuurlijk zijn er zulke mensen, die alleen maar aan zich zelf en hun gezin, aan hun bedreigde baantje en hun gevaar lopende vaste inkomsten denken. Maar hoe meer ik gelegenheid heb rond te kijken, met mensen van de meest uiteenlopende beroepen te spreken, hoe grondiger ik tot de overtuiging kom, dat deze voor geen enkele rede vatbare, nijldige en vaak in hun uitdrukking hoogst onbeschaafd wordende medemensen toch maar een kleine minderheid vormen.'

De President: Gaat u maar zitten, u kunt er wel bij gaan zitten.

En verder:

'Nee, zij zijn geen meerderheid, al trachten zij ons dat op gezag van hen, die in het buitenland stoken, ook wijs te maken. Zij zijn een kleine minderheid. Hun aanhang brokkelt af met elke nieuwe dag. Daarentegen wordt het dagelijks duidelijker, dat het Nederlandse volk in al zijn lagen zich de ogen uitwrijft en de ware verhoudingen gaat zien. Het aantal Nederlanders uit alle klassen onzer bevolking, dat zich met het nationaal-socialisme, met de nieuwe tijd en met de toekomst van ons vaderland ernstig bezig houdt en tot de overtuiging is gekomen, dat zeer veel in het nationaal-socialisme voor ons allen wel degelijk aanvaardbaar is, wordt met iedere dag groter.'

Uit: 'Als ik een anti-man was', dat betekent: als u aan de andere zijde gestaan had dan waar u gestaan heeft; het gaat over de tien jaar, die het nationaal-socialisme in Nederland achter de rug had:

'Als ik een anti-mannetje was, en ik had nog een beetje van mijn vroegere gezonde verstand en nuchter oordeel bewaard, dan zou ik op dit ogenblik de wereldkaart eens voor mij nemen en aan een ernstig onderzoek onderwerpen. Ik zou tot mijzelf zeggen: "Waarde vriend, het zaakje is zo helder als kristal, en ik ben een struisvogel geweest. Het is de hoogste tijd, dat ik mijn kop uit het zand loswerk en de korrels uit mijn ogen wrijf. Ik plant geen oranjebloemen meer in mijn voortuintje; ik houd op met al die kinderlijke grappen, waartoe men mij van Londen uit opstookt; ik knip geen elektrische draden meer door en ik doe niet meer mee aan het verspreiden van zotte geruchten. Want ik zie nu wel in, dat ik van de dingen, die zich afspelen, niets heb begrepen." En ik zou verder nog tot mijzelf zeggen: "Mijn waarde anti-mannetje, kom tot jezelf, overwin je valse schaamte, wacht niet af, totdat je een deel van een steeds slinkende minderheid bent geworden, maar zie in, dat elk verder uur van afwachten en lijdelijk-verzette-spelen een uur verlies voor de toekomst van je volk en je vaderland is. Wees niet meer kinderachtig bang, dat kennissen je een tijd lang niet meer aankijken of dat je klanten tijdelijk weglopen. Wees een kerel, en zorg, dat je weer respect voor jezelf krijgt."''

Uit: 'De verblinde negativisten', een beschouwing over de zekerheid, waarmee het nationaal-socialisme de overwinning zal behalen:

'De nieuwe orde komt ondanks alle tegenstand. Tegen te houden is zij niet, ten hoogste wat te vertragen. Maar zij komt. De vraag kan alleen gesteld worden, wat het voor nut heeft het onvermijdelijke te willen ophouden.'

Uit hetzelfde radiopraatje:

'Het nationaal-socialisme zit in de lucht. Deze leer is gekomen op het ogenblik, waarop de menselijke samenleving er overrijp voor was. Het is de leer van de eerbied voor de arbeid; van het volkse gemeenschapsbewustzijn; van de overwinning der klassentegenstellingen; van de opbloei der persoonlijkheid in volle harmonie met de persoonlijke verantwoordelijkheid; van het zedelijk en lichamelijk welzijn der volken door krachtig staatsbestuur; van tucht, orde en solidariteit van alle bevolkingsklassen; van het voorgaan van het nationale boven het groepsbelang en van het groepsbelang boven het persoonlijk belang.'

Daartegen heeft de reactie het volgende, diepzinnige argument in te brengen: nieuwe orde, lege borden. Men kan er niet meer van zeggen dan dat het rijmt, en niet eens bijzonder mooi. Maar goed, wat wil de volksmond - de beroemde - er mee zeggen? De verklaring is meer dan goedkoop. Men wil er mee aanduiden, dat, voor Nederland althans, die mooi klinkende theorie niets dan achteruitgang heeft gebracht, ten minste zeker wat ons dagelijks brood betreft.

Nu zou men er op kunnen wijzen, dat in een land als Duitsland het nationaal-socialisme van 30 januari 1933 tot 3 september 1939 niet alleen géén lege borden heeft gebracht, maar wél een uiterst indrukwekkende reeks van positieve prestaties, waarvan men de Nederlanders helaas bitter weinig heeft verteld, omdat onze ach-zo-vrije-en-onafhankelijke pers, onze ach-zo-neutrale regeringen, onze ach-zo-onpartijdige-kerkelijke voorgangers er nu eenmaal belang bij hadden, de waarheid niet over de oostgrens binnen te laten. Maar laten wij bij Nederland blijven. En dan vragen wij ons af: wat willen de heren en dames, die aan de remmen zitten, die de aarde naar de andere kant willen laten draaien of de aardas willen verzetten, nu eigenlijk?’

Dan uit het stukje: ‘Het jaar 1941’, beschouwingen over dat jaar. Daar wordt in te kennen gegeven, dat de stemming in het Nederlandse volk helemaal gekenterd is sinds Sovjet-Rusland in de oorlog is en de ongelukkige gebeurtenissen in Indië. Daarin zegt u:

‘Zeker, onze landgenoten, die vooral bij de strijd ter zee en in de lucht als soldaten of als bemanning onzer koopvaardis-schepen aan de andere zijde het leven lieten, hebben niet minder moed getoond en ook in de eerlijke overtuiging daarmee een offer op het altaar des vaderlands te brengen. Maar het is mij niet mogelijk deze opofferingen in dienst van het internationaal kapitalisme en de rijke joden zonder vaderland in één adem te noemen met het zelfverloochenende idealisme onzer mannen aan het oostfront.’

En dan uit een stukje, dat heet: ‘Radio Londen stookt’. Het is een kritiek op de Oranje-zender en kritiek op het Koninklijk Besluit, waarin bepaald was dat de Nederlanders die in het buitenland verkeerden belasting moesten betalen om de oorlogskosten te dekken. Over het Koninklijk Besluit gaat het verhaal:

‘Wat leert ons dit Koninklijk Besluit? Dat het goud, dat tussen 10 en 15 mei van verleden jaar met de vluchtelingen naar Londen verdween al in de bodemloze put van de oorlog, die Engeland aan Duitsland verklaarde - en niet omgekeerd - verdwenen is, dat de Nederlanders in Engeland, in Ame-

rika, (toen nog) in Nederlands-Indië en verder overal buiten de bezette gebieden, tot 20% van hun inkomen mogen betalen om een volkomen nutteloze "regering" in Londen en een ophitsende, dwaasheden voorschrijvende propagandacentrale van weggelopen mensen met kwade gewetens in staat te stellen hun ondermijnd werk nog een tijdje voort te zetten en er zijn bij ons altijd nog dwazen, die blijven geloven, dat van daarginds via de ethergolven de alleen-zaligmakende waarheid komt. Hoelang nog? Ik geloof: niet lang meer. Want: het daghet in het oosten.'

Dan nog een redevoering, door u gehouden, gestencild, stenografisch opgenomen voor de radio en afkomstig uit het documentatie-archief van het Departement van Binnenlandse Zaken. Ik heb hier een proces-verbaal van de Procureur-Fiscaal, waarin hij meedeelt, dat hij dit document uit het archief gelicht heeft. In deze radiotoespraak heeft u gezegd:

'Intussen is het niet zo, dat men in Nederland wat de grote meerderheid van ons volk aangaat hoopt op een zogenaamde overwinning van Engeland en Amerika. Daarop hoopt alleen nog maar een kleine groep onruststokers, die door misdadige ophitsers wordt aangevoerd, wier leden de laatste tijd met de hartelijke instemming der volksmeerderheid door evacuatie naar huizen met ijzeren gordijnen en waar nodig door een afscheid voor de eeuwigheid aardig aan het dunnen zijn.'

U zegt dus, dat die 'ijzeren gordijnen' en dat 'afscheid voor de eeuwigheid' de hartelijke instemming hebben van de volksmeerderheid.

Ik heb hier nog Het Ochtendblad van 9 november 1943. Het gaat om een bijeenkomst van Hollandse nationaal-socialisten met de Duitse in Utrecht bij de herdenking van de mislukte Putsch in München op 9 november 1923.

'Het nationaal-socialisme, gestuwd door de Nationaal-Socialistische Beweging van de Leider, begon pas in 1932 zijn vleugels breder uit te slaan, en zag zich geplaatst tegenover een brede massa van een volk, dat in een rijke gemeenschap leefde, verslapt was door een eeuw van vrede en door een lange regeringsperiode van elke energie tenslotte ondermijnd liberalisme, marxisme en democratie.

Het dieptepunt voor Nederland, het punt dus, waarop een revolutionaire beweging met de grootste kans op succes kan ingrijpen, naderde pas in deze jaren van oorlog en juist die oorlog en het feit der bezetting door een vreemde macht, met alle oorlogslasten en zorgen, dwingt het nationaal-

socialisme bij ons de pas te markeren en zijn overtuigde daden tot een betere tijd uit te stellen.

Maar er is een fatale vergissing begaan, wie zich daardoor in slaap laat wiegen en hoopt, dat de ontwikkeling toch een andere zal zijn dan die van de nieuwe orde in Europa. Meer dan ooit tevoren is de negende november nu de plechtige dag der herdenking van de eerste bloedoffers, waarbij het voor ons, nationaal-socialisten, geen rol speelt of het Duitse bloedoffers waren. Want Duits bloed is Nederlands bloed en Nederlands bloed is Duits bloed, gelijk alle Germaans bloed in Europa ons eigen bloed is. Wij willen blijven, die wij zijn, maar niet in de afgeslotenheid, die achter ons ligt en nimmer terugkeert. Wij willen het Germaanse rijk, dat zonder de vrijwillige toetreding van zijn randvolkeren een torso zou blijken, uit deze oorlog zien opstaan, en wij willen de negende november opnemen in de rij van onze hoogste Nederlandse feestdagen.'

In Het Ochtendblad van 4 mei 1943: 'De moeilijkheden van het ogenblik', dit is een radiopraatje, dat u gehouden heeft in de tijd, toen het standrecht was afgekondigd en toen er dagelijks tientallen mensen werden gefusilleerd:

'In de afgelopen week heeft de bezettende overheid maatregelen moeten nemen, die zeker betreurd zullen worden door alle Nederlanders, die het goed menen met de toekomst van hun volk en hun vaderland. Dit is ongetwijfeld de grote meerderheid. In de officiële aankondigingen, die uit de aard der zaak een diepe indruk hebben gemaakt, is de reden, waarom hiertoe moest worden besloten, zo duidelijk weergegeven, dat het niet nodig is hierop nader terug te komen. De eerste nadere mededelingen betreffende de uitvoering van dit besluit zijn reeds bekend gemaakt. Men vraagt zich af, waarom dit alles nodig is geweest en waar de schuldigen zitten, en dan spreekt het vanzelf, dat men weer even aandacht moet vragen voor het emigranten-comité aan de overzijde van de Noordzee, voor al die ex-ministers van Nederland en andere bezette westelijke landen en voor hen, die in die gebieden zelve het zich tot een naar hun opvatting nationale plicht rekenen, de aanwijzingen van deze emigranten-comités blindelings op te volgen en voor het verdere zorg te dragen. Men behoeft slechts kennis te nemen van de geheime blaadjes, welke deze ophitsende elementen trachten onder onze bevolking te verspreiden, om volkomen te kunnen overzien, hoe onverantwoordelijk dit gedoe is, waarvan tenslotte ons volk als geheel en niet de aanstichters de gevolgen heeft te dragen. In deze pamfletten wordt gesproken van "de organisatie van het verzet" en is de opwekking te lezen: "bereidt u voor op de grote actie" enzovoorts.'

Tenslotte Het Ochtendblad van 7 mei 1943. Dat was gericht tegen de Nederlandse regering, die indertijd aan de Nederlandse militairen het bevel had gegeven zich niet aan te melden om in krijgsgevangenschap weggevoerd te worden. Daarin zegt u:

‘Het is niet alleen het recht, maar het is de volkenrechtelijke vastgelegde plicht van een bezettende macht alle maatregelen te nemen, die nodig zijn om orde en rust in het bezette gebied te handhaven. Het is verder de wettelijke plicht der bezette bevolking zulke voorschriften op te volgen en geen enkel ander bevel op te volgen dan dat der bezettende overheid. Ik wil mijn volksgenoten aan dit alles nog eens herinneren, opdat zij zich de geweldige verantwoordelijkheid, waarvoor zij als inwoners van een bezet land zijn gesteld, goed bewust worden. Er zijn in Nederland geen Nederlandse militaire machtsmiddelen meer. Er is slechts meewerken aan de opbouw in loyale samenwerking met de staten, die Europa’s cultuur en onafhankelijkheid met de wapens verdedigen tegen bolsjewisme en amerikanisme of berusten in het onvermijdelijke en zich houden aan het internationale recht. Wie zich tot het eerste niet bereidverklaart, of aan inblazingen van ophitsende particulieren het oor leent en op het zogenaamde teken van overzee wacht, moge zich inbeelden patriot te zijn, maar is juist het tegenovergestelde en moet daar de gevolgen dan maar van dragen. Gevaarschuwd is hij die wil!’

Dat zijn de verschillende stukken, die in de dagvaarding zijn opgenomen. U zult toegeven, wanneer ik ze voorlees, dat u geen scheiding maakt tussen het nationaal-socialisme en het Duitse volk als zodanig. **Verdachte:** Het is in het werk herhaaldelijk voorgekomen, niet alleen bij ons, maar in het algemeen, dat men de gewoonte had langzamerhand een beetje slordig te worden en van ‘staat’ te spreken, als men ‘beweging’ meende. Dergelijke dingen zijn ook voorgekomen voor wat de Sovjetrepubliek betreft; men heeft heel vaak gesproken van de Sovjet-Unie, terwijl men meende de Komintern. In werkelijkheid meende men de geestelijke strijd. Dat wil zeggen wij als niet-soldaten meenden de geestelijke strijd; wij streden niet alleen met de wapens, maar streden met gedachten, met idealen; die stelden we tegenover elkaar en dan bedoelden we natuurlijk niet, dat de idealen van een groep Nederlanders gesteld werden tegen de weermacht en tegen de staat van een ander rijk. Men propageerde de geestelijke ideeën die uit dat andere land kwamen dat met ons samenwerkte, niet die staat zelf.

De President: Het is natuurlijk niet te scheiden, nietwaar?

Verdachte: Ik ben van mening, dat het gescheiden moet worden. Ik herinner me bijvoorbeeld ook dat niemand minder dan Stalin er jaren en jarenlang telkens op gewezen heeft, dat er een scherpe scheiding getrokken moet worden tussen de Komintern en de Sovjet-Unie.

De President: Hoe wilde u dan propageren voor het nationaal-socialisme zonder tevens propaganda te maken voor het samengaan met Duitsland, wanneer hier het Duitse leger is binnengevallen en gestuurd wordt door een staat, waarin het nationaal-socialisme aan de regering is? Hoe wilt u het scheiden?

Verdachte: Wij hebben ook propaganda gemaakt voor het nationaal-socialisme, zoals het in Duitsland opkwam, zonder dat het in Duitsland regerende was.

De President: Voordat het zover was?

Verdachte: Wij zouden ook in 1933, als het niet aan de macht was gekomen, zeer stellig de propaganda voor de gedachten voortgezet en ondersteund hebben.

De President: In 1933 was u geen nationaal-socialist, gevoelde u er niet voor en hebt u geschreven tegen rijkskanselier Hitler.

Verdachte: Ik persoonlijk, ja, dat is volkomen juist. Wanneer ik de geschiedenis van de partij en de ontwikkeling van het nationaal-socialisme en het fascisme in Nederland naga, dat veel ouder is dan men denkt, dat in 1917 al de eerste verschijnselen heeft vertoond, dat zeker zo oud is als het nationaal-socialisme en het fascisme in andere landen, dan spreek ik in dit opzicht van 'wij', zonder dat ik bedoel, dat ik er persoonlijk op dat ogenblik bij betrokken was.

De President: Nu een vraag, die u meer als mens dan als verdachte raakt.

U hebt propaganda gemaakt, zoals u zelf zegt, voor het nationaal-socialisme. Vóór de oorlog – u bent gedecoreerd – was u een goed vaderlander en meer dan een gewoon goed vaderlander: u bent naar Atjeh geweest en hebt de tocht naar de Gnjoe-landen meegemaakt, u hebt in Duitsland veel gedaan voor de Nederlanders daar, u bent er zelfs voor gedecoreerd.

Hoe hebt u het voor uw geweten kunnen verantwoorden, als goed vaderlander, die u volgens uw eigen woorden was, in de da-

gen, toen het vaderland verkeerde in de grootste nood waarin het ooit heeft verkeerd aan de zijde van de vijand te staan?

Verdachte: Ik heb nooit het gevoel gehad aan de zijde van de vijand te staan. Ik heb als vijanden beschouwd degenen, die ons land waren binnengevallen en mij er ten zeerste verheugd over het feit, dat het gewapende conflict zo kort heeft geduurd, dat aan onze zijde betrekkelijk weinig strijders gevallen zijn en dat er betrekkelijk weinig schade is aangericht geworden in mei 1940. Ik heb ogenblikkelijk, toen ik de stemming gepeild had, mij er over verheugd dat zovele Nederlanders, die ik persoonlijk hoog achtte door hun positie, door hun werk en hun vroegere leven, dat die op het standpunt stonden, dat het een Nederlands belang was om nu zo spoedig mogelijk positief te gaan voortwerken en niet te wachten op de verdere afloop van de wereldoorlog. Ik heb bijvoorbeeld met grote aandacht gelezen de brochure van dr. Colijn, die in de tweede helft van 1940 verschenen is en waarin dr. Colijn uitvoerig betoogde, dat de situatie nu toch wel zo was, dat niemand meer aan de overwinning van de zgn. as-mogendheden mocht twijfelen, dat het onze plicht was ons nu naar het oosten te oriënteren zonder natuurlijk de westelijke mogendheden op te geven, dat het vast stond, dat nu een Europa zou ontstaan onder leiding van Duitsland en Italië en dat het voor ons de grootst mogelijke noodzaak was te zorgen niet achter te blijven, maar een behoorlijke plaats in het nieuwe Europa in te nemen. Dergelijke uitingen heb ik toen van tal van zijden gehoord en ik uit Duitsland komende en de toestand in Nederland niet zo kennende als degenen die hier geweest waren, heb toen gezegd: als vooraanstaande mensen die mening hebben, voel ik mij gerechtigd mee te helpen op dat gebied waarop ik helpen kan, en dat gebied was voor mij zeer speciaal dat van de journalistiek om de ontwikkeling van de pers in Duitsland. Als gevolg van de verandering in de leiding in het Duitse rijk van 1933 en toen mij gezegd werd zoudt gij in Nederland met uw kennis van de Duitse ontwikkeling en met uw kennis van de Nederlandse pers van vroege jaren, zoudt ge u beschikbaar willen stellen voor uw land in dat opzicht iets positiefs te willen doen, heb ik mij verantwoord gevoeld om dat op me te nemen. Het was voor mij geen voordeel. Men heeft wel eens van ons gezegd dat wij nationaal-socialisten werden om er beter van te worden. Ik was me er op dat

ogenblik van bewust dat ik er niet beter van werd maar slechter.

De President: Dat was in het begin van de oorlog. Het begin was erg, maar het is steeds erger geworden. De nationaal-socialisten, waarvoor u propaganda maakte, hebben hier in Nederland op een ongelofelijke manier huisgehouden. Tienduizenden joden zijn als slaven naar Duitsland gevoerd en honderdduizenden arbeiders zijn naar Duitsland gevoerd. Men heeft duizenden van de besten onder ons in gevangenkampen in Duitsland op een vreselijke manier omgebracht en tenslotte heeft men ons land economisch volkomen geruïneerd. U heeft dat ook gezien, u heeft te midden van de mensen geleefd. Heeft u dat alles kunnen verantwoorden met uw geweten, om tot het allerlaatste ogenblik door te gaan met uw propaganda?

Verdachte: Ik heb dat alles geweten en gezien voor zover mij dat bewezen kon worden. Ook uit brieven, die ik heb gekregen, is het mij gebleken. Ik stond voor de zeer moeilijke vraag, of voortzetting van de propaganda voor een idee te verenigen was met datgene wat er ten nadele van het eigen volk gebeurde. Het is voor mij een zeer sterke innerlijke strijd geweest. En ik mag hier in deze zaal wel voor het eerst zeggen dat ik twee- tot driemaal in deze jaren mij gewend heb tot de leider van de beweging waarbij ik aangesloten was met het verzoek mij uit deze verschillende functies te mogen terugtrekken, wat mij echter door de leider zeer uitdrukkelijk werd verboden. Wij waren een autoritair geregeerde beweging en waren zelfs met een eed van trouw vastgelegd aan de leider van de beweging. Ik heb mij toen daarbij neergelegd, maar niet zonder tegenactie, en heb gezegd: dan zal ik in stijgende mate voortzetten wat ik deed. Ik heb toen in zeer hoge mate bijgedragen het leed van die honderden te verminderen door de oprichting van een bureau, dat onder mijn eigen leiding stond en dat in het Departement van Volksvoorlichting was ondergebracht, waarbij ik de verschillende ambtenaren van dit bureau op de trein zette en ze stuurde naar plaatsen, waar onregelmatigheden, hardheden en andere voor ons volk onaangename dingen vastgesteld waren. Zij zijn daarheen gegaan en hebben oneindig veel leed kunnen verzachten. Dat was één punt, het tweede punt... [De President onderbreekt het betoog van Blokzijl.]

De President: Wanneer heeft u ontslag willen nemen als leider van

het propaganda-ministerie van de NSB?

Verdachte: In de jaren 1942 en 1943 heb ik verzocht van al mijn functies te worden ontheven en dat is mij geweigerd. Men heeft toen gezegd: het is onze uitdrukkelijke wens, dat u werkzaam blijft.

De President: Vond u dat een voldoende motief om met uw propaganda door te gaan?

Verdachte: Omdat ik tot het laatste ogenblik van de strijd verwachtte, dat er toch nog een andere wending in de oorlogstoestand zou komen, nooit heb opgegeven.

De President: Opportunisme?

Verdachte: Neen, mijnheer de President, geen opportunisme.

De President: Wanneer u toch om u heen de grootste ellende in het land ziet, die door u en uw kameraden veroorzaakt wordt, en u zegt: misschien winnen zij de oorlog, dus ik ga er mee door propaganda te maken.

Verdachte: Ik was voor mij zelf verantwoord deze propaganda voort te zetten, omdat ik langzaam maar zeker tot de ontdekking was gekomen, dat wat met ons volk van Duitse zijde gebeurde, geen daden van nationaal-socialisten waren, maar daden van Duitsers, die met het nationaal-socialisme niets te maken hadden [Lach en hoon van het publiek. De President roept het publiek met de voorzittershamer tot de orde: 'Stilte!'], welke daden door de goede Duitse idealisten, die hier ook mede gekomen waren en die een zeer kleine minderheid waren, ook ten scherpste zijn afgekeurd. Wij hebben hier langzamerhand in Nederland zich zien ontwikkelen een Duits beheer, dat met het nationaal-socialisme niets meer uit te staan had. Mensen, die zich misschien nog zo noemden, maar die in werkelijkheid niets anders waren dan annexionisten, die voor hun eigen voordeel hier kwamen, die probeerden zich hier te vestigen in de hoop, dat bij een Duitse overwinning, zij die vroeger in Duitsland niets betekend hadden, hier plotseling in hoge betrekkingen en met hoge inkomens zouden kunnen blijven zitten met hun gezin en die op deze wijze een anti-nationaal-socialistische propaganda hebben gevoerd en waar wij als, naar wij meenden, eerlijke strijders voor deze idee, de grootst mogelijke ellende en moeilijkheden door gehad hebben. Wij hebben deze mensen niet erkend en ik heb er ook voor gezorgd, dat ik in

deze vier jaar, dat ik de strijd in Nederland heb meegemaakt, met al deze Duitsers niet de minste aanraking heb gehad. Die aanraking heeft zich ambtshalve beperkt tot negen Duitsers in de tijd van vier jaar. Ik heb met deze mensen gebroken en ik heb ingezien, dat het een heel ander slag Duitsers was dan ik in de goede tijd van de strijd in Duitsland zelf heb meegemaakt. Dat was de reden dat ik mij verantwoord voelde voor deze goede mensen in Duitsland, waar ik vertrouwen in had en die ik persoonlijk hoog achtte, door te blijven vechten, omdat ik hun ideeën gezond de beste vond. Ik heb mij niet gehouden aan de treurige en teleurstellende ervaringen, die ook ik als Nederlander in Nederland heb opgedaan met Duitsers, die ver beneden dat peil stonden.

De President: Dacht u, dat de goede Duitsers na de oorlog het bewind in handen zouden krijgen? Het verschoof zich toch veel meer in de richting van degenen, die geen goede Duitsers waren. Desondanks is u met uw propaganda doorgedaan; dus niet meer voor de goede, maar voor de slechte Duitsers.

Verdachte: Omdat wij in de NSB, dat wil zeggen de goede leden van de NSB, want ook daar waren verschillen, vertrouwden op het woord, dat Adolf Hitler indertijd aan de leider had meegegeven, omdat wij absoluut vertrouwden op de eerlijkheid van de leider van de Duitse partij en overtuigd waren, dat hij, als hij na deze oorlog terug zou komen in Berlijn, op een vreselijke wijze met de slechte elementen in zijn eigen volk zou afrekenen.

De President: Wenst een van de heren nog een vraag te stellen?

Raadsheer Van Oven: Verdachte, u beroept er zich op dat u meende, dat de oorlog afgelopen was na 14 mei 1940. Dat is een mening, die men telkens hoort door uw partijgenoten. Wat was daarvan de grond? Komt u niet geheel in tegenspraak met u zelf? U spreekt over 'bezet gebied' en 'de bezettende overheid'. Dat zijn woorden, die alleen denkbaar zijn tussen twee volkeren, die met elkaar in oorlog zijn.

Verdachte: Mijnheer de Raadsheer, ik ben geen jurist, geen specialist op het gebied van het internationale recht, maar ik heb mij gehouden bijvoorbeeld aan de mening, die bekende juristen op dit gebied mij hebben meegedeeld op het ogenblik, waarop deze vraagstukken voor mij van belang werden. Ik mag hier wel herinneren aan de brochure, die de nu ook gedetineerde chef van het

Departement van Justitie, prof. mr. J.J. Schrieke, heeft geschreven en heeft laten drukken en die al deze vraagstukken in bijzonderheden behandelt.

Ik geloof, dat mijn raadsman in het bezit van deze brochure is. **Raadsheer Van Oven:** U beroept u er nu op, dat u geen jurist bent, intussen spreekt u zelf van het internationale recht in stukken, die hier voorgelezen zijn. Bovendien: men hoeft geen jurist te zijn om in het Nederland van 1940 tot 1945 met eigen ogen te aanschouwen dat het geen vrede was maar oorlog. U zag een bezettende overheid, die een bevolking terroriseerde. Is dat zo, of is dat niet zo?

Verdachte: Dat is volstrekt juist, wat u zegt: ik heb gezien het optreden, het zeer wrede optreden vaak van de bezettende overheid ten opzichte van de Nederlandse bevolking. Ik heb ook gemeend hierin een natuurlijke opeenvolging te zien van de gevolgen, die het voor ons volk gehad heeft, dat van de zijde van de propaganda, die, laten wij zeggen, tegen onze propaganda gericht was, van andere Nederlandse zijde dus, hier langzamerhand verzetsneigingen kwamen, die oorspronkelijk, in de tweede helft van 1940, in ons volk nog niet aanwezig waren, dat wij kregen een ketting zonder einde. Op een ogenblik komt de mogelijkheid om de toestand langzamerhand te verzachten, op hetzelfde ogenblik komt van de andere zijde het bevel, een of andere verzetsactie te beginnen; dat lokt protesten uit; die protesten nemen langzamerhand een wrede omvang aan; daardoor komt het verzet sterker naar voren. Wij zien zo een ketting zonder einde, die eindelijk tragische gevolgen heeft gekregen, waartegen wij onzerzijds altijd hebben gewaarshuwd.

Raadsheer Van Oven: Verdachte, het is niet juist wat u zegt. Reeds in oktober 1940, dat wist u, is de bezettende overheid begonnen met terroriserende maatregelen. Reeds in oktober 1940 zijn de antisemitische maatregelen begonnen. Dat is toch niet denkbaar in een land, waarmee men vrede heeft; dat is een oorlogsmaatregel van een bezettende overheid tegen een onderworpen gebied. Dat kon u weten.

Verdachte: Ik geef toe, dat de oorlog over het jaar 1940 voortgeduurd heeft.

Raadsheer Van Oven: Tegen Nederland.

Verdachte: Tegen Nederland als staat niet.

Raadsheer Van Oven: Tegen het Nederlandse volk.

Verdachte: Een oorlog tegen het Nederlandse volk als zodanig volgens het volkenrechtsstandpunt, niet iets tastbaars.

Raadsheer Van Oven: Het was een bezetting. Op dat standpunt heeft onze vijand zich gesteld; het is het enige standpunt, waarop hij zich stellen kon. U beweert, dat de oorlog 15 mei 1940 geëindigd zou zijn. Daar komt men mee, wanneer het in zijn kraam te pas komt en dat laat men lopen, wanneer dit in het belang van de Duitsers zou zijn.

Ik heb nog een paar dingen te vragen. U was journalist in Duitsland. Als correspondent van welke bladen?

Verdachte: Het Algemeen Handelsblad.

Raadsheer Van Oven: Was u nationaal-socialist?

Verdachte: Ik ben in 1935 tot de overtuiging gekomen, dat het nationaal-socialisme onder de gegeven omstandigheden als overgangmaatregel de beste staatsorde was. Vóór die tijd nog niet.

Raadsheer Van Oven: 1935. Bent u toen correspondent van het Algemeen Handelsblad gebleven?

Verdachte: Ja.

Raadsheer Van Oven: Schreef u in het Algemeen Handelsblad in die geest?

Verdachte: Ik heb in het Algemeen Handelsblad langzamerhand geschreven in die geest, zonder dat ik direct in dat blad propaganda voor het nationaal-socialisme heb gemaakt. Het schrijven in die geest bepaalde zich hiertoe, dat ik getracht heb naar waarheid te zeggen, wat ik goed vond in de ontwikkeling in Duitsland. Dat heb ik gedrukt gekregen, terwijl ik ook heb geschreven, wat ik minder goedvond en dit ook aan het Algemeen Handelsblad heb gestuurd.

Raadsheer Van Oven: Wist u de gruwelen, waaraan het nationaal-socialisme zich schuldig maakte in Duitsland?

Verdachte: Welke bedoelt u?

Raadsheer Van Oven: De gruwelen in de concentratiekampen die we allemaal weten.

Verdachte: Ja mijnheer de Raadsheer, ik ben overtuigd dat ook gruwelen daar waar bewaking bijvoorbeeld door sadisten geschiedde, dat dergelijke gruwelen wel hebben plaatsgehad. Ik geloof dat, als we de gehele geschiedenis van de mensheid doorgaan,

altijd in tijden van grote revolutionaire ontwikkelingen dergelijke misstanden zijn voorgekomen. De vraag was alleen: moet je al je ideeën, al je hoop op de toekomst opgeven alleen omdat er plaatselijk hier en daar misstanden zijn die wij op zichzelf niet willen ontkennen?

Raadsheer Van Oven: Hebt u *Mein Kampf* gelezen?

Verdachte: Had ik gelezen, ja.

Raadsheer Van Oven: Dan wist u toch ook dat het in de aard van het nationaal-socialisme lag om niet voor gruwelen terug te schrikken om het doel te bereiken?

Verdachte: Ja, dat wil zeggen: de typisch Duitse mentaliteit, die geloof ik niet de Nederlandse is, en nooit ook geworden zou zijn. Ik geloof dat men een fout heeft gemaakt, dat men ons in de schoenen heeft geschoven alsof wij hier een soort imitatie van het Duitse regime wilden gaan invoeren. Ik heb altijd gezegd dat ik dat een bewijs vond van een soort minderwaardigheidscomplex. Wij als Nederlands volk zijn sterk en gezond genoeg om buitenlandse ideeën op te nemen en zo te verwerken dat ze tenslotte Nederlands zijn. Ik heb in verschillende beschouwingen er op gewezen dat wij tal van grote bewegingen in de wereld overgenomen hebben en daaruit tenslotte iets goed Nederlands hebben gemaakt. Protestantisme, katholicisme; alle mogelijke grote gedachten zijn tenslotte ook niet van ons voortgekomen, maar we hebben het in Nederland verwerkt en er goede Nederlandse kwaliteit van gemaakt of we hebben het tenslotte van ons afgeschoven omdat het voor ons niet deugde.

Ik heb ook op het standpunt gestaan, dat het nationaal-socialisme en zelfs ook de NSB in ons land nooit mocht zijn het doel, maar wanneer de volkswens dat op het ogenblik met zich bracht, dat deze organisatie en deze hele gedachte dan moest vallen terwille van datgene wat het Nederlandse volk wenste en wat het beste voor dat volk was.

Raadsheer Van Oven: Dat zou juist zijn, als het Nederlandse volk daarin vrijgelaten was, maar u wist zeer goed dat het de bedoeling van het Hitler-regime was het hakenkruis over geheel Europa te brengen, zodat ook in Nederland het Duitse socialisme zou zijn ingevoerd en u wist, dat de gruwelen die in Duitsland plaats hadden, dat die ook hun aangedaan zouden worden. Wist u dat niet?

Verdachte: Nee. Wij stonden in de NSB in twee sterk gescheiden groepen verdeeld.

Raadsheer Van Oven: Na de bezetting of voor de bezetting?

Verdachte: Na de bezetting.

Raadsheer Van Oven: Toen de gruwelen hier al plaatsvonden?

Verdachte: Ten gevolge van de bezetting hebben wij ons langzamerhand in twee sterk gescheiden groepen verdeeld. De ene groep, die ik wel de Mussert-groep zou willen noemen, is tot het laatst toe op het standpunt blijven staan dat wij hier in de toekomst een onafhankelijk en vrij Nederland moesten hebben in een of andere Germaanse of Europese statenbond. De ideeën daarover waren nog vaag. Zeer veel werd er over gediscussieerd, dat wij in Nederland een Nederlands socialisme moesten krijgen, dat aangepast was aan onze eigen volkseigenschappen. Daarentegen een andere groep, die ik de annexionistische zou willen noemen, die de ss-gedachte had en die bereid was, en dat ook verklaard heeft, om zich te beschouwen als onderdeel van een Germaans, van een Duits rijk.

Raadsheer Van Oven: Goed, maar niettemin voerde u elke avond propaganda voor de bezetter die dat deed op zijn manier en niet uw manier.

Verdachte: Ik heb nooit het bewustzijn en ook nooit het gevoel gehad propaganda voor een bezetting te maken maar alleen voor de idee en voor de aanhangers van de idee in welk land dan ook in Europa. Bijvoorbeeld voor wat betreft Engeland zijn ook dergelijke ideeën opgekomen onder Mosley om propaganda te maken voor datgene wat de beste idealisten in deze bewegingen wilden. Ik heb aan de andere kant getracht voor zover dat in mijn vermogen lag en mijn positie dat mogelijk maakte in deze jaren, om leed te verzachten. Maar ik kan verschillende zeer krasse voorbeelden noemen, waaruit blijkt, dat het niet alleen een wens van mij is geweest, maar dat ik dat ook in de daad heb omgezet.

De President: Nog een zakelijke vraag. U wist in elk geval dat van 1940 tot het einde van de oorlog oorlogshandelingen plaatshadden tussen de in Engeland gestationeerde onderdelen van het Nederlandse leger, marine en luchtvaartafdelingen, nietwaar, dat wist u?

Verdachte: Ja mijnheer de President.

De President: En dat geschiedde op last van de Nederlandse regering.

Verdachte: Ik heb dat niet alleen geweten, maar ook herhaaldelijk in mijn radiogesprekken verklaard dat ik de moed van deze mensen op hoge prijs stelde en dat volstrekt niet wil miskennen.

De President: Heeft een van de heren een vraag te doen? Dan is nu het woord aan de Procureur-Fiscaal.

De Procureur-Fiscaal: Mijnheer de President! Edelgrootachtbare Heren!

Uit een oogpunt van tenlastelegging is dit rechtsgeding tegen Blokzijl zeker wel een van de gemakkelijkste om aan te spannen. Als er iemand is, die in de oorlog zich er in gepraat heeft, is hij het wel. De omschrijving van zijn gedragingen was voor mij evenmin moeilijk als het vaststellen van het propagandistisch karakter ervan. Moeilijk was alleen voor mij om voor het opstellen van de tenlastelegging een goede keuze te doen uit de veelheid van woorden, die door verdachte zijn geuit. Ik heb mij beperkt tot 13 citaten; het hadden er net zo goed 113 kunnen zijn. Maar wat in de dagvaarding gesteld is, schijnt mij voldoende en afdoende om een juiste indruk van het geheel van zijn propagandistische werkzaamheden te geven.

Wanneer men citeert, wordt onvermijdelijk tegengeworpen, dat het citaat uit zijn verband is gerukt en daardoor een onjuiste indruk geeft. Citaten zijn nu eenmaal altijd korte passages, los van haar oorspronkelijke omgeving. De kunst van goed citeren is juist, dat men het zo doet, dat de algemene indruk, door het citaat gegeven, toch geen andere is dan die, welke men uit het geheel zou krijgen. Ik heb bij de keuze van de citaten hiernaar gestreefd en ik geloof ook wel, dat ik hierin geslaagd ben. Maar toch heeft de verdachte gelijk, die bij zijn verhoor door de politie iets anders gezegd heeft dan de vrij akelige verdediging, die hij hier heeft gevoerd. Hij heeft bekend, maar er aan toegevoegd: 'Men moet die dingen niet lezen, men moet ze horen; je moet niet een stukje zien, maar je moet het geheel zien; je moet het niet nu horen, maar je moet het horen in het kader van de tijd, waarin het is gezegd.'

Om te trachten dit enigszins te benaderen zal ik een – slechts één – van verdachtes beschouwingen hier wat uitvoeriger voorle-

zen, en wel die, welke in de bundel *Brandende Kwesties* is afgedrukt onder de titel: 'Als ik een anti-man was', op blz. 110 en volgende. Het begint aldus:

'Als ik een anti-man was, dan zou ik langzamerhand de moed opgeven. Want heus, het ziet er niet meer zo rooskleurig voor de anti-mensen uit. Hoe kan het ook anders? De wereld is nu in twee grote kampen verdeeld. De mensen van de nieuwe tijd vechten hun grote strijd tegen de mensen van de verleden tijd. Zolang er mensen op aarde wonen, is het zo gegaan, en nooit of te nimmer hebben de vooruitstrevende mensen het tegen de behoudende mensen moeten afleggen. Dat is een natuurwet. Maar het is ook heel begrijpelijk. Zelfs onze anti-mensen behoorden het te begrijpen, als zij maar even bereid waren hun verstand te gebruiken. Maar dat is het juist: onze anti-luidjes gebruiken hun verstand niet, willen hun verstand niet gebruiken, maar bekijken alles door hun gevoelsbril. Zij zijn kwaad, zij zijn in hun rust en straks ook in hun bezit aangetast, en daarover zijn zij boos. En in hun nijdigheid hebben zij hun gezonde verstand uitgeschakeld.

Dat hun gelederen desondanks met de dag afbrokkelen, omdat er elk uur weer mensen onder hen toch tot nadenken komen en inzien, dat zij door de leiders van de verleden tijd bij de neus genomen werden, willen zij ook niet zien. Zij willen niets zien. Zij willen alleen maar lekker kwaad zijn en op alles "nee" zeggen.

Verwende kinderen! Zij klampen zich vast aan alle mogelijke fraaie leugens, waarvoor zij vóór 10 mei 1940 niets over hadden en waaraan zij toen geen seconde van hun tijd hebben besteed. Zij zijn boos, zij voelen zich verongelijkt en van hun vijanden beroofd. Zij zien alleen maar hun eigen landje, hun overgeërfd bezit, hun effecten, hun verloren genoegzaamheid. En dat willen zij allemaal ongeschonden terug hebben.'

Dan volgen nog enige denigrerende beschouwingen aan het adres van die mensen. Dat deel van het betoog eindigt dan aldus:

'Aldus de anti-mannetjes met vrouw en kroost. Aldus de van het anker losgeraakte dominees en pastoors, onderwijzers en burgervaders van de voltooid verleden tijd.'

De spreker gaat dan verder:

'Vandaag zien de dingen er al weer een tikje anders uit. Het negenenvijftig-zestigste deel van het Rijk der Nederlanden moest toch ook merken, dat het de laatste tientallen jaren allerongelukkigst geregeerd is, en dat het kruikje met het opschrift "haal wat er van te halen is" nu al zolang te water is gegaan dat het barstte.'

Er volgt dan een uitvoerige beschrijving, hoe ongunstig het er uitziet in de wereld voor de geallieerden. Ik zal u dat niet voorlezen, hoewel men al die dingen eigenlijk wel allemaal moest horen om nog eens goed te beseffen, hoe doortrappt het allemaal in elkaar zit. Ik volsta met het slot:

‘Als ik een anti-mannetje was, en ik had nog een beetje van mijn vroegere gezonde verstand en nuchter oordeel bewaard, dan zou ik op dit ogenblik de wereldkaart eens voor mij nemen en aan een ernstig onderzoek onderwerpen. Ik zou tot mijzelf zeggen: “Waarde vriend, het zaakje is zo helder als kristal, en ik ben een struisvogel geweest. Het is de hoogste tijd, dat ik mijn kop uit het zand loswerk en de korrels uit mijn ogen wrijf. Ik plant geen oranjebloemen meer in mijn voortuintje; ik houd op met al die kinderlijke grappen, waartoe men mij van Londen uit opstoott; ik knip geen elektrische draden meer door en ik doe niet meer mee aan het verspreiden van zotte geruchten. Want ik zie nu wel in, dat ik van de dingen, die zich afspelen, niets heb begrepen.” En ik zou verder nog tot mijzelf zeggen: “Mijn waarde anti-mannetje, kom tot jezelf, overwin je valse schaamte, wacht niet af, totdat je een deel van een steeds slinkende minderheid bent geworden, maar zie in, dat elk verder uur van afwachten en lijdelijk-verzetje-spelen een uur verlies voor de toekomst van je volk en je vaderland is. Wees niet meer kinderachtig bang, dat kennissen je een tijd lang niet meer aankijken of dat je klanten tijdelijk weglopen. Wees een kerel en zorg, dat je weer respect voor jezelf krijgt. Juist omdat je een kerel bent. Pak aan, het is nog niet te laat, het is nog twee minuten vóór twaalf.” [Gelach van het publiek.]

Dát zou ik tot mijzelf zeggen, als ik een anti-mannetje was.

Ik zou inzien, dat het een beetje erg onwaardig is thuis te zitten en op redders, steunend op Britse bajonetten, te wachten. Ik zou begrijpen, dat het een beetje beschamend is het nog verder te houden met weggelopen ministers, van wie er de nodigen uit schaamte zelf alweer uit het emigrantenkabinet weggelopen zijn. Excellenties, die regering spelen en nog even vlug de rest verknoeien, terwijl zij in Den Haag al het eerste deel van hun taak bedorven hadden. Excellenties, die Curaçao hebben laten bezetten, waar de kostbaarste olieraffinaderijen ter wereld staan; die Suriname hebben verkwanseld, waar Amerika's rijkste bauxietmijnen zich bevinden; die Nederlands Oost-Indië in een hopeloze oorlog hebben gejaagd – ja, die oorlog zelf hebben laten verklaren – op gezag van een stelletje vabanquespelers in Londen en in Washington.

Dat alles zou ik nu inzien, nu het nog tijd is om het oude Nederland zijn plaats te helpen veroveren aan de groene tafel, waar straks over het lot van ons rijk, hier en overzee, zal worden beslist.

Met aha- en ozo-roepen, met dwaze pamfletten schrijven zal dat niet gelukken. Daarmede hebben De Ruyter en Van Heutsz ook niet gewonnen. Als zij nog leefden, zouden zij nationaal-socialist zijn. Vast en zeker!'

Wanneer ik dat nu wil zien, niet nu, maar in het kader van de tijd, waarin het werd gezegd, dan komt een gevoel van walging in mij op, dat een Nederlander tegen het Nederlandse volk sprak zó perfide, zó doortrapt en zo door en door gemeen. Er is propaganda en propaganda. Wat Mussert deed, was ook propaganda. Maar het malle gedoe en dolzinnig gebral van de NSB heeft op ons volk niets geen indruk gemaakt. Het heeft er alleen maar om gelachen. Wat Max Blokzijl deed, was duizendmaal erger. Hij kende de gevoelens van ons volk door en door. Dat blijkt duidelijk voor iedere Nederlander, die van zijn betoog kennis neemt. Hij had er zich volkomen in ingeleefd. Hij kende de geestelijke benauwenis van ons volk, maar hij wist ook, waaraan het de kracht ontleende om alles te verduren, wat het te dragen kreeg: het rotsvaste geloof in velerlei vorm als grondslag voor zijn trouw aan zich zelf, trouw aan zijn Koningin en trouw aan de geallieerde zaak. Dit alles kenkende sprak hij als Nederlander tot Nederlanders, tastte hij hen aan daar, waar hij wist, dat op dat ogenblik juist hun zwakke punt, hun angst, hun begin van twijfel was en in de vorm, waarvoor hij als Nederlander wist, dat zij ontvankelijk waren.

Te midden van de verschrikkingen, de beklemmingen en de duizend angsten, die ons volk heeft moeten verduren, werd het staande gehouden door zijn geloof. De duivel die het verzocht, die het tot twijfel wilde brengen en die het zijn geloof wilde ontnemen, was de stem van Max Blokzijl. Zo acht ik deze man waardig om als eerste van de kopstukken der NSB voor uw Hof terecht te staan. Het ten laste gelegde schijnt mij wettig en overtuigend bewezen en dient te worden gekwalificeerd als: opzettelijk in tijd van oorlog de vijand hulp verlenen.

U zult na wat ik gezegd heb geen andere eis van mij kunnen verwachten dan die ik thans doe: de doodstraf. Als bijkomende straffen dienen daarnevens te worden opgelegd: ontzetting van het actief en passief kiesrecht en het ontzetten van het recht om op enigerlei wijze het beroep van journalist uit te oefenen of aan een radio-omroep als beroep op enigerlei wijze mede te werken, alles levenslang.

Tenslotte moge ik uw Hof in overweging geven de verdachte geen verlot tot cassatie te verlenen. De berechting van landverraders is bedoeld als een korte procedure. Ik laat daar, of men in de verwezenlijking van die bedoeling erg geslaagd is tot nu toe, maar in elk geval is het dan toch zo opgezet, dat normaliter er slechts één instantie is en dat een tweede, de cassatie, er alleen bij komt, indien het Hof een bijzondere aanleiding mocht vinden daartoe verlot te verlenen. Tot een dergelijke complicatie en vertraging zal echter een speciale reden moeten zijn. Dit klemt te meer op een ogenblik, waarop er als het ware om wordt geschreeuwd dat er in deze berechting nu eindelijk eens wat schot komt. Deze zaak is èn juridisch èn feitelijk èn in de beoordeling zeer eenvoudig en dus naar mijn stellige mening niet geschikt voor cassatie.

De President: Verdachte, laat u de verdere verdediging aan uw raadsman over of wilt u persoonlijk aan het woord?

Verdachte: Ik wil gaarne persoonlijk aan het woord met uw toestemming.

De President: Dan zullen we het zo doen, dat uw raadsman eerst het woord voert en daarna u persoonlijk. Dat lijkt mij het beste.

De Raadsman: Mijnheer de President, Edelgrootachtbare Heren Raden, Mijnheer de Procureur-Fiscaal! Ik geloof niet, dat ik veel tegenspraak zal ontmoeten wanneer ik medeel, dat toen ik vernam, dat u, mijnheer de President, mij aan deze verdachte had toegevoegd, er een zeker gevoel van wrevel bij mij opkwam. Het is niet de prettigste taak die mij ooit in mijn praktijk is overkomen voor een man als deze verdachte, maar wij leven nu eenmaal in een rechtsstaat; zelfs de grootste misdadiger heeft recht op verdediging en ik heb dan ook gemeend mij er niet tegen te moeten verzetten, maar deze taak te moeten aanvaarden, en ik heb dan ook gemeend, dat ik inderdaad dat moest doen naar mijn beste kunnen. Ik heb met verdachte afgesproken, dat hij wat ik zou willen noemen het feitelijke verweer zou voeren, omdat ik hem daartoe volkomen in staat acht. Ik zal mij bepalen tot de juridische zijde.

De heer Procureur-Fiscaal is zijn requisitoir begonnen met de mededeling, dat het zo gemakkelijk was in deze zaak de dagvaarding te maken. Ik geloof, dat inderdaad de heer Procureur-Fiscaal deze taak wel wat al te gemakkelijk heeft opgevat, want ik geloof, ik zal dat zo meteen betogen, dat hij er niet in geslaagd is om de

misdrijven van deze man begaan tegen het Nederlandse volk in zijn tenlastelegging samen te vatten zoals de wet dat vereist. Dat aan te tonen is de taak, die op mij rust. Ik ga er van uit dat ons Wetboek van Strafrecht, en zoals u weet is het Wetboek van Strafrecht toepasbaar verklaard op deze procedure bij het Bijzonder Gerechtshof, erop gericht is dat uw Hof slechts zal mogen beraadslagen en eventueel uitspraak doen op de grondslag van de tenlastelegging. U kent deze woorden te over. Ze hebben al aanleiding gegeven tot de nodige procedures tot een cassatie toe. Het is het A-B-C van de strafvordering. Daarnaast hebben wij dit, dat de dagvaarding moet bevatten geen kwalificaties, maar feiten, dat de verdachte dus afgezien van alle omstandigheden moet begrijpen wat hem ten laste is gelegd, dat dat zonder meer uit de inhoud van de tenlastelegging zal moeten blijken. Wij zijn dus niet klaar met te zeggen: het is algemeen bekend, dat deze verdachte het volk heeft benadeeld, dat hij propaganda heeft gevoerd voor Duitsland en dat hij de Nederlandse regering heeft afgebroken. Het gaat er om, of de heer Procureur-Fiscaal er in geslaagd is dit in zijn tenlastelegging op te nemen.

Ik moet daartoe eerst nagaan, wat eigenlijk artikel 102, dat ten deze toepasselijk is, bevat. Het is wel nauwelijks denkbaar, dat de wetgever, toen hij artikel 102 in het Wetboek van Strafrecht opnam, er aan gedacht heeft, dat ooit propaganda zou worden beschouwd als hulp aan de vijand. Het middel van de propaganda is pas in de vorige oorlog en vooral in deze oorlog uitgegroeid tot een wapen, dat wel niet is gelijk te stellen met de atoombom, maar toch in ieder geval met een eskader zware bommenwerpers, dat ook een geweldig wapen is. Bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht is daar zeker niet aan gedacht. Het is dus in de eerste plaats aan twijfel onderhevig, of wij nu ditzelfde artikel mogen gaan toepassen op het propaganda voeren; of wij dus mogen zeggen met het artikel in de hand: hier is propaganda gevoerd en dat beschouw ik als hulp aan de vijand. Ik neem aan, dat uw Hof dat niet met mij eens zal zijn. Jurisprudentie is op dit artikel niet te vinden. Gelukkig niet te vinden, omdat dit bewijst, dat wij in Nederland goddank heel weinig landverraders hebben gekend. Bovendien hebben wij na de totstandkoming van het artikel geen oorlog gehad, en er is dus geen jurisprudentie. Wij moeten dus om

de betekenis van het artikel na te gaan de geschiedenis en de doctrine raadplegen.

Wat leert nu de geschiedenis? Het aanvankelijke ontwerp had deze redactie – ik laat alle bijzonderheden daar –: er moest een handeling zijn met het oogmerk om de vijand te begunstigen, deze hulp te verstrekken en de staat nadeel te berokkenen. In de Tweede Kamer is daar verzet tegen gerezen. Men zei: iemand, die de handelingen pleegt, die wij hier onder willen brengen, zal vaak niet de bedoeling hebben de vijand te bevoordelen. Heel vaak zullen egoïstische motieven een rol spelen. Een boer bijvoorbeeld, die een onderwaterzetting frustreert, behoeft dat niet te doen om de vijand te helpen, maar doet dat eenvoudig, omdat zijn beesten anders niet te eten zouden hebben. Die handeling wilde men ook onder het artikel brengen. Toen is deze redactie voorgesteld: ‘Hij die de vijand opzettelijk begunstigt door hem hulp te verstrekken of de staat te benadelen.’ De minister van Justitie, de heer Modderman, heeft destijds naar aanleiding van dit alles in de Kamer gezegd:

‘Het artikel vordert in het algemeen niets meer dan dat in de tijd van oorlog de vijand opzettelijk hulp wordt verleend of wel de staat tegenover de vijand benadeeld wordt. Met dit laatste wordt niets anders bedoeld, dan dat men de weerkracht van de staat opzettelijk verzwakt.’

Zonder meer is toen het artikel in zijn huidige vorm tot wet verheven.

Verder heb ik nog gevonden de aantekeningen van Noyon in zijn bekende werk over het bewuste artikel. Hij zegt zeer terecht dat het eigenlijk een eigenaardige redactie is, die wij hier hebben. Het artikel spreekt van opzettelijke hulpverlening, maar de bedoeling is niet de daad, maar het gevolg strafbaar te stellen. Liever gezegd: alle twee wel, maar het gevolg moet er zijn. Men kan een bepaalde handeling verrichten, maar dat is pas hulpverlening, wanneer inderdaad het gevolg intreedt, dat de wetgever bedoelt te achterhalen. Hij zegt: ‘Het is overigens niet tweeledig, maar omvat de handeling met haar gevolg in één geheel, gelijk bij zoveel andere misdrijven.’

Wat volgt nu uit deze opmerking? Wanneer wij het artikel zien, moet dus de dagvaarding voldoen aan alle vereisten van het arti-

kel, en, zoals ik in het begin heb gezegd, ik meen, dat dit hier niet het geval is. De praktijk heeft geleerd, dat als wij een dagvaarding gaan vertalen, wanneer wij het zwaar juridisch betoog verder gaan ontleden, wij meermalen tot de conclusie komen, dat die dagvaarding geen eigenlijke zin bevat, of een zin bevat, die de steller zeker niet heeft bedoeld.

U kent waarschijnlijk net als ik de arresten, waarbij de Hoge Raad uitmaakte, dat in een dagvaarding diefstal was tenlastegelegd en tegelijk een poging, in één zin, wat natuurlijk onmogelijk was; die dagvaarding had geen reële zin.

Wanneer wij nu deze dagvaarding ter hand nemen en gaan vertalen, overzetten in huiselijk Nederlands, dan krijgen wij dit: de tenlastelegging zegt dat de verdachte opzettelijk in het Nederlandse bezette gebied – dat laat ik allemaal daar – veelvuldig propaganda heeft gevoerd, gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk.

Hij heeft dus propaganda gevoerd, gericht op het breken van het verzet.

Wat is het ‘gericht op’? Dat ga ik vertalen; dan zeg ik: hij heeft de redevoeringen gehouden met de bedoeling daarmede het geestelijk verzet van het Nederlandse volk te breken, of: hij heeft met zijn redevoeringen getracht het verzet te breken.

Ik geloof, dat dit letterlijk is, wat hier staat.

Wanneer dit inderdaad de werkelijke zin van de dagvaarding is, dat gezegd wordt: ‘hij heeft getracht’ dan hebben wij te maken met een poging, maar een poging, die niet tot een veroordelend vonnis zal kunnen leiden om de eenvoudige reden, dat de verschillende elementen van de strafbare poging ontbreken. Daarvoor was nodig geweest, dat in de tenlastelegging stond, dat ten gevolge van, van de wil van verdachte onafhankelijke omstandigheden de poging niet tot succes heeft geleid; dan had er in moeten staan: ondanks het feit, dat Max Blokzijl allerlei redevoeringen hield en probeerde het verzet van het Nederlandse volk te breken, is hij toch niet geslaagd om de eenvoudige reden, dat het Nederlandse volk zich vasthield aan de wettige regering en er niet van gediend was en niet geleid wenst te worden door de Führer van de edelgermanen of diens filiaalhouder in Nederland.

Ik kan het misschien nog anders begrijpen. Ik zou dan moeten

zeggen: hij heeft de propaganda gevoerd met de bedoeling om het verzet te breken. Dan is het niets anders dan een andere omschrijving van het opzet. Hij moet namelijk om onder artikel 102 te vallen inderdaad de opzet gehad hebben. Dan zou het nog niets geven, als het begrip 'propaganda voeren' een werkelijke, reële, feitelijke inhoud had; dat heeft het niet. 'Propaganda voeren' is een kwalificatie en dus niet een feit in de zin van ons Wetboek van Strafvordering, dat van de dagvaarding de vermelding van een bepaald feit eist.

Dat is dus het begin van de dagvaarding.

Nu zou men kunnen redeneren – en zo wordt inderdaad een dagvaarding vaak ingekleed –, dat men vooropstelt de delictsinhoud voor het strafrecht en dan laat volgen de handelingen, die materieel gepleegd zijn door de dader en de delictsinhoud bevatten. Dan moeten zij ook die delictsinhoud bevatten. Doen zij het niet, dan heeft de kwalificatie, het begin, juridisch geen enkele betekenis en hebben wij alleen te maken met de materiële handelingen. Dat betwist ik nu van deze citaten.

De heer Procureur-Fiscaal had, zoals hij terecht zegt, honderden citaten kunnen geven, maar hij is naar mijn mening niet erg gelukkig geweest in de keuze. Hij had er wel bij elkaar kunnen brengen, die veel meer spraken, want deze spreken niet genoeg mijns inziens. Ik zou de citaten willen verdelen in drie groepen. Ik wil nagaan, of inderdaad in deze citaten te vinden is de delictsinhoud van artikel 102. Eerst een groep, welke eigenlijk, objectief beschouwd, want daar gaat het om, niet om wat wij er onder begrijpen, nietszeggend is. Het meest typische is het tweede citaat. Wij Nederlanders zijn een volk, dat erg van kankeren houdt, huiselijk gezegd. Wij hebben pas kunnen lezen in een blad een stuk met als titel: de kanker-kanker. Verdachte heeft het over die kankergeest, maar gericht op heel wat anders. Hij zegt: de goede echte Nederlander is ergens tegen: men wil nieuwe dingen bespreken, maar hij is er tegen. Laten wij nu eens aannemen, dat er geen oorlog was en dat wij leefden in de tijd van de Volkenbond; dan kon ik mij zo'n redevoering voorstellen met deze zelfde citaten en waarmee degene, die ze uitsprak, bedoelde op te wekken voor de Volkenbond. Dan kon men precies hetzelfde zeggen: grote groepen vinden het prachtig, maar jullie kankeraars blijven er maar te-

gen. Ik bedoel hiermee: met al deze citaten is objectief niets bijzonders gezegd. Alleen het uitgangspunt was dat u deze man alleen op deze tenlastelegging kunt straffen en dan is het wel wat anders.

Dan krijgen wij de tweede categorie, die eigenlijk al indirect ter sprake is gekomen bij de behandeling van de wet. De verdachte heeft u gezegd: mijn bedoeling is geweest propaganda te voeren voor Duitsland en het nationaal-socialisme. Nu kan ik u toegeven, dat het volgens ons gevoel en zoals wij het allemaal hebben meege maakt, niet te scheiden is, maar het is de vraag, of het volgens deze wettelijke bepalingen te scheiden is en of men mag zeggen: nationaal-socialisme was hetzelfde als de vijand, dus valt het onder die titel. Nee, dat mag die staat niet; die had dat kunnen doen, maar dan had hij nadrukkelijk moeten vermelden dat daarmee bedoeld was het Duitse volk. Niet de Duitse nazi's maar de Duitse natie. Dat is wel heel iets anders. In artikel 102 gaat het om een staat, niet om een ideologie. Men moet uitdrukkelijk doen uitkomen, dat het hier betrof propaganda voor de staat Duitsland of de andere as-mogendheden.

Dan hebben wij nog een derde categorie. Dat is, zou ik willen zeggen, het slot, het laatste citaat, waarin de verdachte praat over de regering. Wij weten zijn standpunt ten aanzien van onze regering. Hij zegt: ik had met die regering niets te maken; zij was weg. U kent het betoog, mijnheer de President. Hij beroept zich op de brochure van Schrieke, die u waarschijnlijk wel kent, en waarin wordt betoogd, dat de regering door weg te gaan eigenlijk onze regering niet meer was. Nu was de redenering van verdachte: om deze regering behoef ik mij niet te bekommeren; ik die geen jurist was, mocht afgaan op wat de kopstukken onder de juristen in onze beweging hebben gezegd, namelijk die regering is onze regering niet meer; wij hebben niets met deze regering te maken; als ik tegen die regering was, was dat niet de wettige regering.

Maar er is meer. Met de tenlastelegging, dat hij heeft opgewekt tot verzet tegen de regering, is de heer Procureur-Fiscaal er helemaal niet. De wet spreekt van benadelen van de staat. Hier krijgen wij precies hetzelfde, wat de heer Procureur-Fiscaal doet, zodra hij spreekt over het nationaal-socialisme; dan gaat hij weer twee begrippen, die volkomen verschillende zijn, vereenzelvigen. Hier krijgen wij weer het begrip 'staat' en het begrip 'regering'. Het ar-

tikel spreekt van 'staat' en in de tenlastelegging moet dus staan 'staat'. Het artikel spreekt niet van 'regering' en hier wordt gesproken over 'regering'. Dit had kunnen worden ondervangen, als er bij gezegd was, dat het aanvallen op de regering noodwendigerwijze meebracht een aanval op de staat. Maar dat staat er niet in. Het is in de eerste plaats niet een opzetkwesitie. Hem is niet ten laste gelegd het ageren tegen de staat, het benadelen van de staat als zodanig.

Maar er is, mijnheer de President, natuurlijk meer, namelijk: er wordt in de tenlastelegging ook gesproken over benadeling van de geallieerde zaak. Deze verdachte zou door zijn propaganda de geallieerde zaak hebben benadeeld. Maar wat is nu de geallieerde zaak? Hiervan wordt geen enkele omschrijving gegeven. De heer Procureur-Fiscaal stelt het eenvoudig zonder meer. Maar laten wij dit weer eens toetsen aan het Wetboek van Strafrecht. Artikel 102 spreekt helemaal niet over bondgenoten of iets dergelijks. Daarover wordt gesproken in artikel 107, dat zegt, dat de straffen, gesteld op de in artikel 102 omschreven feiten, toepasselijk zijn, indien een dier feiten wordt gepleegd tegen of met betrekking tot de bondgenoot van de staat in een gemeenschappelijke oorlog. Noyon zegt daarvan, dat wij het moeten lezen, alsof er na het woord 'staat' in artikel 102 stond: 'of de bondgenoten van de staat in een gemeenschappelijke oorlog'.

Het valt direct op, dat er in de tenlastelegging over de gemeenschappelijke oorlog helemaal niet gesproken wordt. Men mag dat weer niet vereenzelvigen met de gemeenschappelijke zaak. Want de gemeenschappelijke zaak kan ik ook zo bekijken: dat was een democratie tegenover een nationaal-socialistische ideologie. Dat is niet gelijk te stellen met de staat, zelfs niet, als die staat op de voorgrond staat. Men kan zeggen: ik attaqueer een ideologie, ik attaqueer de democratie. De staat kan er mee te maken hebben, maar hier geldt weer, wat ik al gezegd heb, dat het in de dagvaarding had moeten staan.

Mijnheer de President! Ik kom tot de conclusie, dat het feit, dat wij nog zo dicht bij deze hele geschiedenis staan, de Procureur-Fiscaal parten heeft gespeeld.

Juist het feit, dat voor ons, zoals wij hier allen zitten, deze dingen zo sprekend zijn, maakt dat een half woord, een kwart woord

voor ons voldoende is om te begrijpen wat ik bedoel, als ik praat over 'een goed Hollander' of als ik zeg: 'die vent was fout'.

Maar wanneer ik als Procureur-Fiscaal een dagvaarding in elkaar moet zetten en dus aan de wettelijke eisen moet voldoen, mag ik er niet op speculeren en mag ik niet de theorie van het halve woord en de goede verstaander huldigen en toepassen, maar moet ik komen met werkelijke feiten, die zó zijn, dat iemand, die twintig jaar later de dagvaarding in handen krijgt, kan zien: hier werd de man er absoluut van beschuldigd, dat hij de Duitse natie, de Duitse staat bevoordeelde, en dat hij dus het verzet, dat tegen de Duitse staat was gericht, trachtte te breken.

Aan dat vereiste voldoet deze dagvaarding niet.

Tenslotte moet ik nog met een enkel woord reageren op de suggestie van de heer Procureur-Fiscaal, dat uw Hof geen verlof tot het instellen van beroep in cassatie zou verlenen.

Het wil mij voorkomen – of u het met mijn juridisch betoog eens zult zijn, weet ik natuurlijk niet –, dat er toch wel iets in kan zitten en dan vind ik, wat Max Blokzijl ook moge gedaan hebben, hoe het publiek het ook moge beschouwen, dat uw Hof zeker niet, om het feit dat het volk een snelle berechting van deze mensen eist, mag zeggen: nu laten wij geen cassatie toe. Ik zou bijna zeggen: die opvattingen hebben wij bij de Duitsers meegemaakt. Als daar een doodvonnis viel, werd er gezegd: 'Je kunt een verzoek om cassatie indienen, maar direct, als je het vandaag niet doet, is de zaak af.' Mijnheer de President, zo zijn wij toch niet. Wij hebben een rechtsstaat; wij willen in ieder geval weer naar die rechtsstaat toe; en daar willen wij dan ook de verdachte het volle pond geven. Ik geloof, ik vertrouw, dat uw Hof het niet zal doen, maar het spijt mij, dat de heer Procureur-Fiscaal het heeft gesuggereerd, dat wij niet mogen zeggen: het volk eist het. Het gaat om de vraag: wat is recht? De uitdrukking zegt: *summum ius saepe summa iniuria* [het hoogste recht is dikwijls het hoogste onrecht]. Het kan zijn, dat het volkomen als onrecht wordt gevoeld door het volk, maar het is toch *summum ius*.

Mijnheer de President, Edelgrootachtbare Heren! Ik wil eindigen met u over te leggen een soort pamflet, dat mij anoniem is toegestuurd, waarop met inkt iets is gezet, niet door mij, mag ik dat er bij zeggen, maar dat voor deze zaak voor u van belang is. Het

leent er zich niet toe, in het openbaar te worden behandeld; ik zal het ook niet doen.

Ik geloof, dat, wat deze man ook heeft gedaan, u hem niet op grond van deze tenlastelegging zult kunnen veroordelen. Mocht u tot een veroordeling komen, dan vraag ik u in ieder geval de mogelijkheid van het instellen van beroep in cassatie open te laten. De verdediger legt de brochure van mr. Schrieke en het anonieme schrijven over.]

Verdachte: Mijnheer de President, Edelgrootachtbare Heren! Ik wil beginnen met u te danken voor de gelegenheid, die u mij geeft, om in deze zitting een en ander naar voren te brengen te mijner verdediging.

In de dagvaarding wordt aangenomen dat ik welbewust, vooral door middel van de radio, in de periode mei 1940 tot mei 1945 propaganda zou hebben gevoerd ten koste van het geestelijk verzet van ons volk tegen de Duitse bezetter en ten bate van Duitsland. En wel in de wetenschap, dat Nederland in die periode met Duitsland in oorlog was. Bovendien wordt mij ten laste gelegd, dat ik de naar Londen uitgeweken Nederlandse regering daarbij heb aangevallen.

Mijnheer de President, ik vraag vergunning hier vast te stellen:

Ten eerste: dat in voormelde vijf jaar bij mij geen seconde enige opzet aanwezig is geweest, Duitsland als staat in zijn oorlogvoering te helpen, dat integendeel de Duitse bezettingsoverheid in Nederland, nadat haar duidelijk was geworden, dat ik op de basis van mijn politieke overtuiging uitsluitend mijn eigen land wilde dienen en niet bereid was Duits annexionisme of grootkapitalisme in de hand te werken, met toenemende hardnekkigheid heeft getracht mijn persoon en mijn werk in de ogen van het Nederlandse volk onhoudbaar te maken en zo mogelijk geheel uit te schakelen;

Ten tweede: dat mijn loopbaan het overtuigend bewijs levert, dat ik bijna 40 jaar onafgebroken al mijn tijd en initiatief heb omgezet in daden, die ook door Hare Majesteit de Koningin en door Nederlandse burgerlijke en militaire hoogste instanties als vaderlandslievend zijn erkend en beloond, en dat mijn werk in de jaren 1941 tot 1945 van gelijke geest is bezield gebleven;

Ten derde: dat ik op grond van zeer deskundige en juridische

verklaringen, ik herinner hier onder meer aan de brochure van prof. mr. Schrieke uit de periode waarin hij aan het hoofd van het Departement van Justitie stond, gesterkt werd in mijn opvatting, dat de naar Londen uitgeweken regering in strijd met de paragrafen 112, 156, 157 en 158 van onze grondwet zich nog als regering beschouwde, zulks echter niet meer was en bijgevolg ook geen voor de Nederlandse staat bindende nieuwe verplichtingen mocht aangaan; voorts, dat de Duitse bezetter volgens het Landenoorlogsreglement tijdens de duur der bezetting de enige wettige regering in Nederland was; verder dat de capitulatie-Winkelman het einde van de Nederlands-Duitse oorlog betekende en dus ook de heer Mussert terecht voor zijn partij het parool 'van vijand tot bondgenoot' mocht uitgeven, geldend voor de NSDAP en haar Führer. En tenslotte dat ik uit mijn uitvoerige briefwisseling met radio-luisteraars, uit de illegale pers en uit de rapporten die de NSB en de buitendienst van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten bezaten, gerechtigd was tot de conclusie te komen, dat het activistisch verzet in ons volk tot een betrekkelijk kleine groep beperkt bleef en dat het geestelijk verzet geen nationaal homogeen karakter droeg, maar uiteen is blijven vallen in verzetsuitingen van politieke groepen, voornamelijk de oude politieke partijen met in hoofdzaak uiteenlopende wensen voor de toekomst van ons vaderland. Waarom ik, zulke verzetsverschijnselen besprekende, dan ook geen ogenblik het gevoel heb gehad, daarbij een werkelijk homogeen volksverzet tegenover mij te zien, maar integendeel, dat ik er een vaderlands werk mee deed te waarschuwen tegen verzetsverschijnselen, die zonder noemenswaardige resultaten op te leveren, onvermijdelijk represailles en nieuw leed over ons volk moesten brengen. Wat ook niet is uitgebleven! Ik mag er ook wel op wijzen, dat op den duur ook de illegale bladen namens de diverse verzetsgroepen in ondubbelzinnige bewoordingen waren komen verklaren, dat de Nederlandse heren in Londen reeds te lang buiten ons volksleven stonden om nog als werkelijke regerenden te kunnen worden beschouwd; waarin ik een bevestiging vond voor de noodzakelijkheid voor de microfoon te waarschuwen tegen van die Londense zijde komende adviezen en bevelen. Daar kwam nog bij, dat de herhaalde ingrijpende veranderingen in de samenstelling dier regering het geloof in haar homogeen karakter nog verder

ondermijnden en tenslotte door vergelijking met de inhoud der Londense radio-uitzendingen in andere talen duidelijk bleek, dat zulke adviezen en bevelen lang niet altijd typisch Nederlands waren, maar overeenkwamen, vaak woordelijk, met soortgelijke in het Frans, Engels, Vlaams, Duits, enz. dus van eenzelfde Londense centrale uitgingen.

Mijnheer de President. Ik heb in de beide processen-verbaal, die ik in verband met deze zaak had te ondertekenen, gelegenheid gehad uitvoerig in te gaan op opeenvolgende episodes uit mijn loopbaan, die mijns inziens het bewijs leveren, dat ik mijn leven lang patriottisch werk heb nagestreefd en het daarom psychologisch uiterst moeilijk te verklaren ware, dat ik in het najaar van 1940 plotseling bereid zou zijn geweest een taak tegen de belangen van mijn vaderland te aanvaarden. Ik wil hier in openbare zitting daarover kort zijn. In 1903 werd ik journalist, in 1908 was ik met mijn beroepscollega Pisuisse in Buitenzorg de gast van de Gouverneur-Generaal Van Heutsz. Op diens verzoek trokken wij de uniform der Indische marechaussee aan en maakten zes maanden lang het leven dezer elite-troepen mee in Atjeh en in de Gajoe-landen. Ik schreef daarover een groot aantal artikelen voor het Handelsblad en werd later, als enige niet-beroepsmilitair, onderscheiden met het expeditiekruis en de Atjeh-gesp. Het doel van deze actie was geweest het Nederlandse volk te wijzen op de grote prestaties van ons Indische leger en de populariteit van dat leger in de hand te werken.

Tijdens de mobilisatie 1914-1918 bleef ik vrijwillig tot het najaar 1917 onder de wapenen, werd commandant van een compagnie jagers in de Noordhollandse waterlinie, schreef een handboekje voor de soldaat in de stellingoorlog, waarvan de opperbevelhebber, generaal Snijders, wenste dat aan alle soldaten in de linie op 's rijks kosten een exemplaar zou worden uitgereikt en de schrijver zou worden onderscheiden.

In het tijdvak 1919-1940 was ik in Berlijn vertegenwoordiger van de vereniging Nederland in den Vreemde en van het Algemeen Nederlands Verbond, oprichter en voorzitter van de Nederlandse Bond in Duitsland, oprichter van het bondswEEKblad, leider van 6 van de 20 jaarlijkse bondscongressen in West-Duitsland en spreker in meer dan 100 vergaderingen in bondsverband. Doel van deze bond was: verlevendiging van het stambewustzijn, ont-Duit-

sing, opnieuw aanleren van de moedertaal, aankweken van liefde voor het Vorstenhuis, het vieren van nationale feestdagen, enz. De bond kreeg 95 aangesloten verenigingen en werd door de vijfdaagse oorlog tussen Nederland en Duitsland in mei 1940 door de Duitse regering stil gelegd. Zijn werk werd in Nederland op zo hoge prijs gesteld, dat ik als oprichter en voorzitter reeds bij het vijfjarig bestaan het ridderkruis der Oranje Nassau-orde ontving en kort daarna in Den Haag Hare Majesteit de Koningin mondeling uitvoerig over het bondswerk moest komen inlichten. Ook het overige werk betekende propaganda voor het Nederlandse prestige, met name in Duitsland. Namens Nederland in den Vreemde organiseerde ik in 1920 twee Nederlandse dagen in Berlijn met Duitse ministers en Nederlandse kamerleden als hoogste deelnemers. Voor Nederland spraken de kamerleden P.J. de Kanter en mr. Dresselhuys, en hield ir. Helsdingen een voordracht. Hiermee was Nederland het eerste land, dat na de oorlog de verbinding met Duitsland herstelde. Ook bracht ik ons Amsterdamse Orkest naar Hamburg en Berlijn. Als lid van de Rotary Club sprak ik zelf in de clubs over Nederland en Nederlands-Indië, en voor het Duitse Aardrijkskundige Genootschap met films en lantaarnplaatjes over dezelfde onderwerpen. Als journalist werd ik voorzitter van de invloedrijke, 160 leden uit 30 staten tellende 'Vereniging van de Buitenlandsche Pers' te Berlijn en de Nederlandse Journalistenkring mocht ik vertegenwoordigen op de congressen der Fédération Internationale des Journalistes in Berlijn, Boedapest en Parijs.

Mijn positie in Berlijn was journalistiek, financieel en in de society zo gevestigd, dat ik geen reden had, naar een betere uit te zien, en geen ander verlangen had dan tot mijn pensioen te blijven, wat en waar ik was. Tot enige politieke partij had ik nooit behoord.

Toen Hitler in 1933 aan de regering kwam, stond ik nog vrijwel afwijzend tegenover hem en zijn beweging. Ik schreef in de zomer 1933 in het Handelsblad, dat ik Hitlers redevoeringen als kanselier 'niets dan demagogie' vond, en werd met uitwijzing bedreigd. Pas een jaar later stemden de daden van het nieuwe regime mij toch tot nadenken, en ofschoon mijn bezwaren tegen onderdelen en methoden bleven bestaan, kwam ik toch tot de overtuiging, dat in de dreigende en woelige tijden, die wij doormaakten, de nationaal-

socialistische volksidee als overgangssysteem verreweg de verkieslijkste oplossing was. Het leidersprincipe, de een-partij-staat, heeft trouwens niet alleen de geweldige prestaties van het Duitse volk van 1933 tot ver in de Tweede Wereldoorlog mogelijk gemaakt, maar mijns inziens evenzeer de enorme krachtsinspanning van de Unie der Socialistische Sovjet-Republieken. Dat ik echter bij alle toenemende waardering Nederlands-kritisch bleef, bewees onder meer een scherp protestartikel, in het Algemeen Handelsblad van mij tegen de Duitse pogromactie tegen de joden als gevolg van de moord in Parijs op de Duitse attaché Von Rath. Naar aanleiding van dit artikel heeft de Duitse regering mij wederom met uitzetting bedreigd.

In februari 1940 was ik een week in Nederland voor besprekingen met mijn chefs van het Algemeen Handelsblad. Ik bezocht toen ook het departement van minister Van Kleffens en werd daar door het hoofd der afdeling Politieke Zaken ontvangen, wie ik een uitvoerig overzicht gaf over de Berlijnse politiek en de dreigende situatie voor Nederland als gevolg van de ernstige overwegingen in de Wilhelmstrasse in verbinding ook met ons land. In Berlijn teruggekeerd, kon ik éénmaal, naar aanleiding van alarm in Nederland, geruststellend commentaar telefoneren; op 9 mei 1940 echter moest ik aan mijn blad telefonisch doorgeven, nu niet meer in staat te zijn geruchten over onmiddellijk te verwachten Duitse invalsplannen tegen te spreken. In de vroege ochtend van 10 mei werd ik daarop met enige andere Nederlandse journalisten gevangen gezet. Deze internering duurde 14 dagen. Daarna moest ik mij nog 2 maanden lang bij de politie melden en mocht ik zonder politietoestemming Berlijn niet verlaten. In deze periode, mijnheer de President, zijn voor mij, voor de volgende beslissingen die ik genomen heb, twee bezoeken uit Nederland van het grootst mogelijke belang geweest. Het ene bezoek was van een van de heren van de AVRO, van wie het initiatief is uitgegaan voor mijn radiovoordrachten, die ik in Nederland heb gehouden. Van Duitse zijde is mij nooit een verzoek gedaan om radiovoordrachten te houden. Ik heb mij altijd ver van het Duitse regime gehouden. Dat bezoek werd mij gebracht in Berlijn door de heer Wybrands [Marcussen], die op dat ogenblik deel uitmaakte van de reportage-afdeling van de AVRO. Het tweede bezoek was van de heer Willi Janke, perschef

van het Rijkscommissariaat in Den Haag. De heer Janke vroeg mij namelijk of ik er geen bijzonder gewichtige taak in het belang van mijn vaderland in zag, naar Nederland te komen en daar mijn kennis van de ontwikkeling der persreorganisatie in Duitsland na 1933 aan te wenden ten bate van de pers in Nederland, en in het bijzonder ter verdere voorkoming van wrijvingen tussen onze confessionele pers en de Duitse bezetting, die er zeer veel prijs op stelde, dat de organen der christelijke partijen, voor Nederland zo belangrijk, in leven bleven. Ik vroeg bedenktijd en bezocht eind oktober 1940 twee dagen Den Haag om met verschillende instanties te spreken. Commissaris-Generaal Schmidt herhaalde mij in een onderhoud het voorstel-Janke, dat mijn verhuizing naar Nederland en mijn ontslag bij het Handelsblad nodig zou maken. Ik zou dan tot nader order moeten trachten het dagblad De Standaard door alle klippen heen te sturen, welk blad juist drie maanden verboden was geweest. Ik maakte mijn toestemming afhankelijk van drie voorwaarden:

Ten eerste: uitdrukkelijke instemming van directie en hoofdredactie van De Standaard;

Ten tweede: geen ander dienstverband dan met deze directie;

Ten derde: nimmer enige vergoeding van Duitse zijde en volkomen onafhankelijkheid van enige Duitse instantie. Dezelfde eisen zouden gelden voor soortgelijk werk bij andere bladen. De heer Schmidt ging met deze drie voorwaarden akkoord. Ik bekostigde zelf mijn verhuizing van Berlijn en de inrichting in Amsterdam. Op 25 november 1940 lichtte de heer Janke op mijn verzoek het Algemeen Handelsblad in, dat daarop telefonisch mij vrijmaakte voor mijn nieuwe taak, er echter de opmerking aan verbindend, 'dat ik mij dus blijikbaar in Duitse dienst begaf'. Ik heb dit onmiddellijk bij aankomst in Amsterdam in een schrijven aan mr. Planten, directeur van het Algemeen Handelsblad, met alle nadruk tegengesproken en er aan toegevoegd, dat ik er met al mijn krachten aan zou blijven medewerken om de laatste Duitser der bezetting weer over onze grenzen te doen gaan, maar dat ik nu een bijzondere taak voor mij zag, die helaas mijn 37-jarige werkzaamheid aan dat blad moest afbreken. En deze taak was zuiver Nederlands belang, schreef ik verder.

Bijna drie maanden bleef ik in Amsterdam werkloos, zonder in-

komen en op hoge lasten, ook door de verhuizing. Daarna liet de heer De Vlugt, directeur van De Standaard, mij bij zich komen en stelde mij aan als adviserend redacteur onder de hoofdredacteur Gnossen op een salaris van *f* 500,— per maand. Ik nam die betrekking aan en stuurde De Standaard vijf maanden lang door alle klippen heen, tot de heer Gnossen met mij van mening was, dat mijn werk overbodig was geworden. Het is zeer interessant, dat intussen directie en hoofdredactie van het hoofdblad van het Nederlandse episcopaat, De Tijd, uit eigen initiatief mij voorstelden onder gelijke voorwaarden naar dit blad over te gaan, ofschoon ik geen katholiek ben. Het is voor mij een bewijs, dat nog in de zomer van 1941 het episcopaat blijkbaar hoge prijs stelde op een goede samenwerking met de bezettende overheid. Ik was bereid naar De Tijd over te gaan, kreeg intussen echter een belangrijke taak, doordat Secretaris-Generaal Goedewaagen mij benoemde tot hoofd der Afdeling Perswezen van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten.

Mijnheer de President! Ik acht het in verband met de dagvaarding voor heden van belang hier te constateren dat ik in oktober 1940 bij mijn tweedaags verblijf in Den Haag tot de volgende voor mijn houding beslissende conclusie was gekomen:

Ten eerste: na de vijfdaagse oorlog was de stemming van het Nederlandse volk jegens Duitsland verbeterd, dank zij de correcte houding van de Duitse weermacht, de snelle vrijlating van de Nederlandse krijgsgevangenen en de nogal geruststellende eerste grote rede van de heer Seyss-Inquart. Gebleven was de ontstemming over de onwaarachtige verwijten aan Nederland, waarmee de Duitse regering had gemeend het binnenrukken te moeten motiveren;

Ten tweede: men had kennis genomen van de radio-opwekking van de uitgeweken Minister-President, Jhr. de Geer, tot het Nederlandse volk zich jegens de bezetting loyaal te gedragen, en was bereid daaraan gevolg te geven. Een wijziging trad pas in, toen de houding van het kabinet-De Geer en later van de kabinetten-Gerbrandy een geheel andere werd;

Ten derde: vrijwel alle Nederlandse ambtenaren, beambten, journalisten enz. waren op hun post gebleven;

Ten vierde: vooraanstaande Nederlandse politici, handelslieden

enz., vooral ook dr. Colijn in zijn interessante brochure van 1940, bepleitten een heroriëntering van de Nederlandse politiek, vooral op Midden-Europa gericht, waar naar hun mening de overwinning der as-mogendheden in Europa vaststond en aan Duitsland de leiding moest worden overgelaten;

Ten vijfde: de NSB, welker programma mijn instemming had, bepleitte na de vijf meidagen een samengaan met de Duitse kameraden, dus, om nauwkeurig te zijn, met de leden der NSDAP.

Aan een Duits-Italiaanse overwinning twijfelde in Nederland in 1940 en 1941 slechts een kleine minderheid der bevolking. Ook ik twijfelde niet. Daarom vroeg ik mij af: 'Wat kunt gij in uw bijzonder geval met uw toevallige 23-jarige ervaring in Duitsland en uw vele persoonlijke verbindingen nu onmiddellijk doen om de gevolgen der bezetting voor uw eigen volk te helpen verminderen en er toe bijdragen Nederlands positie bij een Duitse overwinning zo sterk mogelijk te maken?'

Het stond voor mij vast, dat het mijn hoge plicht was zonder aarzelen positief mee te gaan werken en praktisch kon ik dat alleen door actief deel te nemen in de gelederen der NSB, met opzij zetten van alle bezwaren tegen zekere gestes van haar leiding en het gedrag van zekere elementen in haar gelederen.

In dit teken, mijnheer de President, stond van 1941 tot 1945 al mijn werk als plotseling ambtenaar en als spreker voor de microfoon en in vele vergaderingen.

Zeker, de meeste voldoening gaf mij dit spreken voor de radio, ofschoon het slechts weinige uren van de week in beslag nam. En wel vooral wegens de talloze reacties per brief uit het luisterende publiek. Mijn doel is geweest, zoveel mogelijk de actuele moeilijkheden ter discussie te stellen en dan de reacties af te wachten om die vervolgens weer ter kennis van de luisteraars te brengen. Ik heb getracht dit rustig te doen. Ik schreef de tekst om beluisterd, niet om gelezen te worden, zeker niet om op enkele er uit gelichte zinnen te worden aangevallen. Toen Radio Londen, de Flitspuitzender en illegale pers begonnen mij verdacht te maken in hatelijke persoonlijke en beledigende termen, ben ik enkele malen mijnnerzijds ook wel eens bitter en tot karikatuur of satire geneigd geweest. Ik betreur zulks heden, vooral als ik personen onaangenaam heb bejegend. Zulke uitvallen lagen mij niet, zij waren beter

uitgebleven. Als ik bekende politici in Londen of in Nederland in hun functie of verzetsuitingen in Nederland bekritiseerde, dan gevoelde ik zulks, mijnheer de President, als mijn goed recht als journalist. Ook in tijden van oorlog. Radio Oranje en de illegale pers hebben herhaaldelijk de loftrumpet gestoken over de Engelse en Amerikaanse democratie, die het mogelijk maakte, dat midden in oorlogstijd parlement en pers de eigen regering openlijk op de heftigste wijze aanvielen. Ik heb bij uitzondering onze landgenoten in Londen wel eens bekritiseerd, ofschoon ik overtuigd was, dat zij niet meer regeerden en Nederland niet meer actief in de oorlog betrokken was. Ook mijn radiokritiek op verzetsacties was slechts een zeer klein onderdeel van mijn bijna 800 gesprekken over zeker 300 verschillende onderwerpen.

Ik geloof niet dat enig bewijs is aan te voeren, dat deze kritiek op verzetsverschijnselen aan dit verzet ook werkelijk afbreuk heeft gedaan. Ik ben van mening, dat mijn radiowerk, politiek gezien, wel belangstelling heeft getrokken, maar geen tastbare resultaten heeft gehad. De NSB is er niet sterker in ledental door geworden en het verzet is er niet door verminderd. Ik zag in beide gevallen ook niet mijn taak in het bereiken van het een noch het ander. Mijn methode was uitsluitend gericht op het ter discussie stellen van actuele vragen en het geven van mijn eigen standpunt naast dat van andersdenkenden. Uit sociaal oogpunt gezien meen ik daarentegen wel tastbare resultaten te hebben bereikt. Het overgrote deel van mijn radiocorrespondenten hield zich bezig met sociale vragen, klachten, protesten en verzoeken van allerlei aard, als gevolg van oorlog en bezetting.

Ik zag mij genoodzaakt de behandeling ervan aan een bijzonder, eigen bureau op te dragen, dat door de heer Mahler, hoofdcommies van het Departement van Volksvoorlichting, jarenlang is geleid. Het heeft in duizenden gevallen ingegrepen, ook door huisbezoek, en zeer veel leed kunnen verzachten, in hoofdzaak in niet-nationaal-socialistische kringen onzer behoeftige en zieke bevolking. Een bijzonder geval, dat ik zelf behandelde, moge hier voor het eerst vermeld worden. Mij bereikte het verzoek van een zekere heer De Leon uit Amsterdam, een bekend zionistisch leider, mij in Wassenaar in mijn woning te mogen opzoeken ten bate van duizenden jonge Nederlandse zionisten, die met Duitse toestemming,

na vakopleiding in kampen in Oost-Nederland, die inderdaad ook bestaan hebben, naar Palestina wilden gaan. Ik heb met De Leon en andere leiders te mijnen huize besprekingen gevoerd en tenslotte commissaris-generaal Schmidt dit plan warm aanbevolen. Hij keurde het goed, verkreeg ook de toestemming van de rijkscommissaris, maar de regering in Berlijn weigerde, met het antwoord: 'Jood blijft voor ons jood; wij maken geen verschil.' Ware mijn ingrijpen gelukt, dan zou het enige duizenden Nederlandse joden voor drama's in Polen hebben behoed.

Mijnheer de President. De dagvaarding is onder meer uitgegaan van de veronderstelling, dat mijn propagandistisch werk ten doel had en ook het resultaat bereikte, Duitsland te steunen in een periode, waarin dit land met Nederland nog in oorlog was. Wat dit laatste betreft heb ik mijnerzijds al het een en ander opgemerkt. Wat mijn propagandistische 'hulp' aangaat nog enige woorden. Ik bestrijd ten stelligste, dat ik de opzet zou hebben gehad door mijn propaganda Duitsland te helpen. En ik bestrijd even beslist, dat mijn propaganda Duitsland geholpen heeft. Ik verklaar integendeel met alle nadruk, dat mijn propaganda bedoelde Nederland te helpen en dat ik mij uitsluitend door Nederlandse toekomstbelangen, gelijk ik die zag, onder andere in de totstandkoming van een vrij Nederland in een Europese of Germaanse statenbond, heb laten leiden. Ik heb in de periode mei 1940 tot mei 1945 geen ogenblik naar samenwerking van de Nederlandse nationaal-socialisten met Duitse rijksinstanties oftewel met de Duitse staat gestreefd, maar uitsluitend met de nationaal-socialisten in het Duitse rijk, dus met de partij, met de NSDAP. Men zegge niet: dat is hetzelfde, want staat en partij waren één. De partij vormde een minderheid in de staat en is nooit boven de 10% van de bevolking of 9 miljoen leden uitgekomen. Overigens heeft ook Stalin steeds geëist, dat het buitenland een scherpe lijn trok tussen de Sovjet-Unie en de Kominintern, ondanks alle personele unies. Ware het mijn opzet geweest Duitsland te helpen, dan zou zeker mijn verhouding tot de Duitse instanties er heel anders hebben uitgezien. Nu was ze, dank zij mijn houding op het gebied van pers en propaganda, van 1941 af in stijgende mate gespannen om tenslotte in 1944 tot een bijna volkomen breuk te leiden. Men was vooral in de overwegend invloedrijke kringen van annexionisten en kapitalisten, die achter

personen als Seyss-Inquart, Wimmer, Rauter, enz. stonden, niet gesteld op een propagandist als ik, die het schunnige Duits-Nederlandse weekblad 'De Misthoorn' voorgoed wist te doen verdwijnen, die in radiovoordrachten het klikken en aanbrengen van verzetsskringen bij de Duitsers scherp veroordeelde, die via de microfoon herhaaldelijk hulde had gebracht aan de Nederlandse verdedigers van Indië tegen Japan of aan de persoonlijke moed van activisten der ondergrondse beweging in Nederland – waarbij ik natuurlijk de sluipmoordenaars uitsluit.

Tenslotte bereidde men in de zomer van 1944 de afrekening met mij voor. Toen de geallieerde invasie door Brabant naar Zuid-Holland optrok beval men de secretaris-generaal van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten met enige ambtenaren, onder wie ook ik, naar Noordoost-Nederland te vertrekken ter voorbereiding van de evacuatie van dit departement, maar nauwelijks waren wij naar Groningen onderweg, of de perschef van de rijkscommissaris in Den Haag opende in de Haagsche Courant een perscampagne, voornamelijk tegen mij gericht, waarin wij van lafhartig vluchten, waarschijnlijk naar het buitenland, werden beschuldigd. Ik was echter niet te Groningen gebleven, maar donderdags volgende op de 'Dolle Dinsdag' in Hilversum teruggekeerd, waar ik op het gebruikelijke uur een actueel praatje hield en voortaan dagelijkse radiocommentaren aankondigde. De perschef van dr. Seyss-Inquart trachtte dit de dag daarop vanuit Den Haag naar Hilversum nog telefonisch ongedaan te maken door op te merken, dat door mijn 'vlucht', zoals hij zei, mijn krediet als radiospreker te zwaar had geleden. Maar men wilde in Hilversum nu niet meer op dit besluit terugkomen, dat ik zelf had publiek gemaakt. De grote perscampagne onder het bekend geworden motto 'de Labbekakken' werd echter toch maar van stapel gelaten van Duitse zijde. Maar de poging om de radiopropagandist, die naar de dagvaarding meent, de bedoeling had Duitsland te helpen, door dat zelfde Duitsland onmogelijk te maken, die was op het ogenblik mislukt.

En nu tenslotte, mijnheer de President, het pendant.

In de eerste weken van mijn gevangenschap in het Huis van Bewaring verscheen op een avond in de cel, die ik met een andere gedetineerde deelde, een landgenoot in burgerkleding, met een re-

volver gewapend, en om de linkerarm een band met de letters CD. Hij werd bij mij binnengelaten door twee bewakende marechaussees. Nadat hij mij het een en ander uit zijn blijkbaar bewogen tijd als ondergedokene met Duitse pas had verteld, stelde hij mij de vraag: 'Waarom denk je wel, dat we jou in de afgelopen jaren met rust hebben gelaten?' Ik antwoordde: 'Die vraag komt voor mij niet als een verrassing; de zender in Londen en de illegale pers hebben herhaaldelijk gezegd, dat men mij met rust moest laten, omdat mijn radiopraatjes zo nuttig waren ter informatie van Londen en van de illegale verzetsacties, daar ik de gewoonte had ook de stemming onder mijn tegenstanders uitvoerig weer te geven.' Daarop zei mijn bezoeker in de cel: 'Juist, daar heb je het. We hebben je in leven gelaten, omdat we je nodig hadden, omdat je propaganda voor ons nuttig is geweest.'

Een en ander is voor mij een merkwaardige ervaring geweest, ook in verband met de beschuldiging, die tegen mij wordt ingebracht. Ik zelf heb gestaan op het standpunt, dat ik Nederlandse propaganda heb willen voeren en dat ik deze Nederlandse propaganda ook gevoerd heb. Aan de ene kant wordt mij door de verzetsbeweging, de illegale pers en de heren in Londen medegedeeld: In hemelsnaam, blijf dit werk heel de verdere moeilijkheden tot de vrede toe voortzetten, omdat het zo buitengewoon nuttig is. Doe die man in godsnaam niets, laat hem doorpraten; wij hebben dat materiaal hard nodig voor onze propaganda, voor ons werk. Aan de andere kant wordt van Duitse zijde, waarvoor ik werken zou, met alle mogelijke middelen, tot zelfs een grote pers-campagne in alle Nederlandse bladen, getracht mijn werk als propagandist, dat hun niet bevalt en dat Duitsland niet helpt, onmogelijk te maken.

Ik heb in de jaren 1940-1945 zelfs niet de schijn op mij willen laden, alsof ik in een tijd, waarin tussen Nederlanders en Duitsers zoveel conflictstof zich ophoopte, bij voorkeur Duits verkeer zocht. Ik heb in die jaren ambtelijk slechts met negen Duitse ambtenaren verkeer, met geen van hen, noch met enige andere Duitse particulieren omgang gehad en ook hier de lijn uiterst scherp getrokken, wat, naar ik meen, niet alle Nederlandse nationaal-socialisten en evenmin talloze Nederlandse zogenaamde fel anti-Duitse winstmakers hebben gedaan.

Ik heb getracht in het voorgaande enig nieuw en naar ik hoop heel ander licht te doen schijnen op mijn werkzaamheden in de periode, waarmee zich de aanklacht tegen mij bezighoudt. Ik heb getracht naar eer en geweten mijn plicht te doen, ook toen ik wel wist, dat ik met mijn betrekkelijk kleine groep van gelijkdenkenden tegen een sterke stroom en telkens sterker wordende stroom moest gaan zwemmen, en niet op veel erkenning, maar wel op verguizing, haat en laster moest gaan rekenen. Een en ander is ook niet uitgebleven. Ik heb gemeend desondanks voor mijn overtuiging te moeten blijven doorvechten, totdat mijn laatste geestelijke patroon verschoten was. Toen op woensdag 9 mei de capitulatie in geheel Europa een feit was, heb ik mij ter beschikking van het Militair Gezag gesteld, teneinde verantwoording af te leggen. Sindsdien ben ik gedetineerd.

Mijnheer de President! Omdat ik er mij van bewust ben en blijven zal, bij al mijn handelingen voor en na mei 1940 uitsluitend door idealisme en vaderlandsliefde bezield te zijn geweest, richt ik, in vol vertrouwen op hun rechtvaardigheid, tot mijn rechters het verzoek mij van het mij in de dagvaarding ten laste gelegde te willen vrijspreken.

De President: De zitting wordt gesloten en het Hof zal uitspraak doen vandaag over 14 dagen, 's morgens om 10 uur.

BIJZONDER GERECHTSHOF
TE 'S-GRAVENHAGE

TERECHTZITTING VAN 25 SEPTEMBER 1945
IN HET PALEIS KNEUTERDIJK

President:

Mr. A.L.M. van Berckel

Rechtsgeleerde Raadsheren:

Prof. mr. J.C. van Oven

Mr. H. Burgersdijk

Militaire Raadsheren:

Lt.-Gen. P.W. Best

Gen.-Maj. H.Ch.G. baron van Lawick

Griffier:

Mr. C.G. Iordens

Procureur-Fiscaal:

Mr. J. Zaaijer

De zitting wordt om 10 uur geopend.

UITSPRAAK

in de strafzaak tegen

MARIUS HUGH LOUIS WILHELMUS BLOKZIJL

geboren te Leeuwarden, 20 december 1884,
van beroep journalist, wonende te Wassenaar.
(Op het ogenblik gedetineerd in de Strafgevangenis,
Cellenbarak, te Scheveningen.)

Raadsman:

Mr. Aug. V. de Lauwere te 's-Gravenhage

De President: Het Hof heeft u ter dood veroordeeld op grond van de navolgende overwegingen.

In de sententie zijn opgenomen de bewijsmiddelen, waaruit het Hof het wettig en overtuigend bewijs heeft geput. Het heeft u schuldig verklaard aan het misdrijf van in tijd van oorlog de vijand hulp verlenen.

Ten aanzien van de straf heeft het Hof overwogen, dat het meent hier de zwaarste straf, die ons recht kent, te moeten opleggen, zowel wegens de verderfelijke van de door verdachte gevoerde propaganda als wegens de daaruit blijkende misdadige gezindheid. Terwijl de vijand poogde de weerstand van ons volk te breken, enerzijds door het uitvoeren van een wreedaardige terreur en anderzijds door de zwakkeren onder ons te vleien en van de heilzaamheid der door hem ingevoerde nieuwe orde te overtuigen, heeft verdachte deze laatste pogingen opzettelijk op bekwaame en hoogst perfide wijze gesteund door een onafgebroken propaganda, waarin hij poogde door drogredenen en verkeerde voorstelling van feiten het nationaal-socialisme ten onzent ingang te

doen vinden. Hij heeft daarmee onnoemelijk veel kwaad gedaan, velen op de verkeerde weg gebracht en in het ongeluk gestort. Hij heeft dit gedaan, ofschoon hij wist aan welke gruwelen het door hem gepropageerde stelsel zijn landgenoten blootstelde, louter om het nationaal-socialisme en daardoor de belangen van de vijand te dienen. De gemeenschap behoort een zo verderfelijik lid uit te stoten. Alleen met het leven kan een reeks van misdaden als deze worden beboet.

Het Hof heeft u ontzet van het recht om te kiezen of gekozen te worden bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen en van het recht om op enigerlei wijze het beroep van journalist uit te oefenen of aan een radio-omroep op enigerlei wijze mee te werken, alles voor de duur van het leven.

Het Hof verleent u verlot om beroep in cassatie in te stellen. Het beroep kunt u instellen binnen acht dagen na heden.

De sententie luidt als volgt:

's-Gravenhage, 25 september 1945

IN NAAM DER KONINGIN

Het Bijzonder Gerechtshof te 's-Gravenhage heeft de navolgende sententie gewezen in de zaak van de Procureur-Fiscaal tegen:
Marius Hugh Louis Wilhelmus Blokzijl, journalist,
geboren te Leeuwarden, 20 december 1884,
wonende te Wassenaar, thans gedetineerd,
Verdachte.

Het Bijzonder Gerechtshof;
Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;
Gehoord de vordering van de Procureur-Fiscaal;
Gehoord de verdachte, bijgestaan door Mr. A. V. de Lauwere, advocaat te 's-Gravenhage;

Overwegende, dat aan verdachte is ten laste gelegd: dat hij tussen mei 1940 en mei 1945 opzettelijk, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland, in het door de vijand bezette Nederlandse gebied in het openbaar (voor een zeer groot gedeelte per radio) veel-

vuldig propaganda heeft gevoerd gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand, en ontrouw worden van dat volk aan zijn regering en de gemeenschappelijke geallieerde zaak, als blijkende onder meer uit de passages, luidende als volgt of ongeveer als volgt, uit verschillende van zijn radioredevoeringen:

[Vervolgens worden de dertien citaten aangehaald, zoals ook woordelijk naar voren zijn gebracht door de procureur-fiscaal mr. J. Zaaijer tijdens het begin van de strafzaak op 11 september 1945. Deze citaten zijn integraal opgenomen op blz. 19, 20 en 21 onder de nrs. I t/m XIII. Na deze opsomming vermeldt de sententie:]

Overwegende dat verdachte op de terechtzitting heeft verklaard: dat hij tussen mei 1940 en mei 1945 opzettelijk, in het door de vijand bezette Nederlandse gebied in het openbaar, terwijl hij wist, dat onderdelen van het Nederlandse leger de strijd tegen Duitsland voortzetten, een groot aantal malen propagandistische redevoeringen gehouden heeft, (voor een zeer groot gedeelte per radio) tot het Nederlandse volk om het nationaal-socialisme te propageren; dat deze radiotoespraken door hem werden toegezonden aan Nederlandse dagbladen ter publikatie; dat het hem op de terechtzitting vertoonde boekje *Brandende Kwesties* zakelijk overeenstemt met door hem per radio uitgezonden toespraken;

Overwegende dat een ambtsedig proces-verbaal van Minse Kampstra, opsporingsambtenaar bij de politieke opsporingsdienst te 's-Gravenhage, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, d.d. 22 augustus 1945 onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van verdachte: dat het hem getoonde boekje *Brandende Kwesties* woordelijk weergeeft hetgeen hij in de daarin opgenomen radiorede gezegd heeft;

Overwegende dat het ter terechtzitting aan verdachte vertoonde boekje, getiteld *Brandende Kwesties* inhoudt hetgeen in de dagvaarding sub 3, 4, 5, 7, 8, 11 en 12 staat vermeld;

Overwegende dat de nummers van het Nederlandse dagblad Het Ochtendblad van 9 november, 7 mei en 4 mei 1943 als inhoud van een door Blokzijl gehouden radiotoespraak, respectievelijk inhouden hetgeen bij dagvaarding vermeld staat sub 9, 10 en 13;

Overwegende dat uit de veelvuldig door verdachte gehouden ra-

diotoespraken, welke door het Nederlandse volk werden beluisterd, van algemene bekendheid is geworden, dat verdachte, met het woord 'anti-mannetje' in zijn toespraken pleegde aan te duiden een tegenstander van het nationaal-socialisme; hij de volgens nationaal-socialistische principes geordende maatschappij als de 'Nieuwe Orde' aanduidde; en de naar Engeland uitgeweken Nederlandse regering door verdachte werd aangeduid als het 'emigranten-comité' of de 'ex-ministers'.

Overwegende dat mede van algemene bekendheid is dat deze regering het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand in het bezette Nederlandse gebied met woord en daad stimuleerde, en opwekte tot trouw aan de gemeenschappelijke geallieerde zaak; alsmede, dat de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland gedurende de periode 1941-mei 1945 op grond van hun politieke beginsel en de vijand steunden en hulp verleenden tegen de geallieerden;

Overwegende dat verdachtes raadsman heeft aangevoerd:

Ten eerste: dat de tenlastelegging slechts een niet strafbare poging tot het misdrijf bedoeld in art. 102 Wetboek van Strafrecht zou inhouden, doch ten onrechte, daar het ten laste gelegde als voltooid delict strafbaar is op grond van art. 102 Wetboek van Strafrecht juncto het bepaalde in art. 22 Besluit Buitengewoon Strafrecht;

Ten tweede: dat de woorden 'propaganda heeft gevoerd' gebezigd in het ten laste gelegde, slechts een kwalificatie zouden inhouden en geen voldoende feitelijke omschrijving van een ten laste gelegd feit; doch ten onrechte, daar de woorden van de tenlastelegging 'propaganda heeft gevoerd per radio, als blijkende uit de passages luidende als volgt uit verschillende van zijn radioredevoeringen' voldoende feitelijk aanduiden, dat verdachte in per radio uitgezonden redevoeringen heeft gepoogd zijn toehoorders in de door hem beoogde geestesstemming te brengen;

Ten derde: dat de met 3, 4 en 5 genummerde gedeelten van het ten laste gelegde objectief beschouwd geen strafbare propaganda zouden opleveren en in tijd van vrede slechts als onschuldige kritiek zouden behoren te worden aangemerkt, doch dit betoog niet klemmt, daar de tenlastelegging inhoudt, dat de daar bedoelde redevoeringen uitgesproken werden, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland;

Ten vierde: dat enige der in het ten laste gelegde weergegeven citaten uit verdachtes redevoeringen slechts propaganda inhouden voor het nationaal-socialisme, en zulks niet strafbaar zou zijn; doch ten onrechte, omdat tijdens de oorlog in bezet gebied gevoerde propaganda voor het nationaal-socialisme indirect propaganda inhield voor de nationaal-socialistisch geregeerde Duitse staat, aan wie door de Nederlandse nationaal-socialisten gedurende de periode 1941-mei 1945 op grond van hun politieke beginselen hulp werd verleend;

Ten vijfde: dat enige der in het ten laste gelegde weergegeven citaten propaganda inhouden tegen de Nederlandse regering te Londen, en verdachte van mening was, dat deze regering door haar vertrek opgehouden had een Nederlandse regering te zijn, zodat hier het voor een strafbare handeling noodzakelijke opzet zou ontbreken; doch ten onrechte, omdat de personen, die volgens verdachtes beweerde mening geen leden meer waren van de Nederlandse regering, het geestelijk verzet van het Nederlandse volk met woord en daad stimuleerden, gelijk verdachte, blijkens de geciteerde plaatsen uit zijn redevoeringen wist, en zijn propaganda zich dan ook opzettelijk tegen dit verzet richtte;

Ten zesde: dat de woorden 'geallieerde zaak' in het ten laste gelegde onvoldoende duidelijk zijn, nu in het ten laste gelegde overigens niet van een gemeenschappelijk gevoerde oorlog wordt gesproken; doch ten onrechte, daar van algemene bekendheid is, dat Nederland een oorlog in bondgenootschap met andere landen voerde, en deze bondgenoten algemeen 'de geallieerden' werden genoemd;

Overwegende dat verdachte ter terechtzitting nog heeft aangevoerd, dat hij steeds in de overtuiging geleefd heeft, dat de oorlog tussen Nederland en Duitsland op 14 mei 1940 was geëindigd, doch dit verweer hem niet kan baten;

dat toch van algemene bekendheid is, dat de militie te land voor de aanvang van de oorlog door de Koningin buitengewoon was bijeengeroepen en deze gedurende de periode mei 1940-mei 1945 ten dele buitengewoon onder de wapenen is gebleven om de strijd eerst vanuit Engeland en daarna op het vaste land voort te zetten, en mede van algemene bekendheid is, dat personen van de ontwikkeling van verdachte zulks tijdens de oorlog wisten, zodat verdachte geweten heeft, dat hij de ten laste gelegde feiten pleegde 'in

tijd van oorlog', als bedoeld in art. 102 juncto art. 87 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat het Bijzonder Gerechtshof op grond van de inhoud der vorenstaande bewijsmiddelen, gezien in verband met hetgeen hiervoren op grond van algemene bekendheid als vaststaand wordt aangemerkt, bewezen acht en de overtuiging heeft verkregen, dat verdachte het hem ten laste gelegde heeft begaan, met dien verstande, dat hij tussen mei 1940 en mei 1945 opzettelijk, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland, in het door de vijand bezette Nederlandse gebied in het openbaar (voor een zeer groot gedeelte per radio) veelvuldig propaganda heeft gevoerd gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand, en ontrouw worden van dat volk aan de gemeenschappelijke geallieerde zaak, als blijkende uit de passages van zijn radioredevoeringen, luidende als in het ten laste gelegde sub 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 13 is vermeld;

Overwegende, dat tot deze beslissing reden geven de in vorenstaande bewijsmiddelen voorkomende feiten en omstandigheden;

Overwegende, dat het Bijzonder Gerechtshof niet bewezen acht hetgeen verdachte meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven is bewezen verklaard;

Overwegende, dat het aldus bewezene oplevert het voortgezette misdrijf van het opzettelijk, in tijd van oorlog, de vijand hulp verlenen, strafbaar gesteld bij artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht, juncto art. 22 Besluit Buitengewoon Strafrecht;

Overwegende, dat verdachte deswege strafbaar is, zijnde toch niet gebleken van enige omstandigheid, die de strafbaarheid van verdachte zou opheffen of uitsluiten;

Overwegende, ten aanzien van de op te leggen straf, dat het Hof meent, hier de zwaarste straf die ons recht kent te moeten opleggen, zowel wegens de verderfelijkerheid van de door verdachte gevoerde propaganda, als wegens de daaruit blijkende misdadige gezindheid. Terwijl de vijand poogde de weerstand van ons volk te breken, enerzijds door het uitoefenen van een wreedaardige terreur en anderzijds door de zwakkeren onder ons te vleien en van de heilzaamheid der door hem ingevoerde nieuwe orde te overtuigen, heeft verdachte deze laatste pogingen opzettelijk op bekwame en hoogst perfide wijze gesteund door een onafgebroken pro-

paganda, waarin hij poogde, door drogredenen en verkeerde voorstelling van feiten het nationaal-socialisme ten onzent ingang te doen vinden. Hij heeft daarmee onnoemelijk veel kwaad gedaan, velen op de verkeerde weg gebracht en in het ongeluk gestort. Hij heeft dit gedaan, ofschoon hij wist aan welke gruwelen het door hem gepropageerde stelsel zijn landgenoten blootstelde, louter om het nationaal-socialisme en daardoor de belangen van de vijand te dienen. De gemeenschap behoort een zo verderfelijik lid uit te stoten; alleen met het leven kan een reeks van misdaden als deze worden geboet.

RECHTDOENDE:

Verklaart verdachte schuldig aan het hierboven bewezen verklaarde en gekwalificeerde misdrijf en hem deswege strafbaar;

Gezien de artikelen 1, 2, 8, 9, 11 en 22 Besluit Buitengewoon Strafrecht en 28, 56 en 102 Wetboek van Strafrecht;

Veroordeelt verdachte te dier zake tot de **doodstraf**.

Verklaart niet bewezen hetgeen aan verdachte meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven is bewezen verklaard;

Spreekt hem daarvan vrij.

Ontzet de veroordeelde van het recht om te kiezen of gekozen te worden bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen en van het recht om op enigerlei wijze het beroep van journalist uit te oefenen of aan een radio-omroep op enigerlei wijze mede te werken, alles voor de duur van het leven.

Verleent aan verdachte verlof tot het instellen van beroep in cassatie.

Aldus gewezen bij

Mr. Van Berckel, voorzitter,

Prof. Van Oven en Burgersdijk, raden,

Lt.-Gen. Best en Gen.-Maj. Baron van Lawick, militaire raden,

in het bijzijn van mr. Iordens, griffier,

en uitgesproken ter openbare terechtzitting van voornoemd Bijzonder Gerechtshof, de 25 september 1945.

w.g. C.G. Iordens

w.g. P.W. Best

w.g. Van Lawick

w.g. Van Berckel

w.g. J.C. van Oven

w.g. H. Burgersdijk

BIJZONDERE RAAD VAN CASSATIE
TE 'S-GRAVENHAGE

TERECHTZITTING VAN 14 NOVEMBER 1945
IN HET GEBOUW VAN DE
HOGE RAAD DER NEDERLANDEN,
Plein 2, 's-Gravenhage

President:

Mr. H. Haga

Rechtsgeleerde Raadsheren:

Prof. mr. dr. S. van Brakel

Mr. dr. G.H.A. Feber, tevens rapporteur

Mr. D.J. Veegens

Militair Raadsheer:

Mr. D. Tollenaar

Advocaat-Fiscaal:

Mr. G.E. Langemeijer

Griffier:

Mr. H. van Oordt

STRAFZAAK

tegen

MARIUS HUGH LOUIS WILHELMUS BLOKZIJL

rekwiraant, geboren te Leeuwarden, 20 december 1884,
journalist, wonende te Wassenaar.
(Op het oogenblik gedetineerd.)

Raadsman:

Mr. Aug.V. de Lauwere te 's-Gravenhage

Raadsheer Feber (rapporteur) brengt het volgende verslag uit:

Tegen de verdachte werd bij sententie van 25 september 1945 door het Bijzonder Gerechtshof te 's-Gravenhage bewezen verklaard, dat hij tussen mei 1940 en mei 1945 opzettelijk, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland, in het door de vijand bezette Nederlandse gebied in het openbaar (voor een zeer groot gedeelte per radio) veelvuldig propaganda heeft gevoerd gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand, en ontrouw worden van dat volk aan de gemeenschappelijke geallieerde zaak, als blijkende uit de passages van zijn radioredevoeringen, zoals deze onder een tiental nummers in de tenlastelegging nader zijn omschreven;

Verdachte werd deswege schuldig verklaard aan het voortgezette misdrijf van het opzettelijk, in tijd van oorlog, de vijand hulp verlenen, en deswege, overeenkomstig de eis, veroordeeld tot de doodstraf, met ontzetting van het recht om te kiezen of gekozen te worden bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen en van het recht om op enigerlei wijze het beroep van journalist uit te oefenen of aan een radio-omroep op enigerlei wijze

mede te werken, alles voor de duur van het leven.

Het Gerechtshof verleende aan verdachte verlof om tegen deze sententie beroep in cassatie in te stellen, welk beroep namens hem tijdig is ingesteld, onder aanvoering van de volgende middelen, bij elk waarvan in de schriftuur een aantal artikelen als geschonden zijn aangegeven:

I a.: het ten laste gelegde, voor zover bewezen verklaard, levert niet op overtreding van artikel 102 Wetboek van Strafrecht juncto artikel 22 Besluit Buitengewoon Strafrecht.

b.: het Gerechtshof interpreteerde deze artikelen onjuist, door te overwegen dat op grond van deze artikelen het ten laste gelegde als voltooid delict strafbaar is;

ii. het Hof heeft niet beraadslaagd op grond der tenlastelegging, daar deze blijkens haar inhoud hoogstens slechts zou kunnen worden beschouwd als een tenlastelegging van het voeren van propaganda voor het nationaal-socialisme, en het Hof daaromtrent ten onrechte overwoog, dat zodanige propaganda indirect propaganda inhield voor de nationaal-socialistisch geregeerde Duitse staat, een overweging, waarmede het Hof buiten de tenlastelegging ging;

iii. de door het Hof aangewezen redengevende feiten en omstandigheden kunnen de beslissing niet dragen, daar de sententie slechts inhoudt, als verklaring van verdachte alsook als bewezen-verklaring, dat hij tussen mei 1940 en mei 1945 redevoeringen ter propagering van het nationaal-socialisme hield, waarbij het Hof zelf overwoog, dat de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland gedurende de periode 1941 tot mei 1945 op grond van hun politieke beginselen de vijand steunden en hulp verleenden, zodat, voor zover de redevoeringen van verdachte zouden zijn gehouden in het tijdvak mei 1940 tot mei 1941, niet is gemotiveerd, waarom ook alsdan door die redevoeringen de vijand hulp zou zijn verleend;

iv. het Hof heeft ten onrechte beschouwd als te zijn van algemene bekendheid enige in het middel nader omschreven feiten, betreffende de hulpverlening door de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland aan de vijand, verdachtes eigen wetenschap aangaande de oorlogstoestand van Nederland, en bepaaldelijk, dat hij wist, zijn feiten te plegen 'in tijd van oorlog';

v. de overwegingen, waarmede het Hof de straf motiveerde, be-

helzen feiten en omstandigheden, welke niet ter terechtzitting zijn gebleken;

vi. de opgelegde doodstraf kan niet geacht worden te beantwoorden aan de ernst van het bewezen verklaarde misdrijf, de omstandigheden, waaronder het is begaan, of de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde;

vii. het Besluit Buitengewoon Strafrecht, op verschillende artikelen waarvan de veroordeling steunt, is niet verbindend te achten.

De President: Wenst een van de heren een vraag aan deze verdachte te stellen?

De Advocaat-Fiscaal: Graag, mijnheer de President. [tot verdachte] U hebt op de terechtzitting van het Buitengewoon Gerechtshof ontkend, dat het boekje *Brandende Kwesties* eigenlijk geheel door u geschreven zou zijn.

Verdachte: Ja.

De Advocaat-Fiscaal: Blijft u daarbij?

Verdachte: Ik moet er bij blijven, omdat ik niet de mogelijkheid heb gehad de oorspronkelijke teksten, zoals ik ze later voor de microfoon heb voorgelezen, te vergelijken met de inhoud, zoals ze in het boekje gedrukt zijn.

De Advocaat-Fiscaal: Ja, een zeer zwakke grond! Ik heb hier een exemplaar van het boekje. Daar staat voorin: 'Voor kameraad Prof. D. Goedewaagen, van de schrijver, 23 juni 1942, Max Blok-zijl.' Dat is nog het belangrijkste niet. In het dossier vindt u een hele reeks met uw eigen handschrift geschreven stukken, die volkomen overeenstemmen met de tekst, zoals die in het boekje voorkomt, van een groot aantal redevoeringen.

Verdachte: Het is zeer wel mogelijk, dat deze passages, zoals ze daar gedrukt zijn, volledig overeenstemmen met de teksten, zoals ik ze gesproken heb, maar het is mij niet meer mogelijk geweest ze te vergelijken, aangezien de teksten, die ik tenslotte voor de microfoon heb uitgesproken, ook op het laatste ogenblik, zowel vanwege de censuur als vanwege mijn eigen wijzigingen, die ik heb aangebracht, anders zijn geweest dan ze voor de pers ter beschikking waren voor dit boekje.

De Advocaat-Fiscaal: Dit is mogelijk, maar u zult het zelf niet voldoende grond vinden om de verantwoordelijkheid voor het boekje van u af te schuiven.

Verdachte: Ik wil in grote trekken de verantwoordelijkheid voor dergelijk soort uitgaven niet van mij afschuiven, maar sinds ik in de eerste dagvaarding heb gezien, dat mij bepaalde zinnen en bepaalde uitdrukkingen in de zinnen zeer kwalijk zijn genomen, sinds dat ogenblik heb ik moeten zeggen: dan zou ik moeten weten, of inderdaad uitsluitend deze zinnen in die vorm in het boekje zijn gedrukt of propagandistisch op een heel andere manier tot uitdrukking zijn gekomen, doordat ik ze voor de microfoon heb uitgesproken. Dat is een groot verschil.

Dit boekje is in een betrekkelijk klein aantal gedrukt. Het is niet in de gewone boekhandel verkrijgbaar geweest; het is opgekocht voor de propaganda in eigen rijen en ter beschikking gesteld van de Sectie Propaganda van de Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland.

De uitwerking is volledig anders geweest dan wanneer ik precies dezelfde woorden in dezelfde vorm voor de microfoon had uitgesproken.

De Advocaat-Fiscaal: Dan nog iets. Heeft de redactie van het Handelsblad, toen u nog correspondent in Berlijn was, geweten dat u nationaal-socialist was?

Verdachte: Neen. Wel heeft zij geweten, dat ik voor bepaalde uitingen van het nationaal-socialisme in Duitsland sympathie had, waarom ik van de hoofdredactie het verzoek heb gekregen om met het oog op de stemming in Nederland mijn werkzaamheden zo te verrichten, dat ik, wanneer ik berichten gaf over nationaal-socialistische dingen in Duitsland, deze zo gaf, dat ik rekening hield met de stemming, die daaromtrent in Nederland heerste, zodat ik mij zeer moest aanpassen.

De Advocaat-Fiscaal: En hebt u daartegen geen bezwaar gemaakt?

Verdachte: Ik heb daartegen wel bezwaar gemaakt, maar telkens werd mij de verzekering gegeven: datzelfde wat uw collega's in Parijs en Londen kunnen doen, n.l. rustig en waarheidsgetrouw berichten geven, kunt gij helaas uit Duitsland niet, omdat bij ons de stemmingen zo zijn, dat dat toch als propaganda zou worden opgevat.

De Advocaat-Fiscaal: Maar dat kon voor u toch geen reden zijn om het te laten?

Verdachte: Ik heb het ook niet gelaten, maar ik heb gemerkt, dat deze bijdragen door het Handelsblad niet werden opgenomen of dat ze werden bekort, terwijl ze in andere bladen, o.a. de provinciale pers, wel werden aangenomen, zodat ik tot mijn grote spijt wel eens heb kunnen constateren, dat de indruk voor degenen, die wisten, dat ik ook in de provinciale bladen schreef, enigszins scheef was, want het gaf de indruk, dat het Handelsblad de dingen anders van mij opnam dan die andere bladen. In de kringen van het Handelsblad was het zo, dat in dit blad veel minder pro-nationaal-socialistische dingen konden worden opgenomen dan in de provinciale pers, die veel groter vrijheid had en die vrijheid ook tot mijn genoegen heeft getoond door ook van de pro-teksten veel op te nemen.

De Advocaat-Fiscaal: Ik begrijp het. Nu nog een vraag. Ik heb gezien, dat u eigenaar bent van vier huizen in Amsterdam. In welke tijd zijn die gekocht?

Verdachte: Ongeveer 10 tot 12 jaar vóór het uitbreken van deze oorlog.

De Advocaat-Fiscaal: Dat dacht ik ook al. Dank u.

De President: Verdachte, u zei zoëven, op een vraag van de Advocaat-Fiscaal, dat de letterlijke tekst van dat boekje, dat in het dossier ligt, niet in alle opzichten zou overeenkomen met uw radio-redevoeringen, maar de zakelijke inhoud is toch zeker wel juist?

Verdachte: Die is wel juist. Ik heb geen gelegenheid meer gehad, omdat ik op deze dingen niet voorbereid was en gedetineerd was van het ogenblik af, waarop ik mij dit jaar ter beschikking heb gesteld van het Militair Gezag, mijn eigen papieren in te zien. Het was ook de vraag, of ze nog ter beschikking waren.

De President: Maar die passages, waarover het hier speciaal gaat, zijn uit dat boekje op de terechtzitting van het Bijzonder Gerechtshof voorgelezen.

Verdachte: Jawel, mijnheer de President.

De President: U kunt dus weten of die passages juist zijn opgenomen en de zakelijke inhoud weergeven van uw redevoeringen.

Verdachte: Voorzover ik de citaten heb kunnen zien wel. Alleen heb ik opgemerkt en dat zou ik ook hier nog eens willen doen, dat deze teksten alleen niet gemaakt zijn geweest om gelezen te worden.

Ik heb er bij dat radiowerk altijd zeer speciaal aandacht aan besteed mijn tekst zo op te stellen, dat deze voor het gehoor geschikt is.

De President: Waarom werden ze dan uitgegeven?

Verdachte: Zij zijn uitgegeven in hoofdzaak, omdat de Nationaal-Socialistische Beweging het op prijs stelde deze tekst in boekvorm ter beschikking te stellen van haar propagandisten, zodat zij de mogelijkheid hadden op ideeën voor eigen redevoeringen te komen. Daarom is het grootste deel van de oplaat direct bij het verschijnen opgekocht. Een betrekkelijk klein deel is in de boekhandel geweest, alleen in die boekhandel, die de nationaal-socialistische literatuur ter beschikking stelde. De andere boekhandel heeft deze boekjes niet gehad en heeft dikwijls zelfs niet eens meegeerkt om aan de aanvragen om ze te bekomen te voldoen.

Raadsheer Feber: U hebt in uw verdediging voor het Hof naar voren gebracht, dat u in 1942 en 1943 u wilde terugtrekken uit uw werk. Hoe is dat gegaan?

Verdachte: Ik heb oorspronkelijk het werk, dat ik in Nederland op mij genomen had, van begin 1941 af met een sterk idealisme aangepakt en ben in de daaropvolgende jaren zeer teleurgesteld geweest, vooral ook door de houding van de Duitse nationaal-socialisten, die ik niet kende en die ik ook als zodanig in Duitsland in mijn werk van 1933 tot 1939 nooit heb meegemaakt. Dit bleken geen nationaal-socialisten te zijn, maar mensen, die uitsluitend hier naar toe gekomen waren om zichzelf te verrijken ten koste van het Nederlandse volk, die een slechte indruk voor de Nationaal-Socialistische Beweging hebben gemaakt en die later ook bleken mensen te zijn, die zich in dit land wensten vast te zetten om bij een Duitse overwinning na deze oorlog een hoge en belangrijke positie onder prettige omstandigheden te kunnen krijgen.

De President: Die waren er meer.

Verdachte: Ja. Dat waren mensen, die in ieder geval op mij de indruk maakten, dat zij zeer slechte propagandisten waren voor de nieuwe revolutionaire beweging. Ik heb toen de indruk gekregen, dat in het algemeen in de leiding van de NSB te weinig met kracht tegen zulke dingen werd geprotesteerd. Ik heb herhaaldelijk gezegd, dat ik ook langzamerhand de ambitie om mij sterk in te zetten zou verliezen en ik heb herhaaldelijk gevraagd, of ik niet ont-

slagen kon worden van de belofte, die ik gedaan had om tot het laatst toe mee te werken. Van de zijde van Mussert en zijn onmiddellijke medewerkers is mij toen gezegd: 'Als wij langzamerhand de moed gaan opgeven, wat moet dan tenslotte de troep, die achter ons staat, van ons denken? Wij hebben wel degelijk de morele plicht tot het laatste ogenblik door te werken, dus wij eisen dat ook van u.'

Raadsheer Feber: Over die laatste uitdrukking wil ik in het algemeen iets vragen. U hebt uitvoerig uw eigen levensloop geschilderd vóór de oorlog. Reeds vóór de vorige oorlog hebt u allerlei werkzaamheden verricht, die zeer zeker in vaderlandse zin waren. De Advocaat-Fiscaal heeft zoëven ook gevraagd naar het aanhangen van het regime van Hitler in Duitsland. U bent op een gegeven ogenblik niet regelrecht voor uw overtuiging uitgekomen; u hebt daarmee gewacht. Toen u in ons land teruggekomen bent, bent u ook niet regelrecht lid van de partij geworden. U hebt daarmee nog gewacht tot juni 1941, zoals u zelf hebt verklaard. Dat was op een tijdstip, dat Duitsland zijn grote successen juist had gehad. Mijn vraag, die daarop aansluit, is deze: Hebt u ooit een overtuiging voorgestaan, waardoor u uzelf in uw loopbaan enig nadeel hebt bezorgd? M.a.w. kunt u een belangrijk feit uit uw leven aanvoeren, waaruit blijkt, dat u niet een opportunist bent?

Verdachte: Mijnheer de Raadsheer! Ik geloof, dat naar mijn eigen overtuiging, voor zover iemand zich zelf beoordelen kan, ik mijn leven lang, van het eerste ogenblik af, dat ik in 1903 als journalist bij het Algemeen Handelsblad ben aangesteld, tot op het ogenblik, dat ik dit blad heb verlaten en ook daarna in mijn nieuwe werkkring uitsluitend als idealist en uitsluitend voor het idealisme gewerkt heb en ik kan wel zeggen uitsluitend ter wille van de belangen van eigen volk en vaderland. Ik kan mij niet herinneren, dat er een ogenblik is geweest, dat ik tegen mijzelf het verwijt van opportunisme zou hebben kunnen uitspreken.

Wanneer ik mij afvraag, wat er tegen is geweest als bezwaar van de overgang van de journalistieke werkzaamheid, na 37 jaar gewerkt te hebben bij het Algemeen Handelsblad, naar de politieke werkzaamheid in eigen vaderland, wanneer ik mij afvraag, welke bezwaren er tegen zijn gemaakt en in welk opzicht men mij opportunisme zou kunnen verwijten, d.w.z. gebruik maken van ogen-

blikkelijke omstandigheden, dan moeten er motieven denkbaar zijn, die mij gedwongen hebben die 37-jarige journalistieke werkzaamheid op te geven. Nadat ik al die tijd, 25, 30 jaar lang in Duitsland alle mogelijke werk ter wille van het vaderland gedaan had, hoe zou het denkbaar zijn, dat ik plotseling zo'n onvoorzichtige zwaai, zo'n sprong in het duister zou hebben genomen om in mijn opportunisme, zoals u zegt, dingen te doen, die in sterke tegenstelling staan tot de dingen, zoals ik ze vroeger gedaan heb?

Raadsheer Feber: Het zou hierin gelegen zijn, dat u in de oorlog een vrij grote rol hebt kunnen spelen. U geloofde, blijkens uw eigen verklaring in de stukken, tot het laatste ogenblik in de overwinning van Hitler. Het zou dus niet zijn, dat u een offer bracht.

Verdachte: Men moet de dingen volkomen juist zien. Op het ogenblik, dat ik het zeer zware besluit nam, mijn 37-jarige werkzaamheid bij een firma, waar ik zeer aan gehecht was en met wie ik in de volste harmonie had samengewerkt, te verbreken en plotseling te vertrekken uit Berlijn, een stad, waar ik een aangename werkkring had gekregen, op het ogenblik, dat ik daartoe besloot, was het voor mij nog absoluut onzeker, welke werkzaamheid ik daarvoor zou inruilen in mijn eigen land.

Ik ben hier niet gekomen met bepaalde voorstellingen, met bepaalde beloften. Men heeft mij eenvoudig gezegd (het was Commissaris-Generaal Schmidt, die het mij in een kort onderhoud in oktober 1940 in Den Haag heeft gezegd): 'Kom liever van Berlijn naar Nederland. Ik ken u vanuit uw Berlijnse werkzaamheid.' Ik kende hem van daar ook. 'Komt u naar Nederland. Ik heb de overtuiging, dat u voor uw eigen volk in Nederland betere diensten kunt verrichten dan op het ogenblik in oorlogsomstandigheden onder strenge censuur berichten blijven doorgeven in Berlijn. Er is voor u veel belangrijk vaderlands werk te doen. Wij zullen nooit iets van u vragen, dat tegen de belangen van uw eigen vaderland strijdt. Wij zouden graag zien, dat u terwille van de pers, van de Nederlandse pers in de eerste plaats, ter wille van uw landgenoten en de bladen, die onder de bezetting kunnen verschijnen, u inzet en ons van advies dient, zodat de samenwerking zo goed mogelijk kan zijn. Dat is naar onze mening zeer belangrijk en wanneer u daarvoor naar Nederland komt, zijn wij dankbaar en zal uw vaderland, hopen wij, ook dankbaar zijn.'

Het is enigszins anders gelopen.

Op het ogenblik, dat ik Berlijn verliet, wist ik niet bij benadering welke vorm deze werkzaamheid zou aannemen in de toekomst.

Het begin is geweest, dat ik na een kostbare verhuizing van Berlijn naar Amsterdam hier kwam te staan zonder enig werk. Ik heb maandenlang in Amsterdam gewacht en heb niet de mededeling gekregen, wat men meende, dat ik na de mooie woorden van het vorige jaar hier zou kunnen doen. Ik was vrij wanhopig onder die omstandigheden geworden. Ik heb later gehoord, dat er een zeer sterke tegenwerking in het Duitse kamp was, dat men daar meende, dat ik liever in Berlijn had moeten blijven.

In werkelijkheid heb ik maanden- en maandenlang zonder werk in Amsterdam rondgezworven. Eindelijk is de directeur van De Standaard bij mij gekomen en heeft mij gezegd, dat hij ingegaan was op een voorstel van de bezettingsautoriteiten, dat behelsde, dat het blad, dat naar de Duitse hobby twee commissarissen zou krijgen, daarvan zou worden vrijgesteld, wanneer ik bereid was in de redactie van het blad voorlopig zitting te nemen, teneinde adviserend op te treden tussen de directie van De Standaard en de bezettingsautoriteiten.

De President: Wilt u zich wat bekorten? Dat staat allemaal in het stuk, dat u aan het Bijzonder Gerechtshof hebt overlegd.

Verdachte: Ik wil dan, om kort te zijn, alleen nog dit zeggen, dat de positie, die ik tenslotte inruilde voor mijn zeer belangrijke werkkring in Berlijn, van dien aard was, dat men hier alleen maar spreken kan van een achteruitgang wat betreft alle omstandigheden, waaronder ik hier kwam te werken.

Raadsheer Feber: Ik heb die vraag ook hierom gesteld, omdat ik sterk de indruk kreeg, dat uw woorden een andere schijn geven dan uw handelingen. U zegt bij uw verdediging voor het Hof, dat u veroordeelt het verklikken en aanbrengen van anderen, maar aan de andere kant zijn er verschillende verklaringen van de politie, waaruit blijkt, dat u van de brieven, die u als radiospreker kreeg van de luisteraars, aangifte doorgaf in het belang van de Duitsers om op die wijze mensen aan te brengen. Geeft u dat toe?

Verdachte: Dat kan ik niet toegeven, omdat dat van mij wel een buitengewoon grote domheid zou zijn geweest.

Raadsheer Feber: Er zijn meer mensen, die domheden begaan!

Verdachte: Ik heb over de betekenis van het vertrouwen, waar ik een bepaalde politieke mening had, die ik meende te moeten uitdragen – met de consequenties daarvan – ook door mijn voordrachten voor de microfoon, wel degelijk nagedacht en als ik ooit de opzet zou hebben gehad gebruik te maken van brieven van luisteraars, zou het wel een buitengewone domheid zijn geweest daarvan misbruik te maken, want wanneer in enkele gevallen iets dergelijks op nadeel van mijn landgenoten zou zijn uitgelopen, zou dit het vertrouwen volkomen kapot hebben gemaakt.

Raadsheer Feber: Maar u weet toch wel, dat er verklaringen van vooraanstaande politieambtenaren bij de stukken liggen, die op iets anders wijzen.

Verdachte: Het is mij nooit bekend geworden, dat een dergelijk doorgeven van brieven ten nadele van luisteraars zou uitlopen. Dat is mij volkomen onbekend.

Raadsheer Feber: Maar zij werden toch doorgegeven, het resultaat nu nog daargelaten.

Verdachte: Ik heb dit werk tenslotte niet alleen kunnen doen. Ik heb zeker 80.000 brieven gekregen van luisteraars. Na een paar weken was het onmogelijk alles zelf te doen.

Raadsheer Feber: U had daar een aantal medewerkers voor?

Verdachte: Jawel.

Raadsheer Feber: Het is de verklaring van de hoofdinspecteur van de staatsrecherche en van een onderinspecteur van politie, dat u herhaaldelijk brieven doorgaf met verzoek een onderzoek in te stellen en dat u achteraf ook nog wel eens vroeg of het onderzoek iets had opgeleverd. Of u dat eigenhandig schreef doet er niet toe, maar u wist er toch van?

Verdachte: Mijn medewerkers hebben wel degelijk nu en dan de indruk gekregen, dat zij wel eens voor de gek gehouden werden, dat zij brieven kregen met klachten, die naderhand bleken niet juist te zijn en dan hebben zij gemeend even een onderzoek te moeten instellen of inderdaad de mededelingen juist waren en of het geen bedrog was. Dat is de reden geweest, waarom in bepaalde gevallen, die ik zelf nooit gecontroleerd heb, aan bepaalde Nederlandse officiële politie-instanties gevraagd is: woont die man, die dat schreef, werkelijk in dat huis, heet hij werkelijk zo, zijn die

dingen, die in de brieven staan, werkelijk in overeenstemming met de waarheid, enz.?

Raadsheer Feber: Dat klinkt niet zo erg waarschijnlijk.

Ik heb nog een andere vraag. Er schijnt destijds een poging te zijn gedaan om uw 38-jarige loopbaan als journalist te laten meetellen voor het pensioen, dat u zou krijgen. Dit raakt de financiële zijde, omdat dit aan de staat een heel grote inkoopsom zou gekost hebben.

Verdachte: Daarvan is mij niets bekend. Mij is alleen bekend, dat op het Departement van Voorlichting, waar ik werkzaam was, door de ambtenaar die ging over de kwestie van de pensioenregeling, aan ons allen is medegedeeld, dat, voor het geval onze werkzaamheden vóór onze aanstelling aan het Departement een soortgelijke waren als die wij aan het Departement gekregen hebben, moest worden opgegeven hoe lang die werkzaamheden vóór onze Departementsaanstelling hadden geduurd, omdat er een besluit van hogerhand was gekomen, dat die vroegere beroepsjaren zouden meetellen bij de jaren, die wij als Rijksambtenaar zouden dienen.

Raadsheer Feber: Is het resultaat geweest, dat u op deze wijze ingekocht bent?

Verdachte: Het resultaat is voor mij geweest, dat mijn 37 journalistieke beroepsjaren telden als ambtenaarsjaren, omdat ik tenslotte in het Departement weer in dezelfde werkzaamheden, n.l. voor persaangelegenheden, was aangesteld.

Raadsheer Feber: Dat heeft de staat een grote inkoopsom gekost.

Verdachte: Daarvan weet ik absoluut niets.

Raadsheer Feber: In de stukken is een som aangetekend van *f* 47.000.

Verdachte: Daarvan is mij niets bekend. Het is mij nooit gezegd.

De Raadsman: Edelhoogbare Heren President en Raden! Mijnheer de Advocaat-Fiscaal!

Het Besluit Buitengewone Rechtspleging heeft de cassatieprocedure, zoals wij die kennen bij Strafvordering, ook toepasselijk verklaard, behoudens de bekende uitzonderingen, op de procedure voor uw Raad. Dat heeft ten gevolge, dat ik dus niets meer te maken heb met de feiten, dat die niet behoeven te worden nagegaan, maar dat ik uitsluitend te maken heb met rechtskwesties, de

koele rechtskwesties, die zich niet lenen voor een debat over de feiten. Dit brengt mede – en dat is voor ons van groot belang – dat ook alle literatuur en alle jurisprudentie, destijds door de Hoge Raad op Strafvordering gegeven, mede van toepassing moeten worden geacht op deze procedure en dat ik dus ter ondersteuning van mijn betoog mij op die jurisprudentie en op die literatuur zal mogen beroepen. Dat is ook het uitgangspunt geweest van de middelen, zoals ik die reeds aan uw Raad heb doen toekomen. Ik zal mij uitsluitend bepalen tot een streng juridische toelichting van deze middelen.

Het eerste middel stelt dan aan de orde de vraag, door mij ook reeds bij het Bijzonder Gerechtshof opgeworpen, of de dagvaarding voldoet aan de eisen, die de wet daaraan stelt, met name of alle elementen van het misdrijf in art. 102, juncto art. 22 van het Besluit Buitengewone Rechtspleging, in die dagvaarding voorkomen. Wanneer dit niet het geval zou zijn, zou uit de aard der zaak een strafveroordeling op grond van die tenlastelegging niet mogelijk zijn. Een jurisprudentie op deze artikelen hebben wij niet en wij moeten dus te rade gaan bij de geschiedenis en bij de doctrine, want die alleen kunnen ons leren, wat bedoeld is met de omschrijving zoals art. 102 die geeft, en wanneer inderdaad aan de eis van art. 102 is voldaan.

De geschiedenis leert, dat het oorspronkelijke Regeringsontwerp zei, dat hij strafbaar is, die met het oogmerk om de vijand te begunstigen deze hulp verstrekt of de staat nadeel berokkent. Toen werd in het verslag van de Tweede Kamer opgemerkt: 'Het oogmerk zal in de regel moeilijk te bewijzen zijn en ook meestal ontbreken omdat het beoogde doel bij dergelijke feiten schier altijd winstbejag is.' Voorgesteld werd daarom het artikel te doen luiden: 'Hij die de vijand opzettelijk begunstigt door hem hulp te verstrekken of de staat te benadelen' strafbaar wordt gesteld. Daarop antwoordde de heer Modderman, Minister van Justitie: 'Het artikel vordert in het algemeen niets meer dan dat in tijd van oorlog de vijand opzettelijk hulp wordt verleend of wel de staat tegenover de vijand benadeeld wordt. Met dit laatste wordt niets anders bedoeld dan dat men de weerkracht van de staat opzettelijk verzwakt.'

Deze gegevens zijn ontleend aan het bekende werk van Schmidt:

Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht; u vindt het in mijn pleitnota.

Wanneer wij bij de doctrine te rade gaan, vinden wij bij Noyon de belangrijkste opmerking over de betekenis van artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht. Hij zegt n.l. dit – en dat is zeer belangrijk voor deze kwestie –: ‘Hulpverlening enz. is eigenlijk niet een handeling, maar een gevolg van een handeling. Velerlei handelingen kunnen daartoe strekken, welke de wet niet specialiseren kan: zij hebben een gemeenschappelijk kenmerk, n.l. dat zij hulpverlening of benadeling opleveren. Een daad, welke het hier genoemde gevolg niet heeft, of waarbij dit gevolg niet doorzien was, valt niet in de termen van het artikel.’ En dan zegt hij nog eens in een noot: ‘Ik wees er reeds op, dat het hulp verlenen of benadelen zelf geen daad is, maar een kwalificatie van bepaalde daden, waarvan in het tweede lid enige bijzonder belangrijk worden genoemd.’ Verder zegt hij nog: ‘Het is overigens niet tweeledig, maar omvat de handeling met haar gevolg in één geheel gelijk bij zovele andere misdrijven.’ In aantekening 6 worden opgesomd de handelingen, welke species zijn van het bepaalde in het tweede lid.

Wat volgt nu voor ons geval hieruit? Dat, wil er van een veroordeling krachtens dit artikel sprake zijn, de volgende elementen aanwezig moeten zijn:

1. de opzet,
2. er moet hulp zijn verleend,
3. die hulp moet verleend zijn aan de vijand en
4. een en ander moet gebeurd zijn in tijd van oorlog.

Ik moge deze verschillende punten even nader toelichten.

In de eerste plaats de kwestie van de opzet. Zoals de heren bekend is, volgt, zoals het artikel luidt, uit de plaatsing van het woord ‘opzettelijk’, dat alle elementen, dus de elementen, die ik verder heb opgesomd, getroffen worden door de opzet, d.w.z. dat de verdachte moet geweten hebben, dat hij hulp verleende, dat hij met de bedoeling hulp te verlenen, hulp verleend heeft, dat hij moet geweten hebben, dat zij strekte ten bate van de vijand en dat hij moet geweten hebben, dat het tijd van oorlog was. Daarmede zijn wij klaar met de opzet.

Nu de kwestie van de hulpverlening.

Uit de geciteerde passages, speciaal uit wat ik uit Noyon citeer-

de, blijkt, dat de term 'hulp verlenen' feitelijk uiteenvalt in twee delen: de bepaalde daad en het gevolg van de daad, een bepaalde handeling en het gevolg van die handeling. En ook: dat het begrip 'hulp verlenen' in de zin, waarin het hier wordt gebruikt, eigenlijk een kwalificatie is. Sommige van die handelingen zijn eo ipso hulpverlening. Men kan ook aan handelingen denken, waarvan men zonder meer kan zeggen: die leveren zonder meer hulpverlening op. Dat zijn de bekende gevallen, die in artikel 102 speciaal genoemd worden, b.v. een kaartenplan-tekening van militaire werken de vijand in handen spelen. Daarvan neemt de wetgever onomstotelijk aan: dat is hulpverlening aan de vijand, door het feit zelf. Maar van de algemene omschrijving kan dat dus niet gezegd worden. Daarvan moet men dus zeggen: hulpverlening kan in alle mogelijke vormen bestaan, het is dus een kwalificatie. Wat doet nu de Procureur-Fiscaal? Die praat niet over hulpverlening, maar zet er iets anders voor in de plaats; hij spreekt over het voeren van propaganda. Als dat nu feitelijk een begrip was, dan was hij klaar geweest, maar ook 'het voeren van propaganda' is geen feitelijk begrip en wat dus de Procureur-Fiscaal gedaan heeft is thans de ene kwalificatie in de plaats zetten van de andere, maar daarmee zijn wij niet opgeschoten. Het komt er dus op neer, dat het begin van deze tenlastelegging niets dan kwalificaties bevat en wanneer men dus niets verder in de dagvaarding aantrof zou er van strafvervolgning nooit iets terecht kunnen komen.

Er is echter wat anders. De Procureur-Fiscaal laat n.l. op de inleiding volgen: als blijkende onder meer uit de passages, luidende als volgt of ongeveer als volgt, uit verschillende van zijn radioredevoeringen. Dan neemt hij verschillende passages uit de redevoeringen voor de radio op. Wij krijgen hier iets dergelijks, dat eerst de dagvaarding spreekt over de wetstekst en dan zegt: dat is gebeurd door... en dan volgt de feitelijke omschrijving. Men heeft meermalen uitgemaakt dat in zulk een geval de eigenlijke tenlastelegging was wat er achter het woord 'door' volgde, niet wat er aan voorafgaat. Iets dergelijks hebben wij eigenlijk hier, al wordt hier niet gesproken over 'door', maar van 'blijkens dit'. Als dat juist is – en daarvan ben ik overtuigd – dan komt het er op neer, dat pas dan straf had mogen worden uitgesproken, dat er dan pas sprake is van tenlastelegging van het misdrijf van artikel 102, wanneer de

citaten op zich zelf de elementen van artikel 102, juncto 22 bevatten.

Nu zegt echter het Bijzonder Gerechtshof: gij zijt mis, mijnheer de raadsman, want het propaganda voeren als zodanig is als zelfstandig misdrijf strafbaar gesteld. Ik meen, als ik het goed begrijp, hieruit te moeten begrijpen, dat het Bijzonder Gerechtshof van mening is, dat het propaganda voeren als zodanig als zelfstandig misdrijf is strafbaar gesteld in artikel 22 van het Besluit Buitengewoon Strafrecht. Dat nu meen ik te mogen betwisten. Ik mag er misschien nog even aan herinneren, dat de Procureur-Fiscaal ook nog gesproken heeft over een propaganda, die gericht was op het breken van het verzet en op het breken van het vertrouwen van het Nederlandse volk. De vraag rijst, of hetgeen hij daarmee bedoelt ook voldoet aan de eisen van de wet. Nu meen ik, dat deze hele toevoeging eigenlijk maar twee betekenissen kan hebben. Het kan betekenen, dat mijn cliënt redevoeringen zou hebben gehouden met de bedoeling, waarmee hij dus beoogde het verzet te breken. Het kan ook zijn, dat hij redevoeringen heeft gehouden, waardoor hij trachtte het verzet te breken. Enige andere betekenis kan ik aan deze woorden niet toekennen. Als het het eerste was, zou dat eigenlijk neerkomen op een nieuwe omschrijving van het opzet. Want wanneer ik zeg: ik heb redevoeringen gehouden met die en die bedoeling, is dat precies hetzelfde als wanneer ik zeg: ik heb redevoeringen gehouden, die er op gericht waren dat en dat resultaat te bereiken. Dan heeft het dus geen zelfstandige betekenis, maar is het een nieuwe omschrijving van het opzet. Wanneer ik het zou moeten opvatten in de betekenis van het trachten het verzet te breken, dan is het een poging geweest – deze kwestie is ook besproken voor het Hof en u vindt een weerlegging van mijn betoog in de sententie –, maar een poging, die niet strafbaar zou zijn. Mijn redenering was dus: Gij, Procureur-Fiscaal, legt aan verdachte ten laste, dat hij radioredevoeringen gehouden heeft, waarmee hij poogde dat verzet te breken. M.a.w. aan verdachte wordt niets anders verweten dan dat hij zou hebben getracht dat verzet te breken. Dat is niet strafbaar, omdat er elementen in die poging ontbreken. In ieder geval komt hier van de zo juist vooropgestelde onderscheiding van Noyon niets terecht, omdat wij hier hebben de handeling, niet het gevolg.

Ik zei reeds, dat dit misschien niet zou opgaan, wanneer inderdaad het Hof gelijk had, dat volgens art. 22 het propaganda voeren een zelfstandig strafbaar feit is. Ik meen dat inderdaad te moeten lezen uit de sententie. Maar met die beslissing ben ik het niet eens. Wanneer u ziet, hoe art. 22 is ingekleed, dan leest u daaruit, dat het wil zijn een uitbreiding van het begrip hulpverlening aan de vijand. Het zegt, dat onder hulpverlening aan de vijand o.a. wordt begrepen het verspreiden en het bevorderen van vijandelijke propaganda. Is dat nu hetzelfde als het voeren van propaganda? Dat meen ik te moeten betwisten, mijnheer de President, en dat betwist ik dus in mijn pleidooi. Bevorderen en verspreiden zijn taalkundig heel andere begrippen dan het voeren van propaganda. Wanneer wij bij Van Dale nagaan, wat de verschillende woorden betekenen, vinden wij, dat het voeren van propaganda is het propageren zelf. Maar het bevorderen, zegt Van Dale, is het in de hand werken, dat de propaganda wordt gevoerd, en het verspreiden is het alom bekend maken, het uitstrooien van de gevoerde propaganda. Dat zijn taalkundig dus heel verschillende dingen. Voeren is heel iets anders dan bevorderen of verspreiden.

Bovendien spreekt het artikel van vijandelijke propaganda. Daar versta ik onder en kan ik niet anders onder verstaan dan de propaganda, door de vijand zelf gevoerd. Dan bevordert dus de vijandelijke propaganda diegene, die bijvoorbeeld pamfletten voor de Duitsers uitstrooit en rondgeeft. Wie bijvoorbeeld de machinerieën en installaties van de radio-omroep beschikbaar stelt voor de Duitse propaganda, bevordert die propaganda, maar dan is het de vijandelijke propaganda. Voor het voeren van een propaganda was helemaal niet nodig artikel 22, want inderdaad is natuurlijk het voeren van propaganda op zich zelf zeer wel denkbaar als te zijn hulpverlening aan de vijand.

Ik herhaal: ik kan mij onder bepaalde omstandigheden zeer wel voorstellen, dat het voeren van propaganda hulp verlenen aan de vijand kan betekenen, maar ik betoog, dat dit op zich zelf niet voldoende is, dat het in de dagvaarding had moeten staan. Maar – dat is voor mijn betoog hier van het grootste belang – voor het voeren van de propaganda hadden wij het hele artikel 22 niet nodig, want de hulpverlening van art. 102 kan inderdaad bestaan in het voeren van propaganda.

Voor het bevorderen en verspreiden ligt de zaak heel anders. Ook de andere Herstelwetgeving – ik meen, dat wij die als een geheel moeten zien – onderscheidt het. Het is merkwaardig: het Tribunaalbesluit spreekt ook van hulp verlenen aan de vijand en van propaganda, maar heeft het uitdrukkelijk over het bevorderen en verspreiden van NSB-propaganda, wat heel iets anders is. Daar heeft men het ook als het voeren beschouwd en gebracht tot het hulp verlenen.

Laten wij aannemen, dat uw Raad dit met mij niet eens zou zijn en dat u inderdaad van oordeel bent, dat artikel 22 werkelijk wel zelfstandig het voeren van vijandelijke propaganda strafbaar stelt, dan blijft nog van kracht mijn argument dat in de tenlastelegging over dit alles niets wordt gezegd, dat de tenlastelegging blijft een kwalificatie, dat, wanneer men had willen zeggen ‘dit is vijandelijke propaganda’, het in de dagvaarding had behoren te staan en men niet eenvoudig kan zeggen: ‘Ge hebt deze citaten uitgesproken en dit is dus strafbare propaganda.’

Dat zou alleen niet opgaan, wanneer de citaten naar hun aard die hulp per se moesten opleveren, wanneer inderdaad uit de inhoud van die citaten op zich zelf onomstotelijk, men behoeft er niet aan te twijfelen, duidelijk zou volgen, dat hier sprake is van vijandelijke propaganda. Nu is het uiterst merkwaardig, dat in geen van die citaten het woord ‘Duitsland’ wordt genoemd. Dat is al heel merkwaardig.

Het Bijzonder Gerechtshof is het ook met mij eens geweest ten aanzien van enkele citaten, dat deze helemaal niet konden worden beschouwd als hulpverlening aan de vijand, want het Bijzonder Gerechtshof heeft enige van die citaten laten vallen. Er zijn enige overgebleven. Nu hebben wij betoogd, dat uit deze citaten, wanneer wij die zouden lezen, zonder meer (meer staat er niet in de dagvaarding; het eerste is een kwalificatie, het feitelijke gedeelte is de citaten), ten hoogste kan blijken, dat er propaganda gevoerd is voor het nationaal-socialisme, voor de nationaal-socialistische beweging of iets dergelijks, maar nooit voor de vijand in de zin van artikel 102.

Zelfs al zou men met het Hof moeten aannemen, dat propaganda voor het nationaal-socialisme indirect hulp aan Duitsland kon betekenen of betekende, dan nog had die omstandigheid in de

dagvaarding niet mogen ontbreken.

Het Hof zegt wel en heeft ook beslist, dat dat van algemene bekendheid was, maar daar was het Hof niet mee klaar, want wat zegt de wet? 'Feiten van algemene bekendheid behoeven geen bewijs', maar dat wil niet zeggen, dat feiten van algemene bekendheid niet in de dagvaarding thuis behoren. Wanneer dat waar was, zou de dagvaarding in deze zaak doodeenvoudig zijn geweest en had de Procureur-Fiscaal eenvoudig moeten zeggen: 'Max Blokzijl heeft hulp aan de vijand verleend; ik eis de doodstraf', want al de andere feiten, had men kunnen redeneren, waren van algemene bekendheid.

Dat gaat natuurlijk niet. Mijn betoog was, dat had in de dagvaarding moeten staan. Daarom meen ik, dat het Hof hier op tweeërlei wijze zondigt tegen de wet. Ten eerste door de tenlastelegging te beschouwen als een voldoende feitelijke omschrijving van het misdrijf van artikel 102, juncto 22, en ten tweede door te beraadslagen en te beslissen buiten de tenlastelegging om, want waar het Hof mijn verweer gaat weerleggen en dat van verdachte gaat weerleggen, daar gaat het Hof al de omstandigheden juist beschouwen en op verschillende gronden weerleggen, maar ook bij de weerlegging van het verweer van verdachte was het Hof gebonden aan de inhoud van de tenlastelegging en mocht daar niet buiten gaan en ik verwijt het Hof, dat het dat inderdaad gedaan heeft.

Nu kom ik tot het derde middel, dat luidt, dat het Hof bewezen achtte, dat verdachte het ten laste gelegde beging tussen mei 1940 en mei 1945, ofschoon dat noch uit de gebezigde bewijsmiddelen noch uit de door het Hof op grond van algemene bekendheid als vaststaand aangenomen feiten kan volgen, immers uit geen enkel bewijsmiddel blijkt in welk jaar telkens de betreffende radioredevoeringen zijn gehouden, terwijl het Hof wel als vaststaand aanneemt, dat de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland gedurende de periode 1941-mei 1945 op grond van hun politieke beginselen de vijand steunden en hulp verleenden tegen de geallieerden, doch zwijgt over de periode mei 1940-mei 1945.

Het is hoogst merkwaardig hoe het Hof hiertoe is kunnen komen. Ik geloof, dat dit middel voor zich zelf spreekt. Er is ten laste gelegd, dat verdachte de redevoeringen heeft gehouden van 1940

tot 1945. Dat is zonder meer bewezen verklaard, maar enig bewijsmiddel dienaangaande is niet te vinden. Het enige bewijsmiddel is dan (het is eigenlijk geen bewijsmiddel) dat in de periode van 1941-1945 de NSB de vijand wel eens hielp, maar er is helemaal niet gesproken van de periode daarvóór, helemaal niet over 1940. Er zou geen bezwaar geweest zijn, wanneer het Hof de bewezenverklaring tot die periode had beperkt en ook vast stond, wanneer de redevoeringen zijn gehouden. Dat is juist het merkwaardige, dat over de tijdstippen, op welke de redevoeringen zijn gehouden, helemaal niets blijkt. Het enige wat blijkt is, dat enkele citaten in een krant zijn opgenomen; drie citaten zijn n.l. genomen uit een blad van mei en november 1943. Ter motivering daarvan mag het Hof deze kwestie wel gebruiken, maar voor het andere niet. Maar zelfs wanneer het over 1941 praat is het nog de vraag: in hoeverre. Daar kom ik nog op terug.

Het derde middel heeft nog een tweede onderdeel, dat niet zo voor de hand ligt, n.l. dit, dat de feiten en omstandigheden, door het Hof als redengevend aangegeven, niet als zodanig kunnen dienen, immers de beslissing niet kunnen dragen.

Nu komt het leuke van het geval voor mij als raadsman. Wij zien in het arrest van het Hof, dat het Hof in de eerste plaats, zoals het natuurlijk moet volgens Strafvordering, nagaat, of het feit bewezen is. Daarvoor gebruikt het de vorenstaande bewijsmiddelen en de verschillende feiten en omstandigheden, waarvan het Hof zegt, dat zij van algemene bekendheid zijn. Tot zover is geloof ik, inderdaad de zaak gezond. Maar nu moet volgens Strafvordering bovendien het Hof gaan motiveren, waarom die verschillende dingen redengevend zijn voor de aannahme van het bewezen zijn. Nu is het merkwaardig, dat, waar het Hof reden gaat geven, het uitsluitend spreekt van de bewijsmiddelen en helemaal niet meer rept over de feiten, die het als vaststaand heeft aangenomen. Dat heeft dan tot gevolg, dat als redengevend voor de bewezenverklaring uitsluitend mogen dienen de dingen, die in de bewijsmiddelen voorkomen. Wanneer uw Raad met mij zal nagaan, of dat het geval is, dan zal u blijken, dat er heel veel uitvalt, dat voor de toepassing van het strafrecht, speciaal van art. 102, absoluut noodzakelijk is. Speciaal het opzet, het hele opzet valt weg. Het Hof heeft, in zijn systeem terecht - ik kom daar later bij andere midde-

len op terug –, gemeend toch in ieder geval te moeten komen tot bewezenverklaring van de opzet, n.l. dat de verdachte wist, dat het een tijd van oorlog was en dat het hulpverlening aan de vijand betekende. Maar dat heeft het Hof doen steunen op die als algemeen bekend vaststaande feiten. Maar dit laat het Hof weer vallen zodra het tot de redengeving komt, zodat alleen de bewijsmiddelen overblijven.

Nu gaan we eens na, wat eigenlijk over het opzet in de bewijsmiddelen te vinden is. Het eerste bewijsmiddel is de verklaring van verdachte. Maar deze zegt zeer nadrukkelijk: Ik heb inderdaad wel propaganda gevoerd, maar uitsluitend voor het nationaal-socialisme en helemaal niet voor de vijand of iets dergelijks. In de citaten is uit de aard der zaak over het opzet ook niets te vinden. Ik meen dus, dat de redengevende feiten, zoals die aangegeven zijn door het Hof, deze hele beslissing niet kunnen dragen, omdat wij zien, dat uitsluitend de inhoud van de bewijsmiddelen hier door het Hof gebruikt is en andere dingen niet.

Zo komen wij tenslotte tot het vierde middel. Het vierde middel heeft er bezwaar tegen, dat het Hof enige feiten als van algemene bekendheid heeft beschouwd en dat die dus geen bewijs behoeften, zoals art. 331 inderdaad bepaalt. De vraag, of dit een feitelijke of een juridische vraag is, is eigenlijk geen vraag meer, want de Hoge Raad heeft meermalen beslist, dat de rechter mag beoordelen, of verschillende feiten van zodanige algemene bekendheid zijn, dat men ze niet meer nader behoeft te bewijzen. In mijn pleitnota vindt u verschillende arresten dienaangaande aangehaald. Nu is dus mijn betoog, dat die verschillende feiten, die het Hof op die grond als vaststaand heeft aangenomen, nooit van algemene bekendheid konden zijn, speciaal de kwestie van de hulpverlening door de NSB aan de vijand. Het merkwaardige is, dat de regering zelf dit ook blijkbaar niet zo goed weet. Wij hebben die algemene lastgeving gehad van Militair Gezag, op grond waarvan de mensen, die als landverraders werden beschouwd, moesten worden gearresteerd. Nu is het leuke, dat aanvankelijk de termijn, waarin het lidmaatschap van de NSB gevaarlijk was – ik mag het misschien huiselijk uitdrukken – begon op 1 juli 1942 en dat het later is veranderd in 1 februari 1941. Zoals de heren weten, luidde een algemene lastgeving aldus: zij die lid waren van de NSB en gebleven

zijn, aanvankelijk na 1 juli 1942 moeten gearresteerd worden. Dus van hen nam men aan, dat zij gevaarlijk waren en de vijand geholpen hadden. Ten aanzien van de mensen, die vóór 1 juli 1942, later vóór 1 februari 1941 hadden bedankt, was de regering van oordeel, dat zij niet gevaarlijk waren voor de staat en nam de regering kennelijk aan, dat zij de vijand niet hadden geholpen.

Mocht het Hof van algemene bekendheid achten, dat de mensen, die na 1 februari 1941 lid van de NSB waren, de vijand hielpen? Ik geloof, dat het niet mag. Ik geloof, dat het Hof een feit heeft aangenomen, dat niet van algemene bekendheid is.

Het tweede onderdeel van dit middel richt zich tegen wat anders; het is dit:

Het Hof moest er natuurlijk toe komen vast te stellen, dat de verdachte inderdaad had geweten, dat het tijd van oorlog was. Zoals wij in het begin hebben vastgesteld, omvat het feit van het in oorlog zijn van de staat de opzet. Verdachte moet geweten hebben, dat het tijd van oorlog was, toen hij de feiten pleegde; dat moet inderdaad bewezen worden.

Nu komt het Hof bij zijn bewijsconstructie tot de volgende constructie: het was van algemene bekendheid, 'dat de militie te land voor de aanvang van de oorlog door de Koningin buitengewoon was bijeengeroepen en deze gedurende de periode mei 1940-mei 1945 ten dele buitengewoon onder de wapenen is gebleven'; artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht brengt dit dan onder het begrip 'oorlog'. Dus dat wordt in de eerste plaats als van algemene bekendheid beschouwd.

Bovendien zegt het Hof: 'Mede van algemene bekendheid is, dat personen van de ontwikkeling van verdachte zulks tijdens de oorlog wisten, zodat verdachte het geweten heeft.' Dat komt er op neer, dat het Hof uit feiten van algemene bekendheid afleidt, dat ook de verdachte met bepaalde feiten bekend is. Dat is volgens de Hoge Raad verboden.

U zult in mijn pleitnota een arrest van de Hoge Raad geciteerd vinden, waarbij het uitdrukkelijk is uitgemaakt. Het betreft (ik heb zelf in soortgelijke zaken gepleit) de kwestie van het slachtverbod, de vraag n.l. of de verdachte het slachtverbod al of niet opzettelijk had overtreden, hetgeen neerkwam op de vraag, of zo iemand bekend was met het verbod.

Nu hebben verschillende rechters het bewijs van de bekendheid trachten te putten uit de algemene bekendheid; dat heeft de Hoge Raad stelselmatig niet gewild. De Hoge Raad heeft in het bewuste arrest gezegd: 'dat de rechter met het vorenaangehaalde' (het was n.l. de overweging, dat het slachtverbod ter plaatse algemeen bekend was, dus dat de verdachte het ook had moeten kennen) 'wel zal hebben bedoeld, dat, nu naar zijn oordeel tijdens het plegen van het feit gezegd voorschrift algemeen bekend was, daardoor bewezen is, dat rekwirant desbewust in strijd met dat voorschrift handelde; dat hetgeen van algemene bekendheid is, geen bewijs behoeft, maar de rechter hier aan het naar zijn oordeel algemeen bekend zijn van het verbod het bewijs ontleent, dat bepaaldelijk ook rekwirant dat verbod kende; dat zodanige bewijsconstructie niet op de wet berust, zodat het vonnis als dan niet behoorlijk met redenen omkleed, niet in stand kan blijven.'

Het Buitengewone Gerechtshof heeft dit blijkbaar gevoeld, anders had het zeer waarschijnlijk volstaan met de overweging: het was van algemene bekendheid, dat de militie buitengewoon onder de wapenen was geroepen. Het Hof heeft een motivering willen geven en heeft gezegd: bovendien was van algemene bekendheid, dat personen van de ontwikkeling van verdachte het wisten. Maar dit is een tautologie. Het zegt: deze mensen van zekere algemene ontwikkeling wisten het ook. Daar gaat het niet om. Er is eenvoudig vastgesteld: dit feit is van algemene bekendheid. Dat had niet bewezen behoeven te worden; dat had men als vaststaand mogen aannemen, dat de militie buitengewoon onder de wapenen was geroepen en gebleven, maar men mag het niet aannemen als bewijs van schuld. Dat heeft het Hof wel gedaan.

Het vijfde middel. Het zal direct de instemming vinden van de Procureur-Fiscaal – het is de rotsvaste jurisprudentie – dat wanneer de rechter de strafmaat motiveert, hij daarbij alleen mag gebruiken feiten en omstandigheden, die ter terechtzitting zijn gebleken. Wat is hier gebeurd? Het Hof heeft een zeer uitvoerige motivering gegeven van de straf en daarbij o.a. gezegd: 'Terwijl de vijand poogde de weerstand van ons volk te breken, enerzijds door het uitoefenen van een wreedaardige terreur en anderzijds door de zwakkeren onder ons te vleien en van de heilzaamheid der door hem ingevoerde nieuwe orde te overtuigen, heeft verdachte deze

laatste pogingen opzettelijk op bekwame en hoogst perfide wijze gesteund door een onafgebroken propaganda, waarin hij poogde door drogredenen en verkeerde voorstelling van feiten het nationaal-socialisme ten onzent ingang te doen vinden. Hij heeft daarmee onnoemelijk veel kwaad gedaan, velen op de verkeerde weg gebracht en in het ongeluk gestort.'

Die feiten mogen waar zijn, maar zij zijn ter zitting niet gebleken en nu is inderdaad de Hoge Raad bij het aannemen van deze dingen betrekkelijk soepel; wanneer er maar één aanknopingspunt in de feitelijke behandeling te vinden is, is de Hoge Raad geneigd om te zeggen: het heeft kunnen blijken ter zitting en wij aanvaarden dus deze motivering als juist, maar wanneer men in deze zaak nagaat wat er feitelijk gebleven is, dan kan daarvoor hoogstens in aanmerking komen de opmerking van verdachte: 'Ik heb inderdaad in *Mein Kampf* gelezen, dat gruwelen nodig zouden kunnen zijn om een doel te bereiken.' Hij zegt er echter dadelijk bij: 'Dit is echter een niet-Nederlandse gedachte.' En verder: 'Het wrede optreden van de bezetter was een gevolg van het opkomen van de verzetsgedachte bij ons volk.' Uit deze dingen kan men misschien wel afleiden, dat verdachte met het wrede optreden van de vijand bekend was, maar zeker niet, dat hij de mensen in het ongeluk heeft gestort.

Deze feiten zijn niet ter zitting gebleken en dus is de strafmaat niet voldoende gemotiveerd. Ik heb een negental arresten van de Hoge Raad in mijn pleitnota vermeld, waarin deze kwestie in dezelfde geest wordt beslist.

Het zesde middel tenslotte is het middel van de strafmaat. Dit middel zal wel klassiek worden.

Ik wil niet ingaan op de vraag, of de doodstraf al dan niet gewenst is. In het algemeen, wanneer inderdaad de wetgever de doodstraf wil en de doodstraf is in de wet opgenomen, heeft de wetgever die straf toe te passen in het geval, waarin hij meent dat de hoogste straf op haar plaats is.

Maar ik kan nog verder gaan. Ik kan zelfs zeggen, dat u de wet zou saboteren, wanneer u stelselmatig de doodstraf in vrijheidsstraf ging veranderen. Maar het is een heel andere kwestie, of op een bepaalde tenlastelegging nu inderdaad de doodstraf moet volgen, ongeacht de vraag, wat men van een verdachte weet en wat

een verdachte in het algemeen heeft gedaan. Het gaat er uitsluitend en alleen om, wat is ten laste gelegd en bewezen. Is dat ten laste gelegde en bewezene nu zo ernstig, dat daarop de hoogste straf moet worden toegepast? Dat is het, wat ik voor het onderhavige geval wil bestrijden. Ik wil hier verder niets aan toevoegen. Ik meen alleen er op te mogen wijzen, dat ook in de pers is gezegd, dat men helemaal niet overtuigd is, dat op deze dagvaarding deze verdachte inderdaad tot de doodstraf moest worden veroordeeld. De vraag, of er andere feiten zijn, speelt hier geen rol. Het gaat over deze feiten en over de vraag, of deze verdachte te dier zake strafbaar is en of de doodstraf per se de enige straf is, die moet volgen. En dat betwist ik, mijnheer de President.

Met het zevende middel is er iets geks aan de hand. Ik had van mijn confrère Droogleever Fortuyn gehoord, dat hij een soortgelijk middel voor uw Kamer in ongeveer dezelfde samenstelling had bepleit. Ik weet, wat hij gepleit heeft. Hij heeft mij zijn pleidooirede laten zien. Nu had ik verwacht, dat hiervoor hedenmorgen uitspraak zou zijn gedaan. Wanneer de Bijzondere Raad van Cassatie het had verworpen, behoefde ik er feitelijk niet meer over te pleiten, omdat ik geen nieuwe gezichtspunten heb, die de Raad tot een ander inzicht zouden brengen. Aanvaardde de Raad van Cassatie dit middel, dan kon heel veel van mijn betoog wegvallen. Deze verwachting is de bodem ingeslagen, mijnheer de President, omdat u deze sententie niet hebt uitgesproken. Dit brengt mij er toe enkele opmerkingen, die ik had willen maken naar aanleiding van dit middel, toch nog te maken. Ik moet uw clementie inroepen, omdat ik niet op dezelfde wijze, als ik anders zou gedaan hebben, uitvoerig alle argumenten naar voren breng. Ik mag misschien beginnen met te verwijzen naar wat mr. Droogleever Fortuyn in een andere zaak heeft bepleit. Dat is mij bekend en ik kan mij daarbij aansluiten.

De President: U zou zich kunnen refereren aan het pleidooi van mr. Droogleever Fortuyn.

De Raadsman: Niet helemaal, mijnheer de President, omdat ik enige andere argumenten heb, die ik te uwer kennis wil brengen en die eventueel weerlegd zouden kunnen worden.

Ik ontken evenmin als de heer Droogleever Fortuyn, dat het staatsnoodrecht in algemene zin moet worden aanvaard. Staat het

bestaan van de staat op het spel, dan kan en moet de staat zelfs buiten de wet handelen. In het zodanige geval is de regering niet strafrechtelijk vervolgbaar. Wanneer een minister de grondwet overtreedt, is hij strafbaar, maar dat is dan niet het geval. Maar ik geloof, dat wij moeten onderscheiden. Wij moeten n.l. dit onderscheiden: de regering handelt in een noodtoestand in strijd met de wet, en: de uitvoerende macht, de regering, gaat wetgevende bevoegdheden uitoefenen. Dat zijn natuurlijk heel andere dingen. De bevoegdheid van de regering om te handelen in strijd met de wet wens ik niet te ontkennen. Ik heb al gezegd, dat ik de volle straffeloosheid van de regering in een dergelijk geval erken. Maar dat is een heel andere vraag dan de vraag, of de rechter, van wie de wet altijd zegt, dat hij de wet moet toepassen, straffen moet gaan opleggen in strijd met de wettelijke bepalingen.

De regering mag in een bepaald geval handelen in strijd met de wet; dat brengt noodrecht mee. Maar mag de rechter in strijd met de wet strafbepalingen toepassen? Ik geloof, dat dat niet het geval is, in het algemeen zeker niet.

Ik weet niet of u bekend is de dissertatie van M.I. Prins: *Staatsnoodrecht*; u vindt het in de Koninklijke Bibliotheek. Er is n.l. over het gehele staatsnoodrecht zeer weinig, ik zou bijna zeggen hoegenaamd geen literatuur te vinden. Het brengt ons niet heel veel verder over de vraag in het algemeen van het noodrecht, maar het is voor het punt, waarop ik wil pleiten, interessant. Prins gaat in het hoofdstuk 'De wetgevende bevoegdheid der overheid' na, hoe het in ons recht gesteld is en speciaal of ons recht de noodverordening kent. Hij zegt, dat de staatsregelingen na 1813 inderdaad de Koning in bepaalde gevallen het recht geven de wetgevende macht uit te oefenen, wanneer de Staten-Generaal er niet waren. Er is toen herhaaldelijk misbruik van gemaakt vóór 1840, vóór de grondwetswijziging; de Koning ging raak decreteren. Daar is een einde aan gemaakt door de bepaling te maken en het slot is geweest, dat wij op het ogenblik in ons staatsrecht moeten aannemen, dat de Koning iedere wetgevende bevoegdheid mist.

U zult zeggen: het heeft voor de kwestie van het noodrecht geen betekenis; het dunkt mij van wel, n.l. deze betekenis: indien inderdaad een regeling te vinden is, die in geval van nood hanteerbaar is, moet die prevaleren, juist omdat blijkens onze geschiedenis de

wetgever in het algemeen niet gewild heeft, dat de Koning, zelfs als de Staten-Generaal er niet zijn, wetgevende macht uitoefent.

Nu is het merkwaardige dit: wij hebben inderdaad in ons strafrecht voor deze gevallen een bepaling, want de materie is geregeld, zegt Prins (en ik geloof: terecht) in artikel 100 van het Wetboek van Strafrecht. Dit artikel zegt n.l. onder 2.: (Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft) 'hij die, in tijd van oorlog, enig voorschrift van regeringswege in het belang der veiligheid van de staat gegeven en bekend gemaakt, opzettelijk overtreedt.' Hier wordt gezegd: 'maatregelen in het belang van de veiligheid van de staat gegeven en bekend gemaakt'. Er wordt niet gesproken van wet; er wordt zelfs niet gesproken van bevoegdelijk, wat in andere bepalingen wel altijd het geval is, maar eenvoudig zeer in het algemeen van enig voorschrift van regeringswege.

Nu is mijn betoog dit, dat in artikel 100 ons noodrecht ten minste ten aanzien van de mogelijkheid van het opleggen van straf uitputtend is geregeld.

Want wij kunnen wel gaan praten over noodrecht, maar als wij zeggen 'noodrecht', zeggen wij meteen 'onvoorzienbaarheid', want indien de wetgever bepaalde gevallen heeft voorzien en geen regeling heeft getroffen, wil het zeggen, dat hij bepaaldelijk geen regeling heeft willen treffen. Alleen wanneer bepaalde gevallen niet voorzien zijn, kan men spreken van noodrecht en is er een noodtoestand.

Nu is mijn betoog, dat de wetgever hier wel degelijk heeft voorzien, dat er een noodtoestand zou kunnen komen en dat men een strafrechtelijke sanctie nodig had voor het geval dat inderdaad de regering, zij het niet bevoegdelijk, tot het geven van wettelijke bepalingen overging. Die norm, die sanctie is te vinden in artikel 100 en daarvoor hebben wij dus geen andere bepaling nodig.

Maar als dat zo is, dan mocht de regering niet nog eens daarin wijziging brengen; dan had de regering een regeling en kan men zeggen, als men ze niet goedvindt: 'dat doe ik niet, ik ga het veranderen', maar dan was er geen nood. Er was pas nood, als er geen regeling was en maatregelen gemaakt moesten worden.

Wat heeft het voor gevolg voor al deze zaken? Zeer ernstige gevolgen n.l. dat voor zover die noodwetgeving niet berust op en niet wil zijn directe toepassing van ons strafrecht, de strafmaat niet ho-

ger gaat dan die van artikel 100, ten hoogste 6 jaar. Dan mag dus een overtreding van een noodbepaling ten hoogste met 6 jaar gevangenisstraf worden gestraft en verder niet meer, tenzij natuurlijk in geval – zoals wij hier hebben – de norm elders te vinden is, n.l. hier in artikel 102, wat natuurlijk wel gold op dat moment.

Er komt nog iets bij, n.l. dit, dat ook de kwestie – de terugwerkende kracht valt dan vanzelf weg – van het publiceren aan de orde moet blijven, want dat vindt u ook in Prins, die zegt: wanneer die dingen uitdrukkelijk zijn bekend gemaakt. Dus pas op het moment dat een bepaalde noodmaatregel werd bekend gemaakt, mag men artikel 100 toepassen en nu waren deze bepalingen tijdens het plegen der feiten natuurlijk niet bekend gemaakt.

Ik meende goed te doen daarop te wijzen. Ik ben het overigens eens met hetgeen mijn geachte confrère heeft gepleit ten aanzien van ditzelfde middel.

Ik kom tot de slotsom, dat de Raad van Cassatie deze sententie van het Hof niet in stand zal kunnen houden.

Nog een opmerking, n.l. over de kwestie van de motivering van de strafmaat. Wat moet er gebeuren wanneer uw Raad dit middel gegrond zou vinden? Mag men dan zeggen: ik mag de straf wijzigen, of moet de zaak dan teruggewezen worden? Ik meen, dat uit de bepalingen van de wetgeving dan volgt, dat u de hele zaak zou moeten terugwijzen, omdat het geval van de niet-motivering een vormgebrek is. Ik meen dus, dat de sententie van het Bijzondere Gerechtshof niet in stand kan blijven.

De President: De wetgever zegt uitdrukkelijk, dat een verkeerde straf hetzelfde is als een verkeerde toepassing van de wet.

De Raadsman: Maar dan is het geen vormgebrek, maar schending van de wet. De Hoge Raad moet terugwijzen in geval van vormgebrek. Dat is het geval bij gebrek aan motivering van de strafmaat.

De President: Ik dacht dat u het over de straf zelf had.

De Raadsman: Neen, over de motivering van de strafmaat.

De Advocaat-Fiscaal: Edelhoogachtbare Heren President en Raden.

Bij sententie van het Bijzonder Gerechtshof d.d. 25 september 1945 is deze verdachte met bewezenverklaring en kwalificatie als u bekend zijn uit het voorgelezen rapport, ter dood veroordeeld. Door de rekwirant worden daartegen aangevoerd 7 middelen van

cassatie, die u bekend zijn eveneens uit het rapport en uit de thans gegeven toelichting, waarop ik voorzover het nodig mocht zijn, nog zal terugkomen.

Daarbuiten zijn mij ambtshalve geen gronden gebleken, waarop de sententie vernietigd zou moeten worden. Ik kan mij dus beperken tot het bespreken van de namens rekwirant aangevoerde middelen. Ik wil dadelijk zeggen, dat naar mijn mening al deze middelen ongegrond zijn en dat dus ook de straf, de doodstraf, gehandhaafd zal moeten worden.

Ik kom dan eerst tot een bespreking van de zuiver juridische middelen.

Het eerste middel, dat met zeer grote breedvoerigheid is toegelicht, komt tenslotte neer op deze zeer eenvoudige stelling, dat hetgeen ten laste gelegd was, n.l. propaganda voor de vijand, waarvan het succes niet is gebleken, niet zou zijn het voltooid misdrijf van hulpverlening aan de vijand in de bijzondere vorm van het verspreiden van vijandelijke propaganda, maar alleen een poging daartoe. Ik ben van mening, dat deze stelling ten enenmale onhoudbaar is, omdat zij in strijd is zowel met het spraakgebruik als met de duidelijke strekking van de betreffende voorschriften. Met het spraakgebruik is de stelling in strijd, omdat het begrip 'hulp' het daadwerkelijk baten van die hulp niet insluit. 'Vergeefse hulp' en 'hulp, die niet heeft mogen baten' zijn geenszins contradictories in terminis, maar zijn goed Nederlands. Wat betreft de strekking van het artikel zou er wel een zeer bijzondere en sterke reden moeten zijn om die opvatting aan te nemen, zou men willen aanvaarden, dat het praktisch nooit bewijsbare baten van de in het gegeven geval verleende hulp tot element van dit misdrijf was gemaakt. Dat het woord 'propaganda', voor zover het hier ter sprake mocht komen – wat naar mijn mening, die in zoverre met die van de raadsman overeenstemt, niet nodig is – het begrip van succes niet insluit, behoef ik wel niet te betogen.

Blijft het argument, dat de raadsman ontleend heeft aan Noyon. Nu is Noyon tenslotte niet het Wetboek van Strafrecht en in de eerste plaats komt het er dus op aan, wat uit het Wetboek zelf valt af te leiden. Maar dat neemt niet weg, dat ik de laatste zal zijn om het grote gezag te betwisten, dat aan het werk van Noyon toekomt. Ik ben van mening, dat de raadsman aan twee opmer-

kingen van Noyon, die hij heeft geciteerd, conclusies heeft verbonden, die daarin niet liggen opgesloten. Het is waar, dat Noyon zich hier niet heel gelukkig heeft uitgedrukt. Hij heeft op twee plaatsen gezegd, dat hulpverlening niet aanduidt een bepaalde wijze van handelen, maar een gevolg. Dit kan inderdaad iemand op de gedachte brengen, dat met 'gevolg' bedoeld zou zijn het slagen van de hulp, het baat brengen van de hulp aan degene, die geholpen wordt. Maar in het totale verband van het betoog van Noyon is deze bedoeling naar mijn mening niet te lezen. De bedoeling is veeleer deze, dat het begrip 'hulpverlening' niet typeert het karakter van de handeling, omdat men op eindeloos veel uiteenlopende manieren iemand hulp verlenen kan, en dus alleen aanduidt het gemeenschappelijke in die eindeloos veel uiteenlopende wijzen van doen, wat Noyon noemt: het gevolg, en wat hij naar mijn mening beter had kunnen noemen: de strekking. Ik ben dus van mening, dat aan deze opmerking van Noyon, zo dat al mogelijk was, ook geen argument ontleend kan worden om aan de duidelijke tekst van de wet, die alleen spreekt van 'hulp', een woord, dat op zichzelf succes niet insluit, iets toe te voegen.

Dan het tweede middel. Dit middel betoogt, dat het Hof niet bevestigt heeft op grond van de tenlastelegging. In de passage van de sententie, waartegen dit middel zich keert, heeft het Hof overwogen, dat, kort gezegd, die propaganda voor het nationaal-socialisme neerkwam op propaganda voor de vijand. Nu is het betoog van de geachte raadsman van rekwrant, dat het Hof hierdoor weliswaar misschien beredeneerd heeft, waarom datgene, wat rekwrant **gedaan** heeft, hulp aan de vijand zijn kan, maar in ieder geval niet heeft betoogd, dat hetgeen aan deze rekwrant **ten laste was gelegd**, ook hulp aan de vijand was.

Het Hof heeft het wel degelijk aangetoond; het heeft aange-toond: de feiten in de telastelegging impliceren noodzakelijk, dat aan de vijand hulp is verleend en dus is ook hulpverlening aan de vijand ten laste gelegd.

Ik wil in aansluiting aan de bespreking van dit middel enkele opmerkingen maken over een verweer van verdachte, dat op de zitting van het Hof is gevoerd en dat in zekere zin de feitelijke keerzijde is van het juridische betoog, dat opgesloten is in het middel.

De verdachte heeft een poging gedaan onderscheid te maken

tussen het nationaal-socialisme en Duitsland. Hij heeft zich daarbij beroepen op het voorbeeld van de bekende onderscheiding, die van Russische zijde altijd wordt gemaakt tussen de Russische regering en de Komintern. Het argument mist feitelijke grondslag. Het is waar, dat van Russische zijde die tegenstelling altijd is gemaakt, maar het is even waar, dat het van Duitse zijde nooit is gebeurd, integendeel: van Duitse zijde is de allergrootste nadruk gelegd op de onverbreekelijke samenhang tussen Duitsland en het nationaal-socialisme. Gesteld al, dat ooit een andere theorie verkondigd zou zijn – wat niet het geval is –, dan nog zou verdachte in de allerbeste gelegenheid zijn geweest om de onwaarheid van die theorie te beoordelen.

Het derde middel onder a zou gegrond zijn, indien het niet was gericht tegen een overbodige overweging.

Het Hof heeft in verband met het verweer van de verdachte een beschouwing gegeven over de houding van de NSB. Deze beschouwing past inderdaad niet geheel op de bewezenverklaring, immers de laatste laat de mogelijkheid open, dat verdachte de hem ten laste gelegde feiten zou hebben gepleegd in het na mei gelegen deel van 1940, terwijl hetgeen de sententie over de NSB zegt handelt over de periode 1941 tot mei 1945.

Maar de gehele beschouwing, die het Hof hier geeft, kan worden weggedacht, zonder dat het betoog van het Hof ophoudt te sluiten, want het is van geen enkel belang, wat de houding van de NSB is geweest.

Immers door de verdachte is niet beweerd, dat hij propaganda heeft gemaakt voor de Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland; door verdachte is beweerd, dat hij propaganda heeft gemaakt voor 'het nationaal-socialisme' en met het nationaal-socialisme is in het gehele betoog, dat hij op de terechtzitting van het Hof heeft gehouden en ook blijkens de geciteerde plaatsen uit de propaganda niet bedoeld het nationaal-socialisme van de Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland, maar is bedoeld het nationaal-socialisme in het algemeen, zoals het is belichaamd in het leiderschap van Hitler. Het Hof had dat reeds met juistheid betoogd. Dat nationaal-socialisme was dermate onverbreekelijk verbonden met het Duitse rijk als oorlogvoerende partij, dat propaganda voor het een betekende propaganda voor het ander.

Het onderdeel **b** van het middel **III** legt inderdaad de vinger op een zwakke plek van de sententie; toch ben ik van mening, dat het niet tot vernietiging van de sententie behoeft te leiden. Het onderdeel is, zoals u bekend zal zijn, dat het Hof in de bewezenverklaring vermeldt zijn overtuiging te hebben geput uit 'de hierboven aangehaalde bewijsmiddelen' en betoogt nu, op zich zelf terecht: bij de bewijsmiddelen behoort niet wat van algemene bekendheid is. Het Hof heeft wel overwogen, dat enkele dingen van algemene bekendheid zijn, maar door zich te beroepen op de bewijsmiddelen grijpt het Hof niet terug op de dingen van algemene bekendheid en die zijn bij de bewezenverklaring buiten beschouwing gebleven - en laat men die dingen buiten beschouwing, dan blijven niet over bewijsmiddelen voor het gehele feit.

Hier is inderdaad een minder gelukkige formulering geschied. Hoe het gekomen is, is aan u, met de sententie van het Hof voor u, volkomen duidelijk.

In de sententie staat een gedrukte verwijzing naar de bewijsmiddelen en men heeft er niet zo gauw aan gedacht, dat daaraan moest worden toegevoegd de verwijzing naar de feiten van algemene bekendheid, maar ik beschouw dit niet als een grond, waarom het arrest wegens vormverzuim vernietigd moet worden. Het is volmaakt duidelijk, als u het geheel leest, dat het Hof de passage over wat van algemene bekendheid is, die anders volkomen overbodig zou zijn, mede heeft bedoeld als steun voor de bewijsconstructie en dat het Hof nu in de gedrukte passage die overweging van hetgeen van algemene bekendheid is ook aanduidt als 'bewijsmiddel', dat is toch wel een onvoldoende grond om te vernietigen.

Het vierde middel richt zich tegen de sententie, waarin verschillende dingen overwogen worden van algemene bekendheid te zijn, o.a. het feit, dat Nederland in oorlog was met Duitsland ook na de capitulatie en dat ook ontwikkelde mensen dat wisten. Het middel betwist dat. Ik kan er niet anders tegenover stellen dan dat het volkomen vast staat, dat de betreffende feiten wel zijn van algemene bekendheid.

De raadsman heeft nog gewezen op het feit, dat de regering in het algemeen geen sancties wenst tegen degene, die opgehouden zijn lid van de NSB te zijn vóór 1 februari 1941. Het feit is op zichzelf juist, maar ik meen, dat de enkele omstandigheid, dat de rege-

ring meent, dat iemand, die niets anders gedaan heeft dan lid van de NSB te zijn en die vóór 1 februari 1941 heeft ingezien, dat dat verkeerd was, straffeloos moet blijven, nog niet is een soort certificaat, uitgereikt aan NSB'ers, dat zij zich niet landsverraderlijk gedragen zouden hebben.

Belangrijker is onderdeel **B** van dit vierde middel. Het werpt de vraag op, welke de bewustzijnsinhoud van een verdachte moet zijn geweest, wil gezegd kunnen worden, dat diens opzet mede omvatte de omstandigheid, dat hij handelde in tijd van oorlog. Naar mijn mening moet bij de beantwoording dezer vraag worden uitgegaan van de stelling, dat niet mag worden aangenomen, dat de wetgever voor het vereiste opzet een gefundeerde juridische overtuiging heeft geëist bij de verdachte – die immers slechts bij uitzondering jurist zal zijn – tenzij een ondubbelzinnige aanwijzing zou bestaan, dat de wetgever die eis wel zou hebben willen stellen. Zulke aanwijzingen nu kan ik in casu niet vinden. Toegepast op het onderhavige voorschrift betekent dit m.i. dat verdachtes opzet het gegeven zijn van 'tijd van oorlog' zal omvatten, wanneer de verdachte zich bewust is geweest van de feitelijke omstandigheden, op grond waarvan een ieder met juistheid tot het bestaan van de oorlogstoestand zal besluiten. Dat deze omstandigheden zich hier voordeden en aan Blokzijl bekend waren heeft het Hof overtuigend beredeneerd.

Het vijfde middel acht ik gedeeltelijk gegrond, maar zonder dat het de rekwirant kan baten. Ik stel dit voorop: het vereiste, dat ook de beslissing omtrent de strafmaat moet geschieden naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting vindt zijn grens waar tot de strafbepaling meewerken feiten van algemene bekendheid, die dus niet op de terechtzitting worden onderzocht. Het moeten dus zijn feiten van algemene bekendheid, die als zodanig uit hun aard niet behoeven te blijken ter terechtzitting. Sommige van de feiten, die het Hof heeft aangevoerd, zijn inderdaad van algemene bekendheid, maar er is er inderdaad één, dat niet van algemene bekendheid is, dat is de omstandigheid, dat verdachte duizenden in het ongeluk zou hebben gestort. Ik neem aan, dat dit inderdaad zo is, maar dat kan men niet beschouwen als een omstandigheid van algemene bekendheid. Het is jammer, dat het Hof deze overbodige opmerking aan zijn strafmotivering heeft toegevoegd. Daar-

door is inderdaad art. 359 in verband met art. 350 geschonden. Maar ik geloof niet, dat dit behoeft te leiden tot vernietiging van de sententie. De rekwirant heeft n.l. naar mijn mening bij dit middel geen enkel belang. De jongste rechtspraak van de Hoge Raad, die toch een andere vorm van berechting kent en zeker een minder op eenvoud gerichte vorm van berechting dan hier aan de orde is, erkent, dat de vormmiddelen, waarbij verdachte geen enkel belang heeft, buiten behandeling kunnen blijven (het arrest van 23 juni 1941, N.J. No. 677). Dat rekwirant bij dit middel geen enkel belang heeft, vloeit hieruit voort, dat, anders dan de Hoge Raad, uw Raad bevoegd is zelfstandig de juistheid van de strafmaat te beoordelen. Naar mijn overtuiging zal die beoordeling van de juistheid wederom leiden tot de conclusie, dat aan de verdachte de doodstraf moet worden opgelegd. Dientengevolge is het voor de verdachte van geen belang meer, of het Hof bij de motivering van de doodstraf gebruik gemaakt heeft van een omstandigheid, die daarbij niet in aanmerking had mogen worden genomen.

Voor ik het zesde middel, het middel, dat zich richt tegen de opgelegde doodstraf en dat tenslotte het voornaamste is, bespreek, wil ik even het zevende middel bespreken, dat wederom een juridisch argument behelst, het argument n.l. van de onverbindendheid van het Besluit Buitengewoon Strafrecht of ten minste van een deel van dat Besluit. Ik zal dit middel zeer kort bespreken, omdat ik in het algemeen meen te mogen verwijzen naar het betoog over hetzelfde onderwerp, dat de Procureur-Fiscaal bij deze Raad in de zaak van Breedveld op 31 oktober heeft geleverd. Ik zal alleen ingaan op het argument, dat speciaal de raadsman in deze zaak eigen is en dat inderdaad de vinger legt op datgene, wat het meest interessante punt is in het probleem van het Staatsnoodrecht, n.l. het volgende. Het Staatsnoodrecht zou aan de staat wel het recht geven handelingen te stellen in strijd met het geldende recht, maar het zou niet aan de staat de bevoegdheid geven ook in afwijking van de hiervoor geldende normen nieuw recht te stellen. Inderdaad, daar ligt het merkwaardige van Staatsnoodrecht vergeleken met de noodtoestand van een particulier. Maar anders dan de raadsman ben ik van mening, dat het geenszins juist is; dat de staat, wanneer hij in nood verkeert, halt zou moeten maken, wanneer hij toe zou komen aan het stellen van nieuwe rechtsregels.

Immers in tal van gevallen zal het enige middel, dat voor de staat beschikbaar is om datgene te keren, dat voor de staat nood betekent, juist zijn het stellen van rechtsregels, die vanzelf geen betekenis zouden hebben, wanneer zij geen rechtsregels zouden zijn in de volle betekenis van het woord en dus niet door de rechter zouden moeten worden gehandhaafd. Ik ben dus van mening, dat ook dit betoog van de geachte raadsman faalt.

Ik kom nu tot de strafmaat. Het is mijn overtuiging, dat, wanneer deze oorlog niet voor niets gestreden wil zijn, de heiligste taak van ons volk moet zijn zich te weer te stellen tegen het afglijden naar barbaarsheid langs het hellende vlak, waarop de oorlog ons heeft gebracht. Dat is een stelling, die zo in abstracto iedereen met mij eens zal zijn. Wat misschien niet ieder met mij eens zal zijn, is, dat deze gedachte ook in deze tijd meebrengt, dat de doodstraf met de allergrootste terughoudendheid zal moeten worden opgelegd. Ik wil niet verbergen, dat ik zelfs ten aanzien van deze verdachte heb geaarzeld, of de doodstraf op haar plaats was. Ik heb gezocht naar datgene, dat in de stukken in zijn voordeel te vinden was, maar ik moet erkennen, dat ik zeer weinig heb gevonden. Er is één omstandigheid, die ik in zijn voordeel releveren zal: die is, dat van geldelijke eigenbaat bij hem niet gebleken is. Ik meende een ogenblik nog, dat het bezit van huizen in die richting wees, maar – zoals ik reden had aan te nemen – deze huizen schijnen gekocht te zijn lang vóór de oorlog.

Wanneer men de gegevens, die het dossier daaromtrent oplevert, nagaat, komt men tot de conclusie, dat geldelijk gezien de rekwirant het inderdaad vóór de oorlog eerder beter heeft gehad dan hij het had tijdens de oorlog. Voor het overige is heel weinig ten gunste van verdachte gebleken, maar (afgezien van de daden, ook afgezien van de gezindheid, waaruit die daden zijn voortgekomen) wel zeer veel in zijn nadeel.

Ik heb opzettelijk aan rekwirant vragen gesteld omtrent de houding, die hij heeft aangenomen als correspondent van het Algemeen Handelsblad. Ik heb die vragen opzettelijk met zekere reserve gesteld, omdat ik wilde afwachten of hij spontaan uiting zou geven aan enig bewustzijn, dat een buitengewoon grote onwaarachtigheid en een zeer ernstig gebrek aan moed lag in de houding, die hij als correspondent van het Algemeen Handelsblad heeft

aangenomen door op de zachtste wenk van zijn redactie zijn nationaal-socialistische overtuiging, ten minste de overtuiging, die hij beweert te hebben gehad, in te slikken en voor zich te houden. Maar terwijl verdachte begrijpen moest, waarom die vragen werden gesteld, is niet het minst gebleken van enig inzicht, dat dit iets was, dat zeer in zijn nadeel sprak.

Waarom spreekt het in zijn nadeel?

Er is één houding, waarin iemand partij kiest voor het nationaal-socialisme, die ik althans enigszins begrijpen kan en die gegrond is op de overtuiging, dat het nationaal-socialisme zou betekenen een nieuwe tijd, dat alle grote omwentelingen nu eenmaal met gruwelen gepaard gaan en dat men de gruwelen, waarmee een dergelijke omwenteling gepaard gaat, terwille van het uiteindelijke doel op de koop toe moet nemen, dat dus van iemand offers kunnen worden gevraagd, zeer zware offers, om eenmaal een grote wending in de geschiedenis zich te doen voltrekken. Dat is een overtuiging, die ik ten opzichte van het nationaal-socialisme uit de aard der zaak in het minst niet deel, maar die ik na zou kunnen voelen.

Maar deze rekwirant, die wel telkens in radiopraatjes de mensen heeft voorgehouden, dat zij niet op kleinigheden moesten letten en daarover moesten heenstappen en die op de koop toe moesten nemen om de komst van het nieuwe te bevorderen, deze zelfde man heeft niet de moed gehad om het offer van zijn positie bij het Algemeen Handelsblad, dat anders misschien (want zeker bleek het nog niet eens) van hem gevraagd zou zijn, te brengen ter wille van zijn overtuiging, die hij door zijn ontslagneming zou hebben gediend. Wanneer verdachte werkelijk had het brandende idealisme, dat hij voorgaf gehad te hebben, zou hij op de gedachte zijn gekomen, welk een grote indruk het in ons land zou hebben gemaakt, wanneer de algemeen bekende en niet zonder reden in vele kringen bewonderde correspondent van het Algemeen Handelsblad te Berlijn zijn bestaan opgaf, omdat hij niet de overtuiging verzwijgen kon, die hij ten gunste van het nationaal-socialisme gevoelde. Maar bij hem is de gedachte niet opgekomen, zo iets te doen en zelfs op deze zitting is niet bij hem opgekomen, dat hij zo iets zou hebben kunnen doen.

Er is nog een ander punt; dat is de kwestie van de aangiften, die

namens verdachte zijn gedaan. Ook daarin is zijn houding wel de treurigste geweest, die ik mij kan voorstellen. Eerst heeft hij geprobeerd te ontkennen. Toen is de ontkenning overgegaan in de bewering, dat hem niet bekend was, dat ooit iemand er nadeel van had ondervonden. Toen hem werd gezegd, dat dit niet werd gevraagd en hem eenvoudig de vraag was gesteld, of hij de aangiften had gedaan, heeft hij gerepliceerd, dat het wel heel **dom** van hem zou zijn geweest dit te doen. De gedachte, dat het door en door slecht zou zijn geweest, schijnt zelfs bij de verdachte niet op te komen.

Ik heb gezocht naar een omstandigheid, die mij een nog enigszins gunstig beeld van de gezindheid van de verdachte zou kunnen geven, maar ik heb niets kunnen vinden, afgezien dan van de financiële onbaatzuchtigheid. Maar nu de objectieve betekenis van zijn daden. Ook uit dat oogpunt wil ik niet verhelen dat ik wat de doodstraf betreft heb gearzeld. In het huidige stadium van de geschiedenis van ons land zijn wij geneigd deze feiten relatief anders te gaan zien. Propaganda voor een zaak, die de nederlaag heeft geleden en waarvan wij achteraf het gevoel hebben altijd wel geweten te hebben, niet alleen dat het een kwade zaak was, maar ook dat zij niet zou winnen, kan ons nu achteraf onbelangrijk schijnen; feiten, die niet direct gericht waren tegen bepaalde personen, zijn wij geneigd lichter te zien dan bijvoorbeeld verraad van bepaalde individuen, maar ik geloof, dat in dit opzicht de Procureur-Fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof in zijn meesterlijk requisitoir in deze zaak volkomen terecht heeft aangetoond, dat men deze feiten juist moet zien in het licht van de tijd, waarin zij zijn gepleegd. Het was een tijd, waarin het voor ons volk buitengewoon moeilijk is geweest om zedelijk staande te blijven, waarin het grote voordelen had, te heulen met de vijand en de grootste nadelen aan het tegendeel waren verbonden. Deze propaganda van rekwirant is ook gehoord door mensen, die zelf gevaar liepen gevangen te worden genomen of die bloedverwanten hadden, die gevangen zaten, enz., mensen dus, die de grootste moeite moeten hebben gehad om niet te wankelen. Deze mensen heeft verdachte trachten wijs te maken, dat de zaak, waarvoor zij streden, onwaardig was en kansloos en hij heeft dat gedaan – dat is zijn enige lof – met de grootste bekwaamheid; hij heeft zich daarbij een

waardig leerling van Hitler en Goebbels getoond. Hij heeft ons volk onder morele druk gezet, een gehele toonladder van gevoelens aangeslagen, er op berekend, dat bij elk zijner hoorders wel een er van weerklank zou vinden: vleierij, schijnbaar meepraten en meevoelen, beroep op eigen belang, verdachtmakingen en insinuatie tegen de leiders van het verzet, verkapte en openlijke bedreiging, enz., zodat er voor ieder hoorder haast wel een argument moest zijn, dat kon inslaan. Dat alles heeft verdachte aangewend. Hij heeft daardoor voor de goedgezinden onder ons volk de zwaarste tijd, die zij hebben doorgemaakt, nog oneindig moeilijker gemaakt. Hij heeft ongetwijfeld datgene gedaan, wat de vijand het allermeest begeerde; alles heeft de vijand in het werk gesteld om de welwillende gezindheid van de Nederlanders te winnen. Verdachte heeft daartoe trachten mee te werken op een wijze, zoals de vijand niet beter kon wensen, op zulk een wijze, dat waarschijnlijk geen Nederlander aan de vijand een dienst heeft bewezen, die door deze op hoger waarde kon worden geacht. Verdachte heeft daardoor de doodstraf verdiend en ik concludeer dus tot verwerping van het beroep in cassatie.

De uitspraak wordt bepaald op woensdag 5 december 1945.

BIJZONDERE RAAD VAN CASSATIE
TE 'S-GRAVENHAGE

TERECHTZITTING VAN 5 DECEMBER 1945
IN HET GEBOUW VAN DE
HOGE RAAD DER NEDERLANDEN,
Plein 2, 's-Gravenhage.

President:

Mr. H. Haga

Rechtsgeleerde Raadsheren:

Prof. mr. dr. S. van Brakel

Mr. dr. G.H.A. Feber, tevens rapporteur

Mr. D.J. Veegens

Militair Raadsheer:

Mr. D. Tollenaar

Advocaat-Fiscaal:

Mr. G.E. Langemeijer

Griffier:

Mr. H. van Oordt

STRAFZAAK

tegen

MARIUS HUGH LOUIS WILHELMUS BLOKZIJL

rekwirant, geboren te Leeuwarden, 20 december 1884,
journalist, wonende te Wassenaar.
(Op het oogenblik gedetineerd.)

Raadsman:

Mr. Aug. V. de Lauwere te 's-Gravenhage

De President deelt mede, dat de Raad het beroep van rekwirant heeft verworpen.

Het arrest luidt als volgt:

IN NAAM DER KONINGIN

De Bijzondere Raad van Cassatie.

Op het beroep van Marius Hugh Louis Wilhelmus Blokzijl, journalist, geboren te Leeuwarden, 20 december 1884, wonende te Wassenaar, thans in bewaring gesteld in de Strafgevangenis te Scheveningen, rekwirant van cassatie tegen een sententie van het Bijzondere Gerechtshof te 's-Gravenhage van de 25ste september 1945, waarbij hij ter zake van 'het voortgezette misdrijf van het opzettelijk in tijd van oorlog de vijand hulp verlenen' met toepassing van de artikelen 1, 2, 8, 9, 11 en 22 Besluit Buitengewoon Strafrecht, 28, 56 en 102 Wetboek van Strafrecht is veroordeeld tot de doodstraf met ontzetting van het recht om te kiezen of ge-

kozen te worden bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen en van het recht om op enigerlei wijze het beroep van journalist uit te oefenen of aan een radio-omroep op enigerlei wijze mede te werken, alles voor de duur van het leven, met vrij-spraak van het niet bewezen deel der aanklacht;

Gehoord het verslag van de Raadsheer Feber;

Gelet op de middelen van cassatie namens de rekwirant voorgesteld bij pleidooi:

I. Schending immers verkeerde toepassing van de artt. 102 W.v.S. juncto art. 22 B.B.S., artt. 350 en 359 W.v.Sv., art. 1 B.B.R. (D 63), doordat het Hof

a. De bewezenverklearde feiten strafbaar oordeelde en daarin zag overtreding van art. 102 W.v.S., juncto art. 22 B.B.Sr., ofschoon het ten laste gelegde, voorzover bewezen verklaard, overtreding van deze artt. niet oplevert.

b. Het verweer als zou tenlastelegging slechts een niet strafbare poging tot het misdrijf, bedoeld in art. 102 W.v.S., inhouden verwierp op de overweging dat het ten laste gelegde als voltooid delict strafbaar is op grond van artikel 102 W.v.S. juncto het bepaalde in art. 22 B.B.S., daarbij kennelijk deze artikelen speciaal art. 22 B.B.S. onjuist interpreterend.

II. Schending immers verkeerde toepassing van de artt. 258, 261, 350 en 359 Strafvordering art. 1 B.B.R., doordat het Hof niet heeft beraadslaagd op grond van de tenlastelegging, daar toch deze tenlastelegging blijkens haar inhoud hoogstens slechts zou kunnen worden beschouwd als een tenlastelegging van het voeren van propaganda voor het nationaal-socialisme en het Hof ten onrechte en in strijd met de aangehaalde artt. overwoog, 'dat tijdens de oorlog in bezet gebied gevoerde propaganda voor het nationaal-socialisme indirect propaganda inhield voor de nationaal-socialistisch geregeerde Duitse staat aan wie door de Nederlandse nationaal-socialisten gedurende de periode 1941 - (lees: mei) 1945 op grond van hun politieke beginselen hulp werd verleend', ofschoon in de tenlastelegging deze omstandigheden en feiten ontbreken en het Hof door het een en ander in zijn onderzoek te betrekken en het desbetreffend gevoerde verweer op die gronden te

verwerpen in strijd met de aangehaalde artikelen beraadslaagde en uitspraak deed buiten de tenlastelegging om en niet op grond daarvan.

III. Schending immers verkeerde toepassing van artikel 162 (lees: 168) grondwet, 339, 358 en 359 Sv. en art. 1 B.B.R.

a. doordat het Hof bewezen achtte, dat verdachte het ten laste gelegde beging tussen mei 1940 en mei 1945, ofschoon dat noch uit de gebezigde bewijsmiddelen, noch uit de door het Hof op grond van algemene bekendheid als vaststaand aangenomen feiten kan volgen, immers uit geen enkel bewijsmiddel blijkt in welk jaar telkens de betreffende radioredevoeringen zijn gehouden (verdachte verklaarde slechts 'tussen mei 1940 en mei 1945' redevoeringen ter propagering van het nationaal-socialisme te hebben gehouden), terwijl het Hof wel als vaststaand aanneemt, dat de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland gedurende de periode 1941-mei 1945 op grond van hun politieke beginselen de vijand steunden en hulp verleenden tegen de geallieerden, doch zwijgt over de periode mei 1940-mei 1945.

Voorzover de redevoeringen derhalve in het tijdvak mei 1940 tot mei 1941 zouden zijn gehouden ontbreekt iedere motivering ter weerlegging van het gevoerde verweer dat de redevoeringen slechts propaganda voor het nationaal-socialisme inhouden en dit niet strafbaar is, daar de bovengenoemde weerlegging die slechts spreekt over de periode mei 1941-mei 1945 daartoe niet kan dienen.

b. daar de feiten en omstandigheden door het Hof als redegevend aangewezen niet als zodanig kunnen dienen, immers de beslissing niet kunnen dragen.

IV. Schending immers verkeerde toepassing van artt. 338, 339, 350, 359 Sv. en art. 1 B.B.R., doordat het Hof

A. ten onrechte na te noemen feiten heeft beschouwd als van zodanige algemene bekendheid, dat zij geen nader bewijs behoeften te weten:

a. dat de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland gedurende de periode 1941-mei 1945 op grond van hun politieke beginselen de vijand steunden en hulp verleenden tegen de geallieerden;

b. dat personen van de ontwikkeling van verdachte tijdens de oorlog wisten, dat de militie te land voor de aanvang van de oorlog door de Koningin buitengewoon was bijeengeroepen en deze gedurende de periode mei 1940-mei 1945 ten dele buitengewoon onder de wapenen is gebleven om de strijd eerst vanuit Engeland en daarna op het vaste land voort te zetten;

B. In ieder geval ten onrechte aan die feiten het bewijs ontleende, dat bepaaldelijk verdachte geweten heeft, dat hij de ten laste gelegde feiten pleegde 'in tijd van oorlog' als bedoeld in art. 102, juncto art. 87 W.v.S.

v. Schending immers verkeerde toepassing der artt. 350 en 359 W.v.Sv. en art. 1 van het B.B.R. (D 63), doordat het Hof ten aanzien van de opgelegde straf onder meer heeft overwogen:

a. 'terwijl de vijand poogde de weerstand van ons volk te breken enerzijds door het uitoefenen van een wreedaardige terreur en anderzijds door de zwakkeren van (lees: onder) ons te vleien en van de heilzaamheid der door hem ingevoerde (lees: nieuwe) orde te overtuigen';

b. 'hij heeft daarmede onnoemelijk veel kwaad gedaan, velen op de verkeerde weg gebracht en in het ongeluk gestort'; ofschoon deze feiten en omstandigheden, die het Hof ter motivering van de op te leggen straf heeft gebruikt, niet ter terechtzitting zijn gebleken.

vi. Schending immers verkeerde toepassing van art. 16 van het B.B.G. (D 62) juncto artt. 102 W.v.S., 11 en 22 van het B.B.S., doordat het Hof de rekwirant tot de doodstraf veroordeelde, ofschoon deze straf niet geacht kan worden te beantwoorden aan de ernst van het bewezenverklaarde misdrijf, de omstandigheden, waaronder het is begaan, of de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde.

vii. Schending immers verkeerde toepassing van de artt. 57, 110, 151 Gw. artt. 1, 9, 10, 100 Sr. 5 en 11 Wet Al. Bep., doordat het Hof de veroordeling van verdachte doet steunen op verschillende bepalingen van het B.B.S. (D 61), zulks ten onrechte, daar speciaal de o.m. toegepaste artt. 3, 9, 11 en 22 van dit Besluit op

grond van de aangehaalde wetsartikelen niet verbindend zijn te achten.

Gehoord de rekwirant over zijn persoon en zijn persoonlijke omstandigheden;

Gelet op de conclusie van de Advocaat-Fiscaal namens de Procureur-Fiscaal, strekkende tot verwerping van het beroep;

Overwegende, dat ten laste van rekwirant – met kwalificatie en strafoplegging als voormeld – van het hem ten laste gelegde is bewezen verklaard, dat rekwirant tussen mei 1940 en mei 1945 opzettelijk, terwijl Nederland in oorlog was met Duitsland in het door de vijand bezette Nederlandse gebied in het openbaar (voor een zeer groot gedeelte per radio) veelvuldig propaganda heeft gevoerd gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand, en ontrouw worden van dat volk aan de gemeenschappelijke geallieerde zaak, als blijkende uit de passages van zijn radio-redevoeringen, luidende als in het ten laste gelegde sub 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 13 is vermeld;

Overwegende, dat de middelen II, III, IV en V, waarbij achtereenvolgens wordt geklaagd over het niet beraadslagen op de grondslag van de tenlastelegging, over de bewijsvoering in en de motiveering van de bestreden sententie en over de redengeving voor de opgelegde straf, de vorm betreffende en derhalve in de volgorde, waarin zij zijn voorgesteld, het eerst moeten worden behandeld;

Overwegende ten aanzien van middel II:

dat de bewezenverklaring inhoudt het voeren van propaganda ‘gericht op het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand en ontrouw worden van dat volk aan de gemeenschappelijke geallieerde zaak’, hoedanige propaganda het Hof terecht als ‘vijandelijke propaganda’ in de zin van artikel 22 B.B.S. heeft beschouwd;

dat de in het middel aangehaalde zinsnede in ’s Hof’s sententie voorkomt bij de weerlegging van het vierde van de verweren, aangevoerd door rekwirants raadsman, dat enige der in het ten laste gelegde weergegeven citaten slechts propaganda inhouden voor het nationaal-socialisme en zulks niet strafbaar zoude zijn;

dat het Hof dit verweer met de in het middel aangehaalde overweging heeft weerlegd en daarmee nader heeft aangegeven, dat en

waarom propaganda voor het nationaal-socialisme tijdens de oorlog synoniem was met vijandelijke propaganda, hetgeen het Hof kon en mocht doen zonder zich te begeven buiten de grenzen van de tenlastelegging;

dat het immers in de aard van propaganda ligt, dat zij haar doel niet alleen langs rechtstreekse, maar ook langs middellijke weg tracht te bereiken, en aan de dagvaarding bezwaarlijk hogere eisen kunnen worden gesteld, dan dat zij de ten laste gelegde propaganda woordelijk weergeeft, gelijk in de onderhavige zaak is geschied;

Overwegende ten aanzien van middel III:

dat de klacht onder **a** tweeledig is, namelijk dat het Hof niet heeft vastgesteld, in welke jaren de radioredevoeringen, waaraan de citaten zijn ontleend, stuk voor stuk zijn gehouden en dat de weerlegging van het reeds genoemde vierde verweer niet met redenen zou zijn omkleed, voor zoveel betreft de betwisting van het vijandelijke karakter der propaganda in het tijdvak mei 1940 tot mei 1941;

dat het eerste deel van de klacht faalt, omdat bij een voortgezet misdrijf van een karakter als het onderhavige kan worden volstaan met een ruime tijdsaanduiding en niet valt in te zien, waarom een nadere vaststelling van het tijdstip, waarop iedere radioredevoering is gehouden, in dit geval noodzakelijk zou zijn;

dat het tweede deel van de klacht feitelijke grondslag mist, eensdeels omdat de in middel II aangehaalde weerlegging betrekking heeft op het tijdvak '1941-mei 1945', waarvan dus het gehele jaar 1941 deel uitmaakt, en anderdeels omdat uit de bestreden sententie niet blijkt, dat rekwalant met betrekking tot citaten uit redevoeringen, welke hij **in het tijdvak van mei tot en met december 1940** zou hebben gehouden, heeft beweerd, dat zij slechts propaganda voor het nationaal-socialisme zouden inhouden;

dat de klacht onder **b** blijkens de mondelinge toelichting hierop neerkomt, dat het Hof als redengevend voor zijn bewezenverklaring slechts heeft aangewezen de feiten en omstandigheden, voorkomende in de bewijsmiddelen, en dus niet die feiten, welke het Hof op grond van algemene bekendheid als vaststaand heeft aangenomen, waarbij immers geen sprake is van een bewijsmiddel;

dat de bewezenverklaring berust op 'de inhoud der vorenstaande bewijsmiddelen, gezien in verband met hetgeen hiervoren op grond

van algemene bekendheid als vaststaand wordt aangemerkt'; dat door deze bewoordingen een zodanig nauw verband tussen het een en het ander wordt gelegd, dat de verwijzing in de onmiddellijk daarop volgende alinea naar 'de in vorenstaande bewijsmiddelen voorkomende feiten en omstandigheden' kennelijk mede betrekking heeft op de tevoren uitdrukkelijk als zodanig genoemde feiten en omstandigheden van algemene bekendheid, zodat ook deze klacht niet opgaat;

Overwegende ten aanzien van middel iv:

dat dit middel in onderdeel **A** onder de letter *a* er tegen opkomt, dat bij de bestreden sententie als omstandigheid van algemene bekendheid is aangenomen, dat de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland gedurende de periode 1941-mei 1945 op grond van hun politieke beginselen de vijand steun en hulp verleenden tegen de geallieerden;

dat het Hof de algemene bekendheid van deze omstandigheid terecht uit eigen wetenschap zonder nadere bewijsvoering als vaststaand heeft aangenomen;

dat hetzelfde geldt voor de omstandigheid, bedoeld in onderdeel **A** onder de letter *b* van het middel, dat personen van de ontwikkeling van verdachte tijdens de oorlog wisten, dat de militie te land vóór de aanvang van de oorlog door de Koningin buitengewoon was bijeengeroepen en deze gedurende de periode mei 1940-mei 1945 ten dele buitengewoon onder de wapenen is gebleven om de strijd eerst vanuit Engeland en daarna op het vaste land voort te zetten;

dat in onderdeel **B** van het middel wordt opgekomen tegen de gevolgtrekking, welke het Hof aan de beide zo juist besproken omstandigheden zou hebben verbonden, dat **bepaaldelijk rekwirant** heeft geweten, dat hij de ten laste gelegde feiten pleegde 'in tijd van oorlog' in de zin der wet;

dat dit onderdeel feitelijke grondslag mist, voorzover daarbij wordt beweerd, dat bedoeld bewijs mede zou zijn afgeleid uit de houding van de aanhangers van het nationaal-socialisme in Nederland, genoemd in onderdeel **A**, letter *a*;

dat overigens in dit onderdeel wordt uitgegaan van een onjuiste opvatting omtrent de wettelijke regeling van het bewijs in strafzaken;

dat het oude Wetboek van Strafvordering in de artikelen 406 tot en met 408 een regeling inhield omtrent de middellijke bewijsvoering, aangeduid als het bewijs door aanwijzingen, die tot een uitgebreide rechtspraak aanleiding had gegeven;

dat het nieuwe Wetboek van Strafvordering met dit stelsel heeft gebroken, immers in artikel 338 de regel vooropstelt, dat de rechter door de inhoud van wettige bewijsmiddelen de overtuiging moet hebben bekomen, dat de verdachte het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, doch de rechter voor wat betreft de weg van redenering, waarlangs hij van die bewijsmiddelen tot zijn overtuiging komt, niet aan banden legt, met name niet wat betreft het aantal en de mate van zekerheid der gevolgtrekkingen die daartoe nodig zijn;

dat dezelfde vrijheid tot het maken van gevolgtrekkingen moet worden aangenomen ten aanzien van de feiten of omstandigheden van algemene bekendheid, welk artikel 339 van het Wetboek van Strafvordering, tweede lid, als een gelijkwaardige grootheid naast (de inhoud van) de wettige bewijsmiddelen stelt;

dat het Hof mitsdien uit het bestaan van de wetenschap van bepaalde feiten – het onder de wapenen geroepen zijn en blijven van de dienstplichtigen te land – bij een bepaalde groep van personen kon en mocht afleiden, dat rekwirant – als journalist behorende tot die groep – die wetenschap eveneens heeft bezeten en de vraag, of het zulks terecht heeft gedaan, als van feitelijke aard in cassatie niet kan worden onderzocht;

dat eindelijk in het door het Hof gevolgde systeem voor het bewijs, dat rekwirants opzet mede de omstandigheid omvatte, dat hij in tijd van oorlog handelde, kon worden volstaan met het bewijs van zijn bekendheid met de feitelijke omstandigheden, welke artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht toepasselijk maakten, en het bewijs van zijn bekendheid met de inhoud van dat artikel niet mag worden gevorderd;

dat mitsdien ook dit onderdeel van het middel faalt;

Overwegende ten aanzien van middel v:

dat aan rekwirant kan worden toegegeven, dat de bijzondere redenen, welke de straf hebben bepaald, in het algemeen moeten steunen op hetgeen ter terechtzitting is gebleken;

dat deze regel evenwel uitzondering lijdt, indien mede in aanmer-

king worden genomen feiten en omstandigheden van algemene bekendheid;

dat toch het bewijs van het ten laste gelegde mede mag worden aangenomen op grond van zodanige feiten en omstandigheden en de wet de rechter bij de bepaling van de straf meer vrijheid heeft gelaten;

dat nu de overweging van het Hof omtrent de middelen, waarmee de vijand poogde de weerstand van ons volk te breken, omstandigheden inhoudt, welke het Hof terecht op grond van haar algemene bekendheid als vaststaand heeft aangenomen;

dat de uitspraak van het Hof, dat verdachte met zijn propaganda onnoemelijk veel kwaad heeft gedaan, velen op de verkeerde weg heeft gebracht en in het ongeluk heeft gestort, blijkbaar bedoeld is in deze zin, dat de vijandelijke propaganda in het algemeen – en die van rekwirant als één harer leiders hier te lande in het bijzonder – een aantal Nederlanders heeft gemaakt tot voorstanders van de zogenaamde ‘nieuwe orde’ en hen heeft gebracht tot daden, waarvan zij, voorzover zij niet in de strijd tegen de eigen wettige regering en haar bondgenoten het leven hebben gelaten, thans de gevolgen ondervinden;

dat ook deze overweging, aldus opgevat, niets bevat wat niet van algemene bekendheid is;

Overwegende ten aanzien van middel VII:

dat bij dit middel de verbindende kracht van enige artikelen van het Besluit Buitengewoon Strafrecht vruchteloos wordt aangetast, omdat de regering in de noodtoestand, geschapen door de bezetting van het rijk in Europa, die het grondwettelijk voorgeschreven overleg tussen de Kroon en de Staten-Generaal volstrekt verhinderde, bevoegd was de door de bijzondere omstandigheden geboden maatregelen van wetgevende aard bij Koninklijk Besluit te treffen;

dat deze noodtoestand het ter hand nemen van het onderwerp van het Besluit Buitengewoon Strafrecht door de regering rechtvaardigde en zij bij het uitvoeren van de artikelen 3, 9, 11 en 22 daarvan, waarop in het middel bijzonderlijk wordt gewezen, haar bevoegdheid niet heeft misbruikt;

dat bij de toelichting van dit middel nog is betoogd, dat artikel 100 Wetboek van Strafrecht onder 2 strafbaar stelt degene, die, in tijd

van oorlog, enig voorschrift van regeringswege in het belang der veiligheid van de staat gegeven en bekendgemaakt, opzettelijk overtreedt, en dat deze bepaling een uitputtende regeling van de strafwetgevende bevoegdheid der regering in tijd van oorlog zou inhouden;

dat echter noch uit de tekst van het aangehaalde noch uit zijn wordingsgeschiedenis blijkt, dat daaraan een zoverre strekking moet worden toegekend, dat het ook voor de noodtoestand, die door de volledige bezetting van het rijk in Europa is ontstaan, de bevoegdheid van de regering tot het uitvaardigen van voorschriften op strafrechtelijk gebied binnen zo enge grenzen zou hebben gehouden;

Overwegende ten aanzien van middel 1:

dat bij de toelichting van onderdeel a van dit middel is beweerd, dat het ten laste gelegde en bewezenverklaarde voeren van propaganda slechts een kwalificatie zou bevatten, doch hierbij wordt voorbijgezien, dat een en ander mede inhoudt:

1. dat die propaganda gericht was op - d.w.z. tot strekking had - het breken van het geestelijk verzet van het Nederlandse volk tegen de vijand en ontrouw worden van dat volk aan de gemeenschappelijke geallieerde zaak, waarmede het vijandelijke karakter van die propaganda op alleszins voldoende wijze nader is omschreven;

2. dat in de woorden 'als blijkende uit de passages van zijn radio-redevoeringen' en de daarop volgende letterlijke aanhalingen van het gesprokene een duidelijke nadere omschrijving van de feitelijke inhoud van de ten laste gelegde uitingen wordt gegeven;

dat dit onderdeel van het middel derhalve ongegrond is;

dat onderdeel b vooreerst de stelling inhoudt, dat het voeren van propaganda voor de vijandelijke zaak slechts zou zijn te beschouwen als een poging tot het misdrijf van artikel 102 Wetboek van Strafrecht, doch dat bij dit betoog de betekenis van artikel 22 Besluit Buitengewoon Strafrecht wordt miskend;

dat immers blijkens deze bepaling onder 'de vijand hulp verlenen' verschillende handelingen medebegrepen worden, hetgeen - in aansluiting bij de terminologie, gebezigd in de negende titel van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht - betekent, dat het begrip hulpverlening bij wege van wetsaanduiding wordt uitgebreid met de opgesomde handelingen;

dat dientengevolge voor wat die handelingen betreft het anders mogelijke debat over de vraag, of de vijand daardoor werkelijk bij zijn oorlogvoering gebaat is, door de besluitwetgever is afgesneden, zodat het Hof terecht het verweer, dat slechts een poging – en nog wel een niet-strafbare – tot het misdrijf van artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht zou zijn ten laste gelegd, heeft verworpen;

dat nu in artikel 22 van het Besluit Buitengewoon Strafrecht wordt genoemd het ‘bevorderen of verspreiden’ van vijandelijke propaganda en onderdeel b van dit middel blijkens de toelichting mede berust op de stelling, dat het ten laste gelegde en bewezenverklarde ‘voeren’ van zodanige propaganda niet daaronder zou vallen; dat rekwirant van wie bewezen is verklaard, dat hij vijandelijke propaganda heeft gevoerd op deze wijze, dat hij een aantal radio-redevoeringen heeft gehouden, die propaganda heeft verspreid in de zin van het aangehaalde artikel;

dat immers verspreiden niet alleen geschiedt door hem, die eens anders gedachten en gevoelens in ruimere kring bekend maakt, maar ook door degene, die aldus handelt met eigen gedachten en gevoelens;

Overwegende ten aanzien van middel vi:

dat het Hof heeft gemeend hier de zwaarste straf, die ons recht kent, te moeten opleggen, zowel wegens de verderfelijkerheid van de door rekwirant gevoerde propaganda, als wegens de daaruit blijvende misdadige gezindheid;

dat de Raad deze overweging alsmede hetgeen het Hof daaraan ter nadere motivering van zijn beslissing heeft toegevoegd, overneemt en mitsdien ook onderschrijft de slotsom, waartoe het Hof is gekomen, dat de gemeenschap een zo verderfelijker lid als rekwirant behoort uit te stoten, omdat een reeks van misdaden als deze alleen met het leven kan worden geboet;

Verwerpt het beroep.

Gezien artikel 11 der Wet van 4 april 1892, Stbl. 55, tot instelling der Orde van Oranje-Nassau en artikel 5 van het Koninklijk Besluit van 19 februari 1869, Stbl. 24 houdende instelling van een algemeen ereteken voor belangrijke krijgsverrichtingen, zoals dit besluit het laatst werd gewijzigd bij het Koninklijk Besluit van 3 februari 1939, Stbl. 541;

Verstaat, dat rekwirant het lidmaatschap en versiersel der Orde van Oranje-Nassau, alsmede de bevoegdheid tot het dragen van het Ereteken voor belangrijke krijgsverrichtingen heeft verloren.

Aldus gewezen bij de Heren mr. Haga, President, prof. Van Brakel, dr. Feber en Veegens, Raden, mr. Tollenaar, Militair Raadsheer, in het bijzijn van mr. Van Oordt, Griffier, en uitgesproken ter openbare terechtzitting van de vijfde december negentienhonderdvijfenveertig.

Aldus onder ambtseed opgemaakt door mij,
directeur van de Stenografische Inrichting der
Staten-Generaal, onbezoldigd Rijksveldwachter.

Wt. J. BASTIAAN

BIJLAGEN

REACTIES IN DE PERS

EN

AFSCHEIDSBRIEF

TRiest EN ONWAARDIG EINDE

Démasqué der persoonlijkheid

Den Haag, 11 september 1945

In het deftige zaaltje met zijn sierlijke witte zuilen in het vroegere paleis aan de Kneuterdijk, waar de klok heel de morgen ostentatief vijf minuten over twaalf blijft wijzen, staat een der voormannen van de Nationaal-Socialistische Beweging voor zijn rechters. Op dezelfde plaats, waar Max Blokzijl de laatste vijf jaar herhaaldelijk het woord heeft gevoerd, moet hij nu verantwoording afleggen van de woorden, geschreven en gesproken in een tijd, waarin hij meende, dat die verantwoording nooit van hem zou worden gevraagd.

Bleek en mager, gehuld in een regenjas, die hem om de schouders slobbert, staat hij in de verdachtenbank, uiterlijk beheerst, maar zonder die tergende gemoedelijkheid, waarmee hij zijn radiopraatjes placht te kruiden.

Dit is het triest en onwaardig einde van een mensenleven, dat rijk had kunnen zijn aan gaven, aan verdiensten, aan goedheid misschien. En dat zich nu onthult in al zijn kleinheid, zijn angst en zijn lafheid. Het gaat onder, niet in een laatste verbeterde strijd om een ideaal, hoe vals ook, niet in een oprechte bekentenis van schuld, die de dreigende straf aanvaardt als een boete, maar in een met al zijn listigheid toch onbeholpen poging om recht te praten wat krom is, om de verantwoordelijkheid op anderen af te schuiven, om zich te verbergen achter vrienden, om zó te goochelen met begrippen, dat ieder begrip zinloos wordt.

Het recht wordt in dit trieste proces, waarin een man, die zich vijf jaar lang heeft uitgegeven voor een toonbeeld van gezond verstand, mannelijke moed en karaktervastheid, zichzelf genadeloos en zijns ondanks démaskeert, gesymboliseerd door drie rechters in toga, twee zwijgende militairen en de in zijn requisitoir van verantwoordiging laaiende procureur-fiscaal.

Tegenover hen staat slechts een klein en angstig mens, die wanhopige pogingen doet om te ontsnappen door de mazen van het

net dat hij zelf heeft gesponnen en dat nu om hem heen gevallen is.

Dit is een zonderling proces, het zonderlingste ongetwijfeld, dat ooit in dit land is gevoerd. Getuigen zijn er niet, behalve dan de man van de P.O.D., die slechts een formele verklaring behoeft af te leggen. Alle andere rollen in dit drama, dat eindigt met de eis tot doodstraf, worden feitelijk vervuld door Max Blokzijl zelf. De tenlastelegging is zijn werk, want zij bestaat in hoofdzaak uit zijn eigen woorden: dertien zorgvuldig gekozen citaten uit zijn radio-praatjes. Het hadden er ook honderddertien of dertienhonderd kunnen zijn. Maar waartoe? Ieder woord, dat Blokzijl in de afgelopen jaren heeft gesproken, getuigt thans tegen hem en achter de bloemlezing van dertien citaten, die de procureur-fiscaal in zijn dagvaarding heeft opgenomen, doemt de herinnering op aan een onafzienbare reeks andere woorden, die in toon, in bedoeling en strekking daarvan niet zo heel veel verschillen. Blokzijl heeft zijn eigen acte van beschuldiging geschreven, al was elke bedoeling tot zelfbeschuldiging hem vreemd. Hij is tevens de kroongetuige in zijn eigen zaak. Hij heeft ook zijn eigen verdediger willen zijn. En in die rol, de laatste van een lange loopbaan, die met de creatie van de rol van een straatzanger begon, heeft hij gefaald en moest hij falen.

‘Niemand,’ zegt de procureur-fiscaal in zijn requisitoir, ‘heeft er zich zo ingepraat als Blokzijl.’ Vandaar, dat zijn poging om er zich nu weer uit te praten een jammerlijke indruk maakt. Deze verdediging is niet rondborstig, zij is ook niet fel. Zij zoekt haar heil in een steeds opnieuw ontwijken van een definitief antwoord op een recht op de man af gestelde vraag. Zij wil alleen maar handig zijn, handig in die miserabele zin van het woord, die het recht zelf maakt tot het voorwerp van uitvluchten, sofismen, kinderachtige gedachtenconstructies, welke voosheid zelfs niet meer door een vernuftige of briljante voordrachtsstijl wordt gecamoufleerd.

Overtuiging, geloof, ideaal, het zijn woorden, die steeds terugkeren in de mond van de man, die nauwelijks moeite doet om te verbergen voor zijn rechters, dat zijn overtuiging kapot, zijn geloof gestorven, zijn ideaal waardeloos voor hem is geworden. Als hij ooit werkelijk geloofd heeft in de idee van het nationaal-socialisme, dan was het een geloof, dat slechts bestond bij de gratie van het succes. Is het wel ooit iets meer geweest dan laag opportunis-

me? En is het nu niet wederom datzelfde opportunisme, dat hem voortdrijft van ontkenning naar ontkenning van wat niet ontkend kan worden? Armzalig en beschamend is dit verweer, dat zich geen houding weet te geven, elke fierheid en iedere overtuigingskracht mist en slechts steunt op die kleine, blinde zucht tot zelfbehoud, die misschien wel een van de diepste menselijke instincten is, maar die, wanneer zij zich zo naakt en onbeschaamd vertoont, alleen maar pijnlijk is.

Met dat al blijft er een raadsel in dit proces, een raadsel, dat de president formuleert wanneer hij zich uitdrukkelijk tot de mens, niet tot de verdachte Blokzijl richt met de vraag: 'Hoe hebt u, die zich vroeger hebt gedragen als een goed Nederlander, die in Atjeh bent geweest onder generaal Van Heutsz en die in het buitenland veel voor Nederland hebt gedaan en daarvoor zelfs onderscheiden bent, hoe hebt u voor uw geweten kunnen verantwoorden, in dagen van de bitterste nood de partij te kiezen van de vijand tegen uw vaderland?' Die vraag blijft onbeantwoord, want het ontwijkende 'Ik heb niet het gevoel gehad, dat ik aan de kant van de vijand stond' lost dit probleem niet op. En toch ligt hier de enige menselijk belangwekkende kant van dit proces, waarin de tragedie van de ondergang ener begaafde menselijke persoonlijkheid voortdurend en hinderlijk wordt gecamoufleerd door smoesjes en uitvluchten, waarvoor men zich bijna schaamt ze te moeten aanhoren. Wreekt zich in een figuur als Blokzijl niet de vloek van het zelfbedrog, waaraan zovelen zich schuldig maken, wier geheimste en diepste drijfveer - waarvan zij zich misschien nauwelijks bewust zijn - de bevrediging van persoonlijke eerzucht en ijdelheid is, welke zelfs de goede daad waardeloos maakt voor wie haar stelt, ook al vindt zij officiële erkenning?

Dat zelfbedrog wreekt zich tenslotte altijd in het aangezicht van de dood, wiens nadering de mens vereenzaamt en hem dwingt tot de erkenning, dat aanzien in de wereld een hol woord is. Het wreekt zich veel sneller en veel smadelijker in tijden, waarin de mens gedwongen wordt te kiezen tussen het offer, dat zinloos kan schijnen, en de erkenning, waarnaar zijn eigen wezen haakt.

Zonder oorlog zou Max Blokzijl hier niet gestaan hebben. Hij zou oud zijn geworden in ere. Nu stond hier een oud man, tegen

wie de doodstraf werd geëist en wiens pogingen om zich te rechtvaardigen jammerlijk doorzichtig en onwaarachtig waren. En toch is dat niet de schuld van de oorlog, maar die van de mens.

(De Nieuwe Dag, 12 september 1945)

MAX BLOKZIJL AAN DE FINISH

Het potverteren is afgelopen...

Voor het sterfhuis van de heer Blokzijl staat een draaiorgel vaderlandse wijsjes te spelen en een vrolijke menigte wacht. Wanneer ge dit wat bruut vindt, lieve lezer, dan moogt ge bedenken, dat er, als erfenis van het regiem, dat de heer Blokzijl zo fanatiek, zo infaam, zo knap, zo duivels verdedigde, nog dagelijks in Nederland sterfhuizen zijn – dat mijn kleine fietsenmannetje vorige week twee sterfhuizen had, toen hem eerst de tijding bereikte, dat zijn zoon, negentien jaren, in Duitsland in een martelkamp gestorven was en kort daarop zijn dochter, die in Zweden de gevolgen van Duitse ploertigheid niet te boven was gekomen. ‘En ik had ze zo’n goede opvoeding gegeven...,’ klaagde hij.

In dit huis, eenmaal een prinsesselijk verblijf, had Seyss-Inquart zijn hoofdkwartieren. In de zaal, waar Blokzijl berecht wordt, werden onder het nazi-bewind de persconferenties gehouden. Begeleid door twee gevangenisbeambten keert Max Blokzijl tot de plaats van de misdaad terug. De vurige spreker, de welgedane en geüniformde man, de Nederlandse Goebbels, lijkt nu meer op het hartlijdende boekhoudertje Kringelein uit de roman van Vicky Baum *Menschen im Hotel*, dat de centen van de patroon ging opmaken, omdat de dokter hem nog maar een kort leven voorspelde. Hier zit nu, in een te wijd boordje, in een flodderjas, met ingevalen gezichtje en kaal hoofd, de Kringelein der Nederlandse NSB. En de klok boven het hoofd van de president is op galgenhumoristische wijze juist stil blijven staan op vijf minuten over twaalf...

Zijn Duitse baas en illuster voorbeeld nam vrijwillig de sprong in de eeuwigheid. Maar de kleine Kringelein laat de narigheid aan ons over. Hij huilebalkt tegen de vijf hartspecialisten achter de groene tafel, koele en onbewogen heren, die het ziektebeeld van de patiënt maar al te goed kennen. De kleine man betoogt, o zo beleefd, dat hij het beste voor had met het Nederlandse volk – hij is wel geen jurist, maar bekwame juristen zeggen, dat de regering te Londen niet onze wettige regering was en dat nam hij dus aan. Zijn rechters zijn óók bekwame juristen en het is te hopen, dat hij

zich even volgzaam zal betonen als zij straks het oordeel over hem vellen...

Het is een proces, dat zo vlot verloopt, zo zakelijk behandeld wordt als een aanrijding met dodelijke afloop. Eénmaal stapt de president uit zijn omhulsel van deftig en zakelijk magistraat, wanneer hij, met een beetje verbazing eigenlijk, tegen de man in de beklagdenbank ongeveer zegt: 'Dit is geen zakelijke vraag, maar hoe kwam u er toe, gedecoreerd door de koningin, drager van het expeditie-kruis voor uw tocht door de Gajoe- en Alaslanden, met de vijanden van ons land samen te spannen?'

Het antwoord is onbenullig, als de hele verdediging, die Blokzijl voert. Hij 'heeft geen tijd en geen lust gehad, het boek te lezen', waarop de aanklacht is gebaseerd - een bundel van zijn radio-speeches. Wanneer hij niet ontkennen kan, dan beroept hij zich op zijn vaderlandse sentiment en dat hij in samenwerking met de Duitsers een heil zag voor ons land. Ik had voor de kerel gehoopt, dat hij iets fiers gezegd zou hebben, zoals Danton voor zijn rechters: 'Que mon nom périsse et que la France soit sauvé'... 'Dat de naam Blokzijl vergeten moge worden, doch dat de nationaal-socialistische idee bewaard moge blijven.' Geen idee van! Niets van de grootheid, die Dimitrof aan de dag legde, toen de jakhalzen van de nazipartij al om zijn cel slopen - niets van de heldenmoed der duizenden, tienduizenden naamloze jongens aan de dag gelegd, toen zij voor de moordpelotons der Duitsers vielen, in Amsterdam, in Alkmaar, in Den Haag, in het Noorden en het Zuiden... overal!

De heer Blokzijl heeft alle belangstelling verloren, nu het blijkt dat hij zijn vaderland verried om ons te redden. Nòg al een redder. 'Ik heb nooit het gevoel gehad, aan de zijde van de vijand te staan,' zegt hij. Men is in Nederland van een ander gevoel. Kennende de geestelijke benauwenis van ons volk, heeft hij getracht de zielen en de gemoederen van de Nederlander te vergiftigen.

Niemand zei een goed woord van Rauter of Seyss-Inquart, doch van Blokzijl kon men horen: Het is toch wel knap - wat spreekt die vent goed... en men roemde zijn gematigdheid en dat hij het wel eens bij het rechte eind had en dat die regering in Londen toch eigenlijk wel...

Zo bracht hij anderen aan de grens van het landverraad, want

goed of slecht, deze regering was de regering van het met Duitsland in oorlog zijnde vaderland.

Voor de eerste maal hoorde ik in een Nederlandse rechtszaal de doodstraf eisen. Het klonk niet eens zo huiveringwekkend als 'levenslang'. Wanneer wij er zo over denken, kan de heer Blokzijk zijn Duitse vrienden danken, die ons tot die staat gebracht hebben en er ons aan wenden. Op juridische gronden viel de verdediger – ik wil nog eens zeggen: de toegevoegde verdediger – de dagvaarding aan. Het was een goed pleidooi... vóór 1940. De procureur-fiscaal had één getuige opgeroepen – hij had er honderdduizend op kunnen roepen, zij die jaren lang Blokzijk hebben gehoord. Natuurlijk moeten wij terug naar de juridische tijd – het is zelfs één minuut voor twaalf. Doch het gemartelde, door gaskamers, hangen en vuurpelotons beschadigde rechtsgevoel eist, dat er in die ene minuut voldoening worde gegeven.

Het kan zijn, dat de heer Blokzijk in fysieke zin blijft leven, doch hij is al gestorven. Als zó de nazi's sterven... Geen cri de cœur, geen vuistslag, geen brandende belijdenis, geen bekentenis van iets, dat het leven alleen inhoud geeft en anders liever de dood...

Kringelein, het potverteren is afgelopen!

Figaro

(*De Waarheid*, 12 september 1945)

DE LAATSTE UREN VAN MAX BLOKZIJL

Een verschil

Blokzijl was in zijn leven vriend van de artiest Pisuisse. Beiden trokken samen de wereld rond. De artiest stierf door de kogel: hij werd op het Rembrandtplein vermoord. Jaren geleden. En Blokzijl liet een week geleden het leven. Ook door de kogel. Wegens landverraad. De laatste avond bracht hij door in gezelschap van zijn vrouw, terwijl ook Mussert hem bezocht en ds. Veldkamp anderhalf uur bij de terdoodveroordeelde vertoefde om hem voor te bereiden op de Eeuwigheid.

Een verslaggever van de 'Kroniek' heeft de laatste uren van Blokzijl meegemaakt van de gevangenis tot de Waalsdorpervlakte. Vrijwilligers voor het vuurpeloton, die al te enthousiast waren, werden afgewezen. Van de 12 nadien aangewezen soldaten bedankten er toen twee en werden vervangen.

Terwijl het vuurpeloton de voorbereidingen trof, stond Blokzijl met de handen vastgebonden tegen de paal en in de mond een zelf gerolde sigaret...

Er heerste een doodse stilte, bevelen werden er niet gegeven, al de met het geweer te verrichten handelingen: laden, grendelen, richten werden stilzwijgend door de commandant voorgedaan en door de manschappen nagevolgd. De geweren waren gericht, nog enkele seconden, precies tien over zeven weerklonk het eerste en laatste commando: 'Vuur.'

Als een slag klonken de twaalf schoten en op het zelfde ogenblik knikte het hoofd van de geëxecuteerde naar rechts en zakte het ontzielde lichaam door de knieën, onmiddellijk werd door een dokter de dood geconstateerd. Een der soldaten bukte zich en raapte het shagpeukje op, dat hij even aandachtig bekeek en toen in zijn portefeuille weg borg...

Als christenen mogen wij hopen, dat deze man, die zijn vaderland zo mateloos heeft verraden, door Gods genade getroffen mag zijn geweest. Wij mogen, zeker bij zijn dood, ons niet door haatgevoe-

lens meer laten leiden. Nochtans dringt zich bij deze dood het typische verschil naar voren in de wijze, waarop deze man met 'n peuk tussen zijn lippen afscheid van het leven nam en die, waarop onze jongens – toen hij nog voor de radio over brandende kwesties sprak – de dood werden ingejaagd, dat wil zeggen: zonder priester of dominee, zonder afscheid van vrouw of anderen, laat staan na een onderhoud met een der verzetsleiders.

Zij stierven, niet met een peuk tussen hun lippen, maar met de hete adem van een hartstochtelijk gebed, ook voor hun moordenaars, op hun lippen, die onafgebroken God en Vaderland hadden beleden. Dat is een verschil, en ik weet zeker, dat onze jongens de verdiensten van dit onderscheid gaarne op het tegoed van Blokzijl zouden hebben geschreven, wanneer zij toen al de zekerheid hadden, dat hij hen – zij het op andere wijze en om andere redenen – in de dood zou volgen.

L.F.

(Veluwe en IJsselbode, 23 maart 1946)

AFSCHEIDSBRIEF VAN MAX BLOKZIJL
AAN ZIJN ADVOCaat Mr. A.V. DE LAUWERE,
14 MAART 1946

Zeer geachte heer De Lauwere,

Waar nu vaststaat, dat mijn leven Zaterdagochtend te 7 uur op-houdt, wil ik U danken voor de moeite, die U zich voor mij heeft gegeven. Over mij is niet recht gesproken, ik val als eerste offer van een politieke afrekening.

Het is U bekend, dat ik onverzwakt in de overtuiging heb ge-leefd, mijn patriottische plicht te hebben gedaan. Ik weet, dat de jaren der bezetting voor ons volk groot leed hebben gebracht. Het was mijn innige hoop, dat een vereenigd Europa, gelijk *ik* dat zag, ons alleen nog veel grooter leed had kunnen besparen. De ontwik-keling heeft het anders gewild. De chaos, die ik vreesde, dreigt nu inderdaad. Het is bitter, dat ik nu niet meer mag meevechten om de komende gevaren te helpen keren.

Mijn laatste verzoek aan U is, nu eindelijk mijn arme vrouw de vrijheid te bezorgen. Haar lot is vreselijk zwaar, en *zij* is toch ze-ker onschuldig, zelfs in de ogen der felste bestrijders van het ver-nietigd nat-socialisme.

De bedoeling en wensch is, dat zij zoo spoedig mogelijk een vi-sum naar Lytham krijgt, opdat haar zuster voor haar kan zorgen. Helpt u haar toch, zooveel u kunt. Ik zal U er zoo dankbaar voor zijn.

Met de meeste hoogachting
uw dw
M. Blokzijl

Maar het is niet de gewone, en zij is toch zeker
ons medelij, zelfs in de ogen der felste beschrijvers
van het verne tijd nat-socialisme.

Uw bedoeling en wensch is, dat zij zoo spoedig
mogely een visum naar Lytham krijgt, zodat
haar zuster voor haar kan zorgen. Helpt u haar te dit,
zoveel u kunt. We zal er u zoo dankbaar
voor zijn.

Met de meeste hoogachting
uw diens

W. Blom

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Het proces Blokzijl

Op 16 maart 1946 werd het doodvonnis voltrokken aan de journalist Max Blokzijl die, vanwege zijn propaganda voor het nationaal-socialisme tijdens de Duitse bezetting, symbool van collaboratie was geworden.

Het proces Blokzijl is een letterlijke weergave van zijn berechting en veroordeling. Het boek verscheen voor het eerst in onvolledige vorm in 1946 en is thans aangevuld en gecorrigeerd.